

Vijeće Evrope Akcioni plan za Bosnu i Hercegovinu 2022.-2025.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Akcioni plan Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu za period 2022–2025.

Dokument pripremio Ured Generalne direkcije za programe

Stavka za razmatranje na sastanku grupe GR-DEM 7. 12. 2021.

SAŽETAK

Akcioni plan Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu za period 2022–2025. (Akcioni plan) je instrument strateškog planiranja kojem je cilj da propise, institucije i praksu Bosne i Hercegovine još više uskladi sa evropskim standardima u oblastima ljudskih prava, vladavine zakona i demokratije. Svrha Akcionog plana je da podrži napore koje zemlja ulaže u ispunjenje obaveza koje ima kao država članica Vijeća Evrope.

Prioriteti Akcionog plana uzimaju u obzir odluke, rezolucije, preporuke, zaključke izvještaja i mišljenja, i to Komiteta ministara Vijeća Evrope (CM), Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PACE), Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Evrope (Kongres), Komesara za ljudska prava Vijeća Evrope (Komesar), Evropske komisije za demokratiju kroz pravo (Venecijanska komisija), te drugih savjetodavnih i nadzornih tijela Vijeća Evrope. Uzima u obzir i reformski program Bosne i Hercegovine, uključujući:² *Strategiju reforme sektora pravosuđa (2021–2027)*, *Strategiju Bosne i Hercegovine za migracije i azil (2021–2026)*, *Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine 2018–2022*, *Akcioni plan za unapređenje zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini za period 2021–2023*, *Strategiju za suzbijanje trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini 2020–2023*, te *Strateške preporuke i mapu puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja* i dr. Njime se daje doprinos i procesu evropskih integracija.

Prema ovom Akcionom planu, Vijeće Evrope i vlasti Bosne i Hercegovine saglasne su da zajedno, kroz programe saradnje, provode reforme kojima se nastoji: unaprijediti efikasnost sistema Evropske konvencije o ljudskim pravima (uključujući primjenu evropskih standarda u oblastima slobode izražavanja, slobode medija, zaštite novinara, socijalne inkluzije i borbe protiv govora mržnje); osigurati socijalna prava; unaprijediti efikasnost pravosuđa; boriti se protiv *cyber* kriminala; smanjiti prevalenciju trgovine ljudima i pomoći žrtvama; osigurati poštivanje evropskih standarda u oblastima policijskog rada i zatvorskog sistema; napredovati u izbornoj reformi; unaprijediti lokalna demokratija kroz inovativne oblike deliberativne demokratije; poticati međuetnički dijalog i osigurati inkluzivno obrazovanje. Naglasak će se staviti na podršku Bosni i Hercegovini u provođenju preporuka tijela Vijeća Evrope u oblasti borbe protiv ekonomskog kriminala.

Da bi se efikasnije pomoglo Bosni i Hercegovini u ostvarivanju reformskog programa, Akcioni plan za cilj ima da podršku Vijeća Evrope proširi kroz nove oblasti saradnje kao što su: upravljanje migracijama i osiguravanje prava ranjivih osoba u kontekstu migracija i azila, garancija prava na informacije, osiguravanje zaštite podataka, unapređenje pristupa pravdi za žene, podrška Ustavnom sudu i borba protiv zloupotrebe droge i nezakonite trgovine drogom.

Akcioni plan nadograđuje se i na ishode ranijih dokumenata koji su utrli put osiguravanju inkluzivnog obrazovanja, kao i unapređenju pravne sigurnosti, ustanovljavanjem i jačanjem odjela za sudsku praksu u višim sudovima. Uz to, ostvareni su i dobri rezultati u reformi zatvorskog sistema.

Akcioni plan će dati doprinos i u provođenju [Programa Ujedinjenih nacija za održivi razvoj do 2030. godine](#), kroz podršku [UN-ovim ciljevima održivog razvoja](#) (SDG), konkretno ciljevima br. 3, 4, 5, 8, 10, 11 i 16.

Ukupni budžet za ovaj Akcioni plan procjenjuje se na 19,1 milion eura. Osigurano je finansiranje u iznosu od 2,9 miliona eura, a dodatno finansiranje neophodno je za potpunu implementaciju prioritetnih aktivnosti

¹ Ovaj dokument ima status povjerljivog dok ga ne razmotri Komitet ministara.

² Prioriteti su identificirani u usvojenim dokumentima ili dokumentima koji će uskoro biti usvojeni.

identificiranih za period 2022–2025, te za osiguravanje opipljivih rezultata za stanovništvo Bosne i Hercegovine.

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
Lista akronima i skraćenica	4
DIO I – UVOD	6
1.1 PREGLED	6
1.1.1 BOSNA I HERCEGOVINA I VIJEĆE EVROPE	6
1.1.2. DODANA VRIJEDNOST PROGRAMA TEHNIČKE POMOĆI VIJEĆA EVROPE	6
1.1.3. KLJUČNI NALAZI MEHANIZAMA ZA MONITORING I EKSPERTNIH SAVJETODAVNIH TIJELA	7
1.2. CILJEVI AKCIONOG PLANA	10
DIO II – PREDLOŽENE AKTIVNOSTI ZA PERIOD OD 2022. DO 2025. GODINE	11
2.1. LJUDSKA PRAVA	11
2.1.1. EFIKASNA PRIMJENA EVROPSKE KONVENCIJE O LJUDSKIM PRAVIMA	13
2.1.2. JEDNAKOST I LJUDSKO DOSTOJANSTVO	17
2.1.3. SOCIJALNA PRAVA	21
2.2. VLADAVINA ZAKONA	22
2.2.1. INSTITUCIJE KOJE SE TEMELJE NA VLADAVINI ZAKONA	23
2.2.2. BORBA PROTIV KRIMINALA, SIGURNOST I ZAŠTITA GRAĐANA	25
2.3. DEMOKRATIJA	31
2.3.1. DEMOKRATSKO UPRAVLJANJE	32
2.3.2. DEMOKRATSKO UČEŠĆE	35
DIO III – IMPLEMENTACIJA	37
3.1. METODOLOGIJA	37
3.2. DOPRINOS CILJEVIMA ODRŽIVOG RAZVOJA UJEDINJENIH NACIJA	39
3.3. KOORDINACIJA	42
3.4. FINANSIRANJE	42
3.5. UPRAVLJANJE	44
DODATAK I: LOGIČKI OKVIR	45
DODATAK II: REGISTAR RIZIKA	57
DODATAK III: FINANSIJSKA TABELA	62
DODATAK IV: IZVORI/RELEVANTNI DOKUMENTI	63

Lista akronima i skraćenica

ACFC	Savjetodavni komitet za Okvirnu konvenciju o zaštiti nacionalnih manjina
Akcioni plan	Akcioni plan Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu za period 2022–2025.
AIMMA	Academic Integrity Maturity Model / Model zrelosti akademskog integriteta
AML/CFT	Borba protiv pranja novca / finansiranja terorizma
APOSO	Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje
Konvencija iz Budimpešte	Konvencija Vijeća Evrope o cyber kriminalu
CBM	Mjere izgradnje povjerenja
CEB	Razvojna banka Vijeća Evrope
CIK	Centralna izborna komisija
CEPEJ	Evropska komisija za efikasnost pravosuđa
CERT/CIRT	Tim za odgovor na računarske incidente / Tim za odgovor na cyber incidente
CETS	<i>Council of Europe Treaty Series</i> / Službeni tekstovi Vijeća Evrope
CM	Komitet ministara Vijeća Evrope
Kongres	Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Evrope
CPT	Evropski komitet za sprečavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja
RAK	Regulatorna agencija za komunikacije Bosne i Hercegovine
CSO	Organizacija civilnog društva
DIO	Direkcija Vijeća Evrope za interni nadzor
DNFBP	Imenovane nefinansijske firme i struke
ECHR	Evropska konvencija o ljudskim pravima
ECRI	Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije
ECRML	Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima
ECSR	Evropski komitet o socijalnim pravima
ECTHR	Evropski sud za ljudska prava
ESC	Evropska socijalna povelja
ETINED	Platforma Vijeća Evrope za etiku, transparentnost i integritet obrazovanja
ETS	<i>European Treaty Series</i> / Službeni tekstovi
FATF	Radna grupa za finansijske aktivnosti
FCNM	Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina
FID	Finansijsko-obavještajni odjel
FIU	Finansijsko-obavještajna jedinica
GPR	Opća strateška preporuka
GRECO	Grupa država protiv korupcije
GR-DEM	Grupa izvijestilaca Komiteta ministara Vijeća Evrope za demokratiju
GRETA	Grupa eksperata za suzbijanje trgovine ljudima
GREVIO	Grupa eksperata za suzbijanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici
HDZ BiH	Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine
HELP	Evropski program za obrazovanje pravnika u oblasti ljudskih prava
HJPC / VSTV	Visoko sudske i tužilačko vijeće
ICRG	Grupa za reviziju međunarodne saradnje
IOM	Međunarodna organizacija za migracije
IPMIS	Informacioni sistem za integrirano upravljanje zatvorima
ISP	Pružalac internetskih usluga
Istanbulska konvencija	Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici
IT	Informaciona tehnologija
KPI	Ključni pokazatelj uspjeha
Lanzarotski komitet	Komitet potpisnica Konvencije o zaštiti djece od seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja
Konvencija iz Lanzarotea	Konvencija o zaštiti djece od seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja
LDA	Agencija lokalne demokratije
LGBTI	Lezbijke, gej, biseksualne, transrodne i interseksualne osobe
MCG	Grupa za koordinaciju za pitanja manjina
Konvencija MEDICRIME	Konvencija Vijeća Evrope o falsificiranju medicinskih proizvoda i sličnih krivičnih djela koja predstavljaju prijetnju javnom zdravlju

MLA	Uzajamna pravna pomoć
MONEYVAL	Komitete eksperata za procjenu mjera borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma
NATO	Sjevernoatlantski savez
NPO	Neprofitna organizacija
OB	Redovni budžet
ODGP	Ured Generalne direkcije za programe
ODIHR	Ured za demokratske institucije i ljudska prava
OHR	Ured Visokog predstavnika
OSCE	Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi
PACE	Parlamentarna skupština Vijeća Evrope
PHI	Javna zdravstvena ustanova
PIU	Jedinica za obavještajni rad u zatvoru
PMM	Metodologija Vijeća Evrope za upravljanje projektima
Grupa Pompidou	Grupa Vijeća Evrope za saradnju u borbi protiv zloupotrebe droge i ilegalne trgovine drogom
RFCDC	Referentni okvir kompetencija za demokratsku kulturu
SDA	Stranka demokratske akcije
SDGs	Ciljevi održivog razvoja Ujedinjenih nacija
SIPA	Državna agencija za istrage i zaštitu
SRSG	Specijalni predstavnik Generalnog sekretara Vijeća Evrope za migracije i izbjeglice
T-CY	Komitete Konvencije o <i>cyber</i> kriminalu
Komesar	Komesar Vijeća Evrope za ljudska prava
Konvencija iz Tromsa	Konvencija Vijeća Evrope o pristupu zvaničnim dokumentima
UN	Ujedinjene nacije
Venecijanska komisija	Evropska komisija za demokratiju kroz pravo
VEP	Nasilni i ekstremistički zatvorenici
Varšavska konvencija	Konvencija Vijeća Evrope o pranju, traženju, privremenom ili trajnom oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalom ili finansiranjem terorizma

DIO I – UVOD

1.1 PREGLED

1.1.1 BOSNA I HERCEGOVINA I VIJEĆE EVROPE

Bosna i Hercegovina je 24. 4. 2002. godine postala 44. država članica Vijeća Evrope. Shodno tome, preuzela je određeni broj konkretnih obaveza navedenih u Mišljenju br. 234 (2002) Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PACE) i obavezala se da će ih ispoštovati.

Bosna i Hercegovina prihvatila je obaveze koje, prema članu 3. Statuta,³ ima svaka država članica: poštivanje principa pluralističke demokratije, vladavinu zakona i poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda svih osoba pod njenom jurisdikcijom.

Do danas je BiH potpisala 94 međunarodna ugovora Vijeća Evrope, a 91 je i ratificiran,⁴ te podliježe određenom broju mehanizama Vijeća Evrope, uključujući mehanizme Evropskog suda za ljudska prava (ECtHR), Komiteta ministara (CM), PACE-a, Komesara Vijeća Evrope za ljudska prava (Komesar), Evropske komisije za demokratiju kroz pravo (Venecijanska komisija), Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI), Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT), Grupe država protiv korupcije (GRECO), Komiteta eksperata za ocjenu mjera protiv pranja novca i finansiranja terorizma (MONEYVAL), Evropskog komiteta za socijalna prava (ECSR), Savjetodavnog komiteta za Okvirnu konvenciju o zaštiti nacionalnih manjina (ACFC), Komiteta potpisnica Konvencije o zaštiti djece od seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja (Lanzarotski komitet), Grupe eksperata za suzbijanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO), Grupe eksperata za suzbijanje trgovine ljudima (GRETA), Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima (ECRML) i Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Evrope (Kongres).

Programe saradnje Vijeća Evrope zemlja koristi od 2003. godine. Implementacija dva sukcesivna akciona plana za periode 2015–2017. i 2018–2021. ukupnoj saradnji dala je više strateški pristup. Prethodni programi su, uz podršku Evropske unije, implementirani sa ciljem pomoći zemlji u poštivanju standarda Vijeća Evrope i pravne stečevine (*acquis*) Evropske unije u kontekstu procesa proširenja, konkretno, u oblastima borbe protiv diskriminacije, obrazovanja, socijalne inkluzije, slobode izražavanja, reformi zatvorskog sistema, temeljnih prava, borbe protiv trgovine ljudima i *cyber* kriminala. Slično tome, dobrovoljni prilozi država članica ili posmatrača u Vijeću Evrope omogućili su implementaciju projekata u oblastima osnaživanja kapaciteta pravosuđa, odvratanja od nasilnog ekstremizma u zatvorima, promocije slobode medija i medijske pismenosti, jačanja zaštite ljudskih prava, pružanja pomoći pri izborima, podrške pomirenju podijeljenih općina uz izgradnju demokratskog učešća, te osnaživanja mladih da preuzmu aktivniju ulogu u političkim procesima.

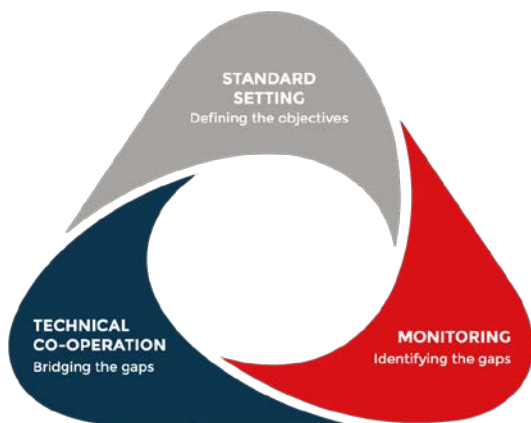
Bosna i Hercegovina je od 2003. godine članica Razvojne banke Vijeća Evrope (CEB). CEB ima aktivnu ulogu u BiH, naročito kroz podršku investicijama vlasti u infrastrukturu za zdravstvo i zatvorski sistem, te kroz nepovratnu pomoć (grant) usmjerenu ka unapređenju životnih uslova za migrante i izbjeglice.

1.1.2. DODANA VRIJEDNOST PROGRAMA TEHNIČKE POMOĆI VIJEĆA EVROPE

Programi tehničke pomoći Vijeća Evrope predstavljaju sastavni dio jedinstvenog strateškog trougla uspostavljanja standarda, monitoringa i saradnje. Izrada zakonski obavezujućih standarda vezuje se za monitoring tih standarda putem nezavisnih mehanizama, uz dodatak tehničke saradnje koja omogućava njihovu implementaciju. Aktivnosti Vijeća Evrope razvijaju se i provode u oblastima u kojima Vijeće Evrope ima jaka ekspertna znanja i dodanu vrijednost.

³ Vijeće Evrope, *Statut Vijeća Evrope*, Službeni tekstovi *European Treaty Series* – br. 1, London, 5. 5. 1949, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=001>.

⁴ Ured za službene tekstove Vijeća Evrope, Bosna i Hercegovina, pretraživanje na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list>.

Slika 1: Strateški trougao Vijeća Evrope

1.1.3. KLJUČNI NALAZI MEHANIZAMA ZA MONITORING I EKSPERTNIH SAVJETODAVNIH TIJELA

Akcioni plan Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu za period 2022–2025. (Akcioni plan) u velikoj se mjeri nadograđuje na najnovije odluke, rezolucije, preporuke i nalaze monitoringa i ekspertnih savjetodavnih tijela Vijeća Evrope u vezi sa BiH, kako je prethodno navedeno, te na rezultate prethodnog Akcionog plana Vijeća Evrope. U obzir uzima i izazove koje je Generalni sekretar identificirao u svom Godišnjem izvještaju o stanju demokratije, ljudskih prava i vladavine zakona u Evropi. Uz to, Akcioni plan odražava prioritete reformi koje se u zemlji poduzimaju, naročito onih koje su identificirane⁵ u *Strategiji reforme sektora pravde (2021–2027)*, *Strategiji za suzbijanje trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini za period 2020–2023*, *Dokumentu strateške politike za postupanje s nasilnim zatvorenicima u zatvorima i za međuagencijsku saradnju za period 2020–2025*, *Gender akcionom planu Bosne i Hercegovine za period 2018–2022*, *Akcionom planu za unapređenje stanja ljudskih prava i temeljnih sloboda LGBTI osoba za period 2021–2023*, *Preporukama za politike djelovanja sa Mapom puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja*, *Zajedničkim jezgrama nastavnih planova i programa*, koje je izradila Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO), *Strategiji Bosne i Hercegovine za migracije i azil (2021–2026)*, *Strategiji Republike Srpske za borbu protiv sajber-kriminala za period 2020–2024*, *Akcionom planu Republike Srpske za borbu protiv sajber-kriminala*, *Akcionom planu Republike Srpske za zaštitu od dječije pornografije i Akcionom planu Republike Srpske za digitalnu forenziku*, te *Prioritetima za period 2016–2026 u razvoju visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini*.

Pri izradi ovog Akcionog plana, a naročito pri uobličavanju podrške reformama kroz tehničku saradnju, u obzir su uzete i praznine koje su identificirale institucije, mehanizmi za monitoring i stručna savjetodavna tijela Vijeća Evrope, kako slijedi:

Ljudska prava

- **Sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava** u pogledu diskriminacije, zabrane neljudskog i/ili ponižavajućeg postupanja s mentalno oboljelim osobama i lišavanja slobode takvih osoba; prava na pravično suđenje/raspravu; i u pogledu zaštite imovine;
- **Izvještaji Komiteta ministara o Bosni i Hercegovini**, poštivanje obaveza, 19. izvještaj (maj 2016. – maj 2018); Preporuka o primjeni **Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima** (o potrebi da se omogući primjena Povelje, naročito kada su u pitanju manjinski jezici – nastava, javni emiteri itd.); usvajanje i korištenje tradicionalnih toponima na manjinskim jezicima);
- **ECRI**, Izvještaj i preporuke iz 2017. godine, koji naglašavaju potrebu da se dalje grade kapaciteti Institucije ombudsmena za ljudska prava, da se unaprijedi izvršenje određenih presuda Evropskog suda za ljudska prava, i rad na borbi protiv međuetničkih tenzija i govora mržnje;
- **PACE**, Rezolucija o izvršenju obaveza koje je preuzela Bosna i Hercegovina (2018);

⁵ Prioriteti su identificirani u usvojenim dokumentima ili dokumentima koji će uskoro biti usvojeni.

- **Mišljenje Venecijanske komisije o Nacrtu Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine** (CDL-AD (2015)034);
- **Specijalni predstavnik Generalnog sekretara Vijeća Evrope za migracije i izbjeglice (SRSG)**, Izvještaj ambasadora Tomáša Bočka o stanju na terenu nakon posjete Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj 24–27. 7. i 26–30. 11. 2018. (23. 4. 2019); Izvještaj ambasadora Drahošlava Štefáneka o stanju na terenu nakon posjete Bosni i Hercegovini 24–30. 1. 2021. (28. 6. 2021);
- Preporuke **Komesara** o potrebi osnaživanja ljudskih prava migranata i djece, te o efektima nacionalnih akcionih planova za ljudska prava;
- **ACFC**, Preporuke za podršku jednakim mogućnostima i pristupu uslugama za nacionalne manjine, promocija interkulturalnog dijaloga i uzajamnog razumijevanja među različitim etničkim i vjerskim grupama, te borba protiv govora mržnje;
- **ECSR** – Osnovne činjenice o zemlji (*fact sheet*) i Izvještaj o primjeni Povelje u Bosni i Hercegovini.

Vladavina zakona

- **Izvještaj Komiteta ministara**, poštivanje preuzetih obaveza, 19. izvještaj (maj 2016. – maj 2018);
- **Evropska komisija za efikasnost pravosuđa (CEPEJ)** – ocjena kapaciteta Bosne i Hercegovine da prikuplja, obrađuje i prenosi statističke podatke o pravosuđu;
- Preporuka **Komesara** (Dunja Mijatović) o osiguravanju pravde, naročito za zločine izvršene tokom rata, te o osiguranju zaštite i podrške za svjedoke; mišljenje o Dejtonskom sporazumu; izvještaj Nilsa Muižnieksa, (bivšeg) komesara, nakon posjete Bosni i Hercegovini od 12. do 16. 6. 2017;
- Mišljenja **Venecijanske komisije** o pravnoj sigurnosti, nezavisnosti pravosuđa, zakonskim tekstovima o funkcioniranju pravosuđa (nacrti zakona o Ustavnom sudu i Visokom sudskom i tužilačkom vijeću (VSTV) Bosne i Hercegovine) i o sprečavanju sukoba interesa unutar institucija;
- **PACE**, Rezolucija o izvršenju obaveza koje je Bosna i Hercegovina preuzela (2018);
- Preporuke **GRECO-a**, naročito o sprečavanju korupcije u vezi s članovima parlamenta, sudijama i tužiocima;
- **MONEYVAL**, izvještaji o ocjeni nakon posjeta i dodatni izvještaji o nadzoru, sankcijama i sprečavanju zloupotrebe nevladinih organizacija za finansiranje terorizma, te provođenje režima privremenog ili trajnog oduzimanja imovine;
- Preporuke grupe **GRETA** koje naglašavaju potrebu intenzivnijeg rada na sprečavanju trgovine ljudima;
- **Grupa Vijeća Evrope za saradnju u borbi protiv zloupotrebe droga i nezakonite trgovine drogom (Grupa Pompidou)**, Regionalna studija o sistemu liječenja od droge u zatvorima u Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi (2017);
- **CPT**, Izvještaj i preporuke (2017) o aktivnostima koje treba poduzeti da se istraže navodi o zlostavljanju i otklone nedostaci u zatvorskom sistemu i psihijatrijskim ustanovama;
- **Venecijanska komisija, Zajedničko mišljenje⁶ o zakonskom okviru koji uređuje slobodu mirnog okupljanja u Bosni i Hercegovini, njena dva entiteta i Distriktu Brčko** (CDL-AD (2019)026).

Demokratija

- **Izvještaj Komiteta ministara o Bosni i Hercegovini**, Poštivanje preuzetih obaveza, 19. izvještaj (maj 2016. – maj 2018) – preporuke o izornoj reformi; unapređenje saradnje između različitih nivoa vlasti i ukidanje etničke segregacije u školama;
- **Sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava** o izbornim pravima;
- **PACE**, Rezolucija o izvršenju obaveza koje je Bosna i Hercegovina preuzela (2018) u pogledu potrebe da se usvoje ustavne izmjene kojima će se iz izbora ukloniti diskriminatorna praksa; jačanje lokalne samouprave; ukidanje segregacije u obrazovanju;
- **Venecijanska komisija**, Izvještaj *prijatelja suda (amicus curiae)* za Ustavni sud Bosne i Hercegovine o načinu izbora delegata u Domu naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine (CDL-AD (2016)024);

⁶ Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE) / Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR).

- Preporuka **Kongresa** o lokalnoj i regionalnoj demokratiji u Bosni i Hercegovini (442 (2019));
- Izvještaj **Kongresa** o njegovom doprinosu ponovnom uspostavljanju lokalnih izbora u Mostaru u vezi sa općim lokalnim izborima u Bosni i Hercegovini u oktobru 2020. (CPL38(2020)02prov – 19. 2. 2020);⁷
- Preporuke **ECRI-ja** o ukidanju segregacije u školama;
- Preporuke **ACFC-a** o ukidanju segregacije u školama;
- Izvještaj Nilsa Muižnieksa, (bivšeg) komesara, nakon posjete Bosni i Hercegovini od 12. do 16. 6. 2017.

Kao referentni materijal za saradnju u aktivnostima sadržanim u ovom Akcionom planu, korištene su i relevantne konvencije i drugi instrumenti Vijeća Evrope, kao što je Povelja o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju o ljudskim pravima.

- Najznačajniji rezultati prethodnog Akcionog plana

Da bi se odgovorilo na vanrednu i nepredviđenu situaciju izazvanu izbijanjem pandemije virusa COVID-19, te da bi se u takvim okolnostima nastavilo s provođenjem prethodnog Akcionog plana, radni planovi pojedinačnih projekata modificirani su tokom proljeća 2020, a na osnovu ukupnih prioriteta i u skladu s tada važećim restrikcijama. To je podrazumijevalo primjenu mjera ublažavanja, gdje je to bilo neophodno, s fokusom i na prilagođavanje programa i na tehnička rješenja, naročito u oblasti rješenja koja se temelje na informacionim tehnologijama (IT). Isti pristup će se koristiti u provođenju ovog Akcionog plana, ako to okolnosti budu zahtijevale.

Najznačajnije strategije, odnosno prilagođavanja restrikcijama vezanim za pandemiju mogu se rezimirati ovako:

- Programska prilagođavanja: fokusiranje na vrste aktivnosti koje su jednostavnije za prijenos u *online*-format, odnosno korištenje *lockdowna* za specifične *online*-fokusirane aktivnosti. To je uključivalo, npr., učenje na daljinu, obučavanje predavača, tekstualne studije, stručne analize, *online* kampanje i skupove, uz značajno korištenje objava na društvenim mrežama i kroz biltene itd.
- Tehnička rješenja: prijenos aktivnosti kao što su sastanci, konsultacije ili obuke na *online*-formate. To je uključivalo, između ostalog, *online* monitoring procesa učenja kod krajnjih korisnika, izradu materijala za *online* obuke, pisane procedure, provjere znanja na osnovu upitnika, uz konsultacije putem videokonferencija, pripremu materijala za izgradnju svijesti i komunikacije, te izradu specifičnih dodatnih materijala za *online* rad.
- Odgovor na specifične zahtjeve partnera zbog zdravstvene krize, uz istovremeno održavanje ciljeva Akcionog plana.

Ovaj Akcioni plan uzima u obzir ishode Akcionog plana Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu za period 2018–2021, kao što su:

- usvajanje *Preporuka za politike djelovanja sa Mapom puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja* na nivou Vijeća ministara Bosne i Hercegovine;
- jače osnaživanje Roma kroz kampanje izgradnje svijesti, implementaciju brzih aktivnosti manjeg obima, te finalizaciju izrade novog *Akcionog plana za društvenu inkluziju Roma u Bosni i Hercegovini za period 2021–2025*;
- kreiranje prilagođene metodologije za deliberativni proces u gradu Mostaru i pokretanje [web-stranice](#) sa ciljem osiguravanja transparentne komunikacije između građana Mostara i lokalnih vlasti;
- jači fokus na pitanje roda (*gender*) u podršci koja se pruža u polju sprečavanja i suzbijanja trgovine ljudima, naročito kroz uključivanje rodne dimenzije u lokalne akcione planove za borbu protiv trgovine ljudima;
- evidentirani uspjeh i održivost podrške u oblasti zatvora (podrška postepenom uvođenju elektronskog sistema razmjene zatvorskih podataka; unapređenje znanja i vještina zatvorskog osoblja o vođenju zatvorenika; izrađene različite smjernice i strategije na temu postupanja s nasilnim i ekstremističkim zatvorenicima (VEP) za upravljanje kadrovima u odjeljenjima zatvorenog tipa koja se bave zatvorenicima sklonim nasilju i ekstremizmu, koje će usvojiti Ministarstvo pravde);
- blagovremeno pružanje kvalitetnih podataka o pravosudnoj statistici kroz regionalnu operaciju *Dashboard*, koju vodi CEPEJ;
- značajan doprinos u oblasti pravne sigurnosti uspostavljanjem i jačanjem odjela za sudsku praksu u višim sudovima;
- uspostavljanje grupe "Žene za Bosnu i Hercegovinu", koju čine političarke i žene na pozicijama odlučivanja u pilot-općinama;

⁷ Lokalni izbori u gradu Mostaru održani su 20. 12. 2020. godine, prvi put nakon više od decenije.

- uspostavljanje 21 asocijacije mladih, sa vlastitim prostorijama za aktivnosti mladih, čime se osigurava da saradnja mladih i općina bude utemeljena i održiva;
- unapređenje kapaciteta više od 170 pravника (sudija, tužilaca i advokata) u vezi s temama kao što su: kleveta, govor mržnje, zaštita zviždača i općih principa slobode izražavanja u skladu sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima (ECHR).

- Proces konsultacija

Ovaj Akcioni plan izrađen je nakon konsultacija s vlastima Bosne i Hercegovine. Tokom pripreme dokumenta, odvijale su se i konsultacije sa međunarodnim partnerima, uključujući Evropsku uniju, kroz koordinaciju i upravne odbore projekata.

Komitet ministara je, kroz svoju Grupu izvijestilaca o demokratiji (GR-DEM), na sastanku održanom 18. 6. 2020. godine, razmatrao *Izveštaj o pregledu napretka* (koji je obuhvatio period juni 2018. – mart 2020) u izvršenju Akcionog plana Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu za period 2018–2021. Članovi su pozdravili napredak ostvaren u implementaciji Akcionog plana i politički dogovor o organizaciji lokalnih izbora u Mostaru. Članovi su, sa druge strane, skrenuli pažnju na značaj izborne reforme, na izvršenje presuda Suda za ljudska prava, uključujući i grupu presuda *Sejdić i Finci*,⁸ na značaj borbe protiv diskriminacije, na značaj pravde, slobode medija i borbe protiv terorizma. Potakli su vlasti Bosne i Hercegovine da ubrzaju implementaciju reformi.

Vanjska evaluacija Akcionog plana za period 2018–2021. završena je u aprilu 2021. Evaluacijski izveštaj je u cjelini bio pozitivan, te je naglasio relevantnost Akcionog plana usaglašenog s potrebama i prioritetima institucija vlasti u Bosni i Hercegovini, kao i s najznačajnijim inicijativama Strategije Evropske unije za Zapadni Balkan⁹ i 14 ključnih prioriteta koje zemlja treba ispuniti sa ciljem otvaranja pregovora za pristupanje Evropskoj uniji.¹⁰ Vijeće Evrope ohrabreno je da nastavi njegovati višestrani pristup u svim fazama ciklusa Akcionog plana (planiranje, implementacija, monitoring i evaluacija) i na svim nivoima implementacije (evropskom, nacionalnom, lokalnom). Evaluacija je preporučila da se nastoji osigurati da projekti implementirani u okviru Akcionog plana budu jasni, ne samo po pitanju postavljenih ciljeva, već i u pogledu načina mjerenja postignuća. Vijeće Evrope treba nastaviti jačati mehanizme kojima se osiguravaju unutrašnja koordinacija i konzistentnost u svim projektima koji se implementiraju u okviru Akcionog plana, što uključuje i zajedničke aktivnosti i razmjenu lekcija koje se mogu izvesti u svim sektorima i segmentima. Vijeću Evrope se savjetuje i da nastavi unapređivati veze između projekata i instrumenata Vijeća Evrope. Relevantne preporuke i naučene lekcije uzete su u obzir pri izradi ovog dokumenta.

1.2. CILJEVI AKCIONOG PLANA

Ovaj Akcioni plan je instrument strateškog programiranja za period od 1. 1. 2022. do 31. 12. 2025. godine. Cilj mu je podržati reforme u Bosni i Hercegovini koje će zakonodavstvo, institucije i praksu u zemlji još više uskladiti sa evropskim standardima u oblastima ljudskih prava, vladavine zakona i demokratije, a time i podržati napore koje zemlja ulaže da ispuni svoje obaveze države članice Vijeća Evrope, čime doprinosi i procesima evropskih integracija u zemlji.

Područja saradnje koja obuhvata Akcioni plan su sljedeća:

- Vijeće Evrope će nastaviti da podržava vlasti Bosne i Hercegovine u napretku (i završetku, gdje je to moguće) u reformama poduzetim u strateškim oblastima u skladu sa evropskim standardima, konkretno u sljedećim oblastima:
 - primjena Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava na domaćem nivou,
 - sloboda izražavanja i sloboda medija,
 - zaštita ljudskih prava i borba protiv diskriminacije,
 - reforme pravosuđa,
 - borba protiv korupcije, pranja novca i finansiranja terorizma, te borba protiv *cyber* kriminala,
 - borba protiv trgovine ljudima,

⁸ Kako je to utvrdio Evropski sud za ljudska prava (ECtHR), izborna pravila definirana Ustavom predstavljaju diskriminaciju protiv državljana koji se ne izjašnjavaju kao pripadnici bošnjačkog, srpskog ili hrvatskog "naroda".

⁹ Evropska komisija, *Vjerodostojna perspektiva proširenja za Zapadni Balkan i brže proširenje Evropske unije prema Zapadnom Balkanu*, Strazbur, 6. 2. 2018, COM(2018) 65 final, dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans_en.pdf.

¹⁰ Evropska komisija, *Mišljenje Evropske komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji*, Brisel, 29. 5. 2019, COM(2019) 261 final, dostupno na: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/default/files/20190529-bosnia-and-herzegovina-opinion.pdf>.

- reforma policije i zatvorskog sistema, uključujući rad na reintegraciji ekstremističkih zatvorenika u društvo,
 - izborne reforme,
 - lokalna demokratija i samouprava,
 - međuetnički dijalog i pomirenje,
 - obrazovanje.
- Vijeće Evrope i vlasti Bosne i Hercegovine zajednički su identificirali nove oblasti saradnje, kao i oblasti gdje bi bilo potrebno intenzivirati rad, i to na osnovu nedavnih aktivnosti institucija Vijeća Evrope, mehanizama monitoringa i ekspertnih savjetodavnih tijela, kao i novih izazova, uključujući pandemiju Covida-19, i to naročito u sljedećem:
- upravljanje migracijama i prava ranjivih osoba u kontekstu migracija i azila,
 - čovjekova okolina i ljudska prava,
 - pravno na informacije,
 - zaštita podataka,
 - pristup pravdi za žene i sprečavanje nasilja nad ženama,
 - pomoć Ustavnom sudu,
 - borba protiv zloupotrebe droge i nezakonite trgovine,
 - građansko učešće u demokratskom procesu donošenja odluka.

Aktivnosti poduzete u ovim oblastima temeljit će se na konvencijama i/ili preporukama relevantnih savjetodavnih tijela ili tijela monitoringa Vijeća Evrope. Akcioni plan će obuhvatiti sva tri stuba saradnje, te pružiti ekspertnu i tehničku pomoć u praktičnoj primjeni standarda Vijeća Evrope u prioritetnim područjima i u unapređenju kapaciteta relevantnih institucija da efikasno funkcioniraju. To će uključivati mjere unapređenja koordiniranih aktivnosti različitih aktera, što je preduslov za odgovor na složene izazove uprave i za poticanje dijaloga sa civilnim društvom.

Vijeće Evrope na svim nivoima i u svim fazama aktivnosti primjenjuje pristup temeljen na ljudskim pravima. Takav pristup u proces upravljanja projektima ugrađuje norme ljudskih prava. U isto vrijeme, pristup temeljen na ljudskim pravima nastoji izbjeći bilo kakvu nenamjernu štetu po ljudska prava, neravnotežu ili negativne efekte djelovanja. Takav pristup je sveobuhvatni prioritet Akcionog plana. Kao dio pristupa temeljenog na ljudskim pravima, promocija rodne ravnopravnosti i dalje je prioritet, tako da će uvođenje rodnog aspekta u sve aktivnosti biti prioritet i za ovaj Akcioni plan. Uvođenje rodnog aspekta u redovne aktivnosti (tzv. *gender mainstreaming*), utemeljeno na evropskim standardima i preporukama Vijeća Evrope, na efikasniji će način bez diskriminacije odgovarati na potrebe osoba koje žive u Bosni i Hercegovini, te unaprijediti kvalitet i efikasnost implementacije Akcionog plana.

Ostvarenjem svojih ciljeva, Akcioni plan će dati doprinos i ostvarenju [Programa Ujedinjenih nacija za održivi razvoj do 2030.](#)

DIO II – PREDLOŽENE AKTIVNOSTI ZA PERIOD OD 2022. DO 2025. GODINE

Aktivnosti predložene po svakom segmentu, onako kako ih definiraju Program i budžet za 2022–2023, predstavljene su u daljnjem tekstu.

2.1. LJUDSKA PRAVA

Bosna i Hercegovina ratificirala je sve najznačajnije evropske i međunarodne instrumente za zaštitu ljudskih prava, a većina ih je uključena u Ustav.¹¹ Međutim, Bosna i Hercegovina nema sveobuhvatan strateški okvir za promociju i primjenu ljudskih prava. Vijeće Evrope je spremno podržati vlasti u izradi takvog okvira, u skladu sa evropskim i međunarodnim standardima, te raditi na izgradnji domaćih kapaciteta za praćenje njegove primjene. Etničke podjele, diskriminacija i prava manjina i tražilaca azila i dalje su problematični.¹²

Prema informacijama Odjela Vijeća Evrope za izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava (ECtHR), pred Komitetom ministara Vijeća Evrope nalazi se 45 slučajeva vezanih za Bosnu i Hercegovinu.¹³ Naročito

¹¹ Bosna i Hercegovina je 2020. godine ratificirala Konvenciju Vijeća Evrope o falsificiranju medicinskih proizvoda i sličnih krivičnih djela koja predstavljaju prijetnju javnom zdravlju (*Council of Europe Treaty Series* (CETS, br. 211), poznatu i pod nazivom Konvencija MEDICRIME, kao i Protokol br. 15 uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (CETS, br. 213), te potpisala Protokol uz Konvenciju o zaštiti pojedinaca u vezi sa automatskom obradom ličnih podataka (CETS, br. 223). Cilj ovog Protokola je da Konvenciju (CETS, br. 108) modernizira i unaprijedi, uzimajući u obzir nove izazove u zaštiti pojedinaca u vezi sa obradom ličnih podataka, a koji su se pojavili otkako je Konvencija usvojena 1980. godine. Bosna i Hercegovina je 2021. ratificirala Protokol br. 16 uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda.

¹² Ured Visokog komesara za ljudska prava, *Pismo Visokog komesara ministrima vanjskih poslova*, 13. 5. 2020, str. 4–9, dostupno na: <http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/Session34/BA/Letter-OHCHR-HC-BosniaHerzegovina.pdf>.

¹³ Vijeće Evrope, Odjeljenje za izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava (ECtHR), *Country Factsheet* (Osnovne činjenice o zemlji), ažurirano 25. 5. 2021, dostupno na: <http://rm.coe.int/doc/0900001680709741>.

je izazovna grupa predmeta vezanih za presudu *Sejdić i Finci* (2009), koja je dugo na čekanju i koja se tiče diskriminacije onih koji nisu spremni ili u mogućnosti izjasniti se kao pripadnici jednog od konstitutivnih naroda (tj. kao Bošnjaci, Hrvati ili Srbi) ili koji ne zadovoljavaju kombinaciju uslova etničkog porijekla i mjesta stanovanja u vezi s pravom da se kandidiraju za Dom naroda i Predsjedništvo Bosne i Hercegovine. Sud je identificirao obrasce ponovljenih kršenja Evropske konvencije o ljudskim pravima (ECHR) u pogledu čuvanja mentalno oboljelih osoba, zaštite imovine i izbornih prava. Izvršenje tri grupe predmeta u kojima je Sud donio presudu je pod pojačanim nadzorom Komiteta ministara (zaštita imovine i izborna prava), a šest pod standardnim nadzorom (uslovi čuvanja mentalno oboljelih osoba, pretjerana dužina postupka pred sudom, zaštita imovine i nedosljednost sudske prakse domaćih sudova).

Cilj Akcionog plana Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu za period 2022–2025. (Akcioni plan) je da doprinese jačanju domaćih kapaciteta za pokretanje i provođenje reformi kojima će osigurati dosljednu primjenu Konvencije o ljudskim pravima pred domaćim sudovima, ojačati Instituciju ombudsmena za ljudska prava, unaprijediti obrazovanje iz ljudskih prava na univerzitetu i za pravnu struku, te štititi ljudska prava migranata, izbjeglica i tražilaca azila.

Vijeće Evrope će i nastaviti pomagati Bosni i Hercegovini u primjeni evropskih standarda u slobodi izražavanja i slobodi medija i unapređenju svijesti o tim standardima, te će podršku proširiti i na nova područja, kao što su pristup informacijama i zaštita podataka u Bosni i Hercegovini.

Podrška će obuhvatiti i potrebu garancije pristupa pravdi za žene, te sprečavanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici, nadograđivati konzistentnu stratešku saradnju s lokalnim vlastima sa ciljem osnaživanja lokalnih romskih zajednica, osiguravati socijalnu inkluziju nacionalnih manjina i lezbijki, gej, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih (LGBTI) osoba, boriti se protiv govora mržnje, te osiguravati socijalna prava.

Pomoć u polju ljudskih prava i čovjekove okoline također se može razmotriti u smislu jačanja kapaciteta relevantnih nacionalnih i lokalnih vlasti da okolišnu politiku provedu u praksi.¹⁴ Podrška bi mogla pokrivati aktivnosti izgradnje kapaciteta za pravosuđe i druge pravnike praktičare, da se unaprijedi njihova sposobnost da u predmetima koji se tiču čovjekove okoline efikasno primjenjuju relevantne propise o ljudskim pravima.¹⁵ Slično tome, Akcioni plan će nastojati unaprijediti znanja i kapacitete agencija za provođenje zakona da efikasno istražuju, otkrivaju i krivično gone predmete vezane za čovjekovu okolinu, uključujući predmete koji su direktno ili indirektno vezani za druga teška krivična djela. Dodatak takvoj podršci će biti kampanje izgradnje svijesti za civilno društvo i stanovništvo u najširem smislu, da bi se unaprijedila njihova znanja o pristupu pravosudnim i drugim procedurama dostupnim u slučajevima vezanim za čovjekovu okolinu.

¹⁴ Više informacija na [Komesarovoj web-stranici](#) i na [tematskom informativnom listu](#) o relevantnoj sudskoj praksi Evropskog suda.

¹⁵ Uključujući putem Evropskog programa za obrazovanje o ljudskim pravima za pravnu struku, ([HELP](#)) [kurs o čovjekovoj okolini i ljudskim pravima](#).

Ove aktivnosti će doprinijeti tome da Bosna i Hercegovina ostvari Ciljeve održivog razvoja Ujedinjenih nacija (SDG), i to ciljeve 4 o kvalitetnom obrazovanju (potcijl 7),¹⁶ 5 o rodnoj ravnopravnosti (potcijl 1, 2 i C),¹⁷ 8 o uključivom i održivom ekonomskom rastu (potcijl 8),¹⁸ 10 o smanjenju nejednakosti (potcijl 2, 3, 4 i 7),¹⁹ 11 o uključivim, sigurnim, otpornim i održivim gradovima i naseljima (potcijl 3),²⁰ te 16 o miru, pravdi i snažnim institucijama (potcijl 3, 7, 10 i B).²¹

2.1.1. EFIKASNA PRIMJENA EVROPSKE KONVENCIJE O LJUDSKIM PRAVIMA

Tehnička saradnja koja će se provoditi u ovoj oblasti uobličena je tako da u obzir uzima izvještaje i zaključke relevantnih mehanizama monitoringa i ekspertnih savjetodavnih tijela Vijeća Evrope, koji Bosnu i Hercegovinu pozivaju da ojača ulogu Institucije ombudsmena za ljudska prava, da unaprijedi univerzitetsko obrazovanje i stručno usavršavanje iz oblasti ljudskih prava, da pojača sigurnost novinara i ojača zaštitu ljudskih prava izbjeglica, tražilaca azila i migranata. Cilj podrške je i da se ostvari efikasno i blagovremeno izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava.

➤ Unapređenje efikasnosti sistema Evropske konvencije na nacionalnom nivou

Premda se u Bosni i Hercegovini bilježi određeni napredak u izvršenju presuda Evropskog suda za ljudska prava, postoji potreba da se unaprijede domaći kapaciteti da se presude Suda²² izvrše pod nadzorom Komiteta ministara (*Hadžimejlić i drugi* (3427/13+), *Đokić* (6518/04), *Grupa Mago* (12959/05+)). Vijeće Evrope spremno je pružiti podršku u izradi konkretnih akcionih planova za izvršenje presuda Suda, te u ustanovljenju međuagencijske radne grupe koja će raditi na izvršenju konkretnih presuda o neizvršenju presuda domaćih sudova. Može se izvršiti pregled zakona i analiza propisa o izvršenju presuda Evropskog suda i domaćih presuda i rješenja koja uređuju status vladinog zastupnika pred Sudom iz ugla efikasnosti procesa izvršenja. Uz to, Bosna i Hercegovina nema sveobuhvatan strateški okvir za promociju i primjenu ljudskih prava, što uključuje i strategije za cijelu zemlju za pitanja ljudskih prava, nediskriminacije i zaštite manjina, bez obzira na to što postoji [Strategija djelovanja Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine za period 2016–2021](#). Kao što to navodi i sama Institucija ombudsmena za ljudska prava, nepostojanje takvog dokumenta šteti koordinaciji nacionalnih strategija i konkretnih dokumenata.²³ Vijeće Evrope spremno je podržati vlasti u izradi takvog okvira u skladu sa evropskim standardima, te u izgradnji domaćih kapaciteta da se prati njegova primjena. Kako to naglašava [Komesar Vijeća Evrope za ljudska prava](#) (Komesar), takav dokument mogao bi pozitivno djelovati na bolju usklađenost zemlje s međunarodnim standardima ljudskih prava, na stvaranje mehanizma koordinacije i izgradnju kapaciteta za rad na ljudskim pravima među državnim službenicima koji ih stvaraju i primjenjuju, i na državnom i na lokalnom nivou.

¹⁶ Cilj 4, potcijl 7: Do kraja 2030. osigurati da svi učenici/ice steknu znanja i vještine potrebne da se unaprijedi održivi razvoj, između ostalog, i putem obrazovanja za održivi razvoj i održive stilove života, ljudska prava, rodnu ravnopravnost, kao i za promoviranje kulture mira i nenasilja, pripadnosti globalnoj zajednici i poštovanja kulturne raznolikosti i doprinosa kulture održivom razvoju.

¹⁷ Cilj 5, potcijl 1: Okončati svuda i sve oblike diskriminacije protiv žena i djevojčica. Potcijl 2: Eliminirati sve oblike nasilja nad ženama i djevojčicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima, odnosno seksualno iskorištavanje i druge oblike iskorištavanja. Potcijl C: Usvojiti i osnažiti dobre politike i izvršno zakonodavstvo za promoviranje rodne ravnopravnosti i osnaživanje svih žena i djevojčica na svim nivoima.

¹⁸ Cilj 8, potcijl 8: Zaštititi radna prava i promovirati sigurno radno okruženje za sve radnike, uključujući radnike migrante, a posebno žene migrante i one koji rade na nesigurnim radnim mjestima.

¹⁹ Cilj 10, potcijl 2: Do kraja 2030. osnažiti i promovirati društvenu, ekonomsku i političku inkluziju svih, bez obzira na starost, spol, invalidnost, rasu, etničku pripadnost, porijeklo, religiju ili ekonomski, odnosno neki drugi status. Potcijl 3: Osigurati jednake mogućnosti i smanjiti nejednakosti u ishodima, između ostalog, i tako što će se eliminirati diskriminirajući zakoni, politike i prakse i što će se u tom pogledu promovirati prikladno zakonodavstvo, politike i aktivnosti. Potcijl 4: Usvojiti politike, posebno fiskalnu politiku i politike u području plaća i socijalne zaštite, i progresivno postići veću ravnopravnost. Potcijl 7: Omogućiti uređenu, sigurnu, regularnu i odgovornu migraciju i mobilnost ljudi, između ostalog, i kroz primjenu planiranih i dobro vođenih migracijskih politika.

²⁰ Cilj 11, potcijl 3: Do kraja 2030. u svim zemljama unaprijediti inkluzivnu i održivu urbanizaciju i kapacitete za participativno, integrirano i održivo planiranje naselja i za upravljanje njima.

²¹ Cilj 16, potcijl 3: Promovirati vladavinu zakona na nacionalnom i međunarodnom nivou i osigurati jednak pristup pravdi za sve. Potcijl 7: Osigurati odgovorno, uključivo, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim nivoima. Potcijl 10: Osigurati javni pristup informacijama i zaštitu osnovnih sloboda, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim ugovorima. Potcijl B: Promovirati i provoditi nediskriminatorne zakone i politike za održiv razvoj.

²² U skladu s [Preporukom Komiteta ministara državama članicama o efikasnim domaćim kapacitetima za brzo izvršenje presuda](#).

²³ Usmeno izlaganje predstavnika Institucije ombudsmena na drugom sastanku zajedničkog programa Evropske unije i Vijeća Evrope *Horizontalni instrument – Upravni odbor korisnika*, održanom online 30. 5. 2021. Vidjeti i: Evropska komisija, *Izvještaj za Bosnu i Hercegovinu*, Brisel, 6. 10. 2020, SWD(2020) 350 final, str. 26, dostupno na: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/default/files/bosnia_and_herzegovina_report_2020.pdf.

Kako naglašavaju *Evropski komitet protiv rasizma i netolerancije (ECRI)*, *Komitet ministara* i *Parlamentarna skupština Vijeća Evrope (PACE)*, institucionalni kapaciteti Institucije ombudsmena za ljudska prava moraju se ojačati da bi se osiguralo poštivanje njenih preporuka. Ova tijela za monitoring preporučuju i usvajanje Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, koji je *još 2015. analizirala Evropska komisija za demokratiju kroz pravo (Venecijanska komisija)*. Ranija podrška Vijeća Evrope omogućila je unapređenje kapaciteta državnih službenika i osoblja Institucije da prepoznaju diskriminaciju i da se na primjeren način bave takvim predmetima. Vijeće Evrope spremno je, ako to bude potrebno, pružiti podršku novim članovima Institucije kada budu imenovani.

Uz to, *Komitet ministara preporučuje* da države članice Vijeća Evrope osiguraju da univerzitetsko obrazovanje i profesionalna obuka o sistemu Konvencije budu usklađeni s potrebama i očekivanjima različitih kategorija javnosti, naročito onog dijela koji je aktivan u polju ljudskih prava. *Kursevi Evropskog programa za obrazovanje o ljudskim pravima za pravnu struku (HELP)*, koji nude modularnu obuku prilagođenu domaćem pravnom sistemu, namijenjeni su i pravnoj struci i studentima, naročito studentima pravnih fakulteta, sa ciljem integracije programa iz ljudskih prava u njihov svakodnevni rad i u nastavne planove. Uz to, Vijeće Evrope podstiče diskusije unutar pravne struke cijele regije Jugoistočne Evrope. Dijalog o najboljim primjerima iz prakse omogućio je stvaranje platforme za razmjenu ("berza ideja") za pravosudne vlasti, da im pomogne u efikasnijem odgovoru na krizu izazvanu Covidom-19, uz istovremeno održavanje temeljnih evropskih vrijednosti ljudskih prava, vladavine zakona i demokratije, uključujući dosljednost u poštivanju sudskih odluka Evropskog suda. Povrh toga, izrađeni su metodologija i preporuke za evaluaciju i ocjenu efekata obuke iz ljudskih prava sa ciljem uspostavljanja ili jačanja kapaciteta Centra za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine i Centra za edukaciju sudija i tužilaca Republike Srpske. Pružena je podrška i u unapređenju elektronskih bibliotekskih resursa oba centra. Neki HELP kursevi uključeni su u godišnje programe obuka centara. Mogu se predvidjeti daljnje vezane aktivnosti.

Nadalje, broj izbjeglica, tražilaca azila i migranata koji stižu u Bosnu i Hercegovinu je tokom 2018. godine značajno porastao. Procjenjuje se da u svakom trenutku u zemlji ima oko 10.000 migranata i tražilaca azila.²⁴ Ovakav skok u broju novopridošlih stavlja značajan pritisak na prihvatne i operativne kapacitete zemlje. Cijeneći već uložene napore, *Komesar* i *Specijalni predstavnik Generalnog sekretara za migracije i izbjeglice (SRSG)* pozivaju na konkretne mjere kojima će se unaprijediti prihvati i postupanje sa izbjeglicama i migrantima, osigurati efikasan pristup azilu i pojedinačnim procedurama, te unaprijediti zaštita ranjivih osoba. Ključne preporuke tijela i organa Vijeća Evrope naglašavaju, između ostalog, potrebu da se ojača zaštita djece izbjeglica i migranata, i time što će se izbjegavati detencija imigranata, te raditi na aranžmanima temeljenim na zbrinjavanju u zajednici i porodici.²⁵ Vijeće Evrope spremno je pružiti podršku vlastima u jačanju zakonodavnog i regulatornog okvira i unapređenja kapaciteta za odgovor na neposredne izazove i dugoročna rješenja u oblasti migracija. Ciljana pomoć pružit će se u svrhu osiguravanja usklađivanja politike i prakse prihvata, azila i detencije sa evropskim i međunarodnim standardima. Isto tako, ojačat će se posebne garancije zaštite ranjivih osoba, naročito djece, te pristup odgovarajućim uslugama.

²⁴ Međunarodna organizacija za migracije (IOM), *Plan odgovora na krizu u Bosni i Hercegovini 2021*, 3. 2. 2021, str. 3, dostupno na: https://crisisresponse.iom.int/sites/default/files/appeal/pdf/2021_Bosnia_and_Herzegovina_Crisis_Response_Plan_2021.pdf.

²⁵ Vijeće Evrope, Komesar za ljudska prava, *Pismo g. Zoranu Tegeltiji, predsjedavajućem Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, i g. Selmi Cikotiću, ministru sigurnosti Bosne i Hercegovine*, 7. 12. 2020, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/bosnia-and-herzegovina-must-urgently-improve-its-migrant-reception-capacities-improve-access-to-asylum-and-protect-unaccompanied-migrant-children>. Vijeće Evrope, Specijalni predstavnik Generalnog sekretara za migracije i izbjeglice, *Izveštaj ambasadora Tomáša Bočka o situaciji na terenu nakon posjete Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj* 24–27. 7. i 26–30. 11. 2018, 23. 4. 2019, str. 21, dostupno na: <https://rm.coe.int/report-of-the-fact-finding-mission-by-ambassador-tomas-bocek-special-r/1680940259>. *Izveštaj ambasadora Drahošlava Štefánka, Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara za migracije i izbjeglice o situaciji na terenu nakon posjete Bosni i Hercegovini* 24–30. 1. 2021, 28. 6. 2021, SG/Inf(2021)19, str.16, dostupno na: <https://rm.coe.int/report-of-the-fact-finding-mission-by-ambassador-drahošlav-stefanek/1680a2fd03>.

Očekivani ishodi

- Bosna i Hercegovina ima podršku pri ostvarivanju potpunog i efikasnog izvršenja presuda koje se bave izvršenjem domaćih sudskih odluka;
- usvojen Nacrt Zakona o ombudsmenu za ljudska prava u Bosni i Hercegovini;
- ojačani institucionalni kapaciteti Institucije ombudsmena za ljudska prava za efikasno izvršavanje mandata;
- izrađen sveobuhvatan okvir politike rada na promociji i ostvarivanju ljudskih prava;
- uvedeno sistemsko obrazovanje iz ljudskih prava za pravnu struku i na pravnim fakultetima;
- unaprijeđen digitalni obuhvat institucija za pravosudnu obuku;²⁶
- domaći zakoni o zaštiti ljudskih prava izbjeglica, migranata i tražilaca azila usklađeni s relevantnim evropskim i međunarodnim standardima;
- pojačane specifične zaštitne mjere za ranjive osobe u kontekstu migracija i azila;²⁷
- izrađene i primijenjene efikasne alternative detenciji imigranata;
- sistemi i procedure za zaštitu djece pojačani u kontekstu migracija, uključujući i kroz promociju zbrinjavanja u porodici za djecu bez roditeljske pratnje.

Glavni domaći partneri:²⁸ *Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, ministarstva pravde (Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), Institucija ombudsmena za ljudska prava, Ustavni sud Bosne i Hercegovine, vrhovni sudovi (Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), Apelacioni sud Distrikta Brčko, Visoko sudsko i tužilačko vijeće (VSTV) Bosne i Hercegovine, parlamenti na svim nivoima, donosioci zakona i propisa na državnom nivou, centri za obuku sudija i tužilaca (Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), pravna struka i pravosuđe (sudije, tužioci, osoblje za besplatnu pravnu pomoć), agencije za provođenje zakona, zastupnik pred Evropskim sudom za ljudska prava, državni službenici, pravni fakulteti, organizacije civilnog društva.*

➤ Sloboda izražavanja i sloboda medija

Godišnji izvještaji Generalnog sekretara Vijeća Evrope za 2020. i 2021. naglašavaju pritisak na pluralizam, kvalitet i integritet novinarstva, koji se pojavljuje u brojnim državama članicama Vijeća Evrope, naročito tokom pandemije Covid-19.

Uprkos tome što u Bosni i Hercegovini postoji adekvatan zakonodavni okvir, primjena tih standarda i dalje je izazov.²⁹ Od izuzetnog je značaja kontinuirana podrška za daljnje unapređenje kapaciteta pravosuđa u Bosni i Hercegovini kao vrhunskog autoriteta za očuvanje slobode izražavanja u skladu sa evropskim standardima. Jedno od ključnih pitanja i dalje je zaštita novinara, što je preduslov za slobodu izražavanja, kako to [naglašava Generalni sekretar Vijeća Evrope](#). Tokom 2019. niti jedno upozorenje [Platforme Vijeća Evrope za sigurnost novinara](#) nije riješeno, niti je dobilo odgovor od države. Tokom 2020. vlasti su dale odgovor na 60% upozorenja Platforme.³⁰ Prema istraživanju Udruženja novinara Bosne i Hercegovine, postoji visok nivo mržnje, nepovjerenja i nasilja prema novinarima.

[PACE preporučuje](#) da se osigura poduzimanje mjera kojima će se unaprijediti sigurnost novinara izloženih u proteklih nekoliko godina prijetnjama smrću i drugim mjerama zastrašivanja, te efikasno implementirati Zakon o pristupu informacijama.

Bosna i Hercegovina je Konvenciju Vijeća Evrope o pristupu službenim dokumentima (Konvencija iz Tromsa, Službeni tekstovi Vijeća Evrope (CETS) 205) ratificirala u februaru 2012, a na snagu je stupila 1. 12. 2020. Kao država potpisnica Konvencije, Bosna i Hercegovina bi mogla pokrenuti daljnji razvoj svog zakonskog

²⁶ Podrška bi mogla uključivati izradu digitalne strategije za institucije za pravosudnu obuku, izgradnju kapaciteta za metodologije i savremene tehnike e-učenja, te moguću nadogradnju i modernizaciju digitalnih alata elektronske biblioteke i platforma za e-učenje.

²⁷ U smislu ovog Akcionog plana i u skladu sa definicijom sadržanom u Akcionom planu Vijeća Evrope za zaštitu ranjivih osoba u kontekstu migracija i azila u Evropi (2021–2025), "ranjive osobe u kontekstu migracija i azila" su osobe za koje se pojedinačnom procjenom situacije u kojoj se nalaze utvrdi da imaju posebne potrebe i imaju pravo da se pozovu na obaveze država da im pruže posebnu zaštitu i pomoć. U svjetlu postojećeg Strateškog plana Vijeća Evrope za inkluziju Roma i putnika (2020–2025), ta grupa ljudi ne ulazi u opseg ovog Akcionog plana.

²⁸ Podrška u polju upravljanja migracijama će se prvenstveno fokusirati na saradnju s partnerima na državnom nivou i na nivou Federacije Bosne i Hercegovine.

²⁹ Vijeće Evrope, Komesar za ljudska prava, *Izveštaj Nilsa Muižnieksa, Komesara Vijeća Evrope za ljudska prava, nakon posjete Bosni i Hercegovini od 12. do 16. 6. 2017*, CommDH(2017)28, 7. 11. 2017, str. 1, dostupno na: <https://rm.coe.int/09000016807642b1>.

³⁰ Tokom 2020, [Regionalna platforma za Zapadni Balkan](#), koja promovira sigurnost novinara, evidentirala je 20 napada na novinare u Bosni i Hercegovini, od kojih su 11 bili prijetnje smrću, a tri fizički napadi. Konkretno primjere prijetnji i zastrašivanja novinara u Bosni i Hercegovini navodi [Godišnji izvještaj Platforme Vijeća Evrope za promociju i zaštitu novinarstva i sigurnost novinara "Traži se! Stvarna akcija za medijske slobode u Evropi" za 2021. godinu](#). Izvještaj objašnjava i uvođenje novih mjera kojima se inkriminira širenje lažnih ili iskrivljenih informacija o pandemiji Covid-19.

okvira i strateškog uobličavanja prava i obaveza koje ovaj međunarodni ugovor predviđa, naročito u pogledu suštinskih uslova za balansiran pristup u kombinaciji sa drugim ljudskim pravima, naročito pravom na privatnost i zaštitu ličnih podataka. Nadalje, *PACE preporučuje* uspostavljanje jedinstvenog sistema javnih emitera s upravljanjem na nivou države, uspostavljanje korporacije javnih emitera i usvajanje zakona koji će omogućiti kontinuirano finansiranje tri javna emitera i transparentnost vlasništva medijskih kuća.

Zahvaljujući višestranosti pomoći u sklopu prethodnog Akcionog plana, unaprijeđen je kapacitet pravne struke za rad na pitanjima kao što su kleveta, govor mržnje, zaštita zviždača, kao i opći principi slobode izražavanja, te na tumačenju i primjeni domaćih propisa u skladu s članom 10. Evropske konvencije o ljudskim pravima. Izrađeni su i domaćem kontekstu prilagođeni alati i programi obuke za izgradnju kapaciteta pravne struke. Kapaciteti Regulatorne agencije za komunikacije Bosne i Hercegovine (RAK) ojačani su u oblasti zaštite maloljetnika i borbe protiv govora mržnje.³¹ Pružena je podrška i u jačanju institucionalnog i strateškog okvira za regulaciju, samoregulaciju i koregulaciju sa ciljem unapređenja rada i povjerenja u medije u skladu sa evropskim standardima. Unaprijeđena je svijest studenata i profesora, donosilaca strategija, medijskih aktera i građana o značaju medijske pismenosti i aktivnoga građanstva. Pomoć u ovoj oblasti bila je ključna u kontekstu pandemije Covid-19, tokom koje je prijeko potrebno filtrirati lažne, sugestivne i netačne informacije, koje bi mogle dovesti do odluka temeljenih na pogrešnim informacijama.

Shodno tome, Vijeće Evrope nastavlja podržavati vlasti u nastojanju da unaprijede nacionalni zakonodavni okvir i osiguraju njegovu adekvatnu implementaciju. Inicijative će podržati prioritetne reforme vezane za slobodu izražavanja, što uključuje klevetu, zaštitu i sigurnost novinara, pristup informacijama, zaštitu zviždača, te druge, novoidentificirane sektore. Pomoć će nastojati osigurati da sudije, tužioci i advokati usvoje temeljne elemente standarda slobode izražavanja odvaganih u odnosu na klevetu, te da podrži strateški usmjerene reforme koje se tiču politički motiviranih predmeta klevete protiv novinara. Očekuje se da će se ojačati kapaciteti agencija za provođenje zakona pri suočavanju s pitanjima vezanim za zaštitu novinara. Planira se i revizija strategija i propisa zakonskog okvira o pristupu informacija.

Očekivani ishodi

- propisi kojima se osigurava transparentnost vlasništva nad medijskim kućama i propisi o pristupu informacijama usklađeni s relevantnim standardima Vijeća Evrope;
- dodatno unaprijeđen i objedinjen sistem javnih emitera i upravljanje na nivou države;
- povećani kapaciteti Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice i drugih institucija da organiziraju i vode participativne procese izrade tekstova zakona i propisa o slobodi izražavanja i slobodi medija, pristupu informacijama i medijskoj pismenosti, te za praćenje njihove implementacije;
- unaprijeđeni kapaciteti agencija za provođenje zakona da se bave pitanjima zaštite novinara;
- ojačani kapaciteti pravosuđa za primjenu prava i obaveza medijskih aktera u skladu sa evropskim standardima;
- značaj slobodnog, kvalitetnog i sigurnog novinarstva dodatno promoviran među svim medijskim akterima i u javnosti, s posebnim naglaskom na sigurnost novinarki;
- unaprijeđena primjena prava i obaveza vezanih za pristup informacijama.

Glavni domaći partneri: Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine, centri za edukaciju sudija i tužilaca (Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), RAK, Vijeće za štampu, entitetski sudovi, agencije za provođenje zakona, advokatske komore (Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), tužilaštva, udruženja novinara, mladi medijski radnici, civilno društvo, medijski i drugi relevantni akteri.

➤ Zaštita podataka

Bosna i Hercegovina je 2006. godine ratificirala Konvenciju o zaštiti pojedinaca u vezi sa automatskom obradom ličnih podataka (CETS, br. 108), a nakon pristupanja i Dodatni protokol uz Konvenciju o zaštiti pojedinaca u vezi sa automatskom obradom ličnih podataka, koji se bavi nadzornim tijelima i prekograničnim protokom podataka (CETS, br. 181). U julu 2020. je Bosna i Hercegovina potpisala Protokol o izmjenama i

³¹ Agencija je imala i pomoć na regionalnom nivou, kroz publikacije o medijskom pluralizmu i političkim kampanjama i oglašavanju iz perspektive medijskog regulatora.

dopunama Konvencije o zaštiti pojedinaca u vezi sa automatskom obradom ličnih podataka (CETS, br. 223). U vezi s navedenim, Nacrt Zakona o zaštiti podataka u Bosni i Hercegovini u pripremi je od kraja 2019, tj. Od početka 2020. godine. Vijeće Evrope podržalo je reviziju Nacrta Zakona i spremno je pružiti dodatnu pomoć da se osigura njegova usklađenost sa standardima Vijeća Evrope, kao i njegovo usvajanje. Uz to, bitno je ojačati operativne kapacitete Agencije za zaštitu ličnih podataka³² da svoj mandat obavlja uz najviše moguće standarde, te da u civilnom društvu i relevantnim strukama gradi svijest o značaju ove teme u različitim sektorima. Naročito je kriza izazvana pandemijom Covid-19 ukazala na značaj zaštite ličnih podataka u izradi i uspostavljanju digitalnih rješenja u raznim sektorima³³ kao što su zdravstvo, obrazovanje, rad itd. Vijeće Evrope je spremno pružati podršku u tom smislu.

Nadalje, cilj Akcionog plana je podržati vlasti Bosne i Hercegovine u unapređenju zakonskog okvira i osiguravanju njegove adekvatne primjene.³⁴ Uložit će se naponi da sudije, tužioci, advokati i cijela pravna struka razumiju i primjenjuju temeljne zahtjeve zaštite podataka i privatnosti.

Očekivani ishodi

- zakonski okvir o zaštiti podataka usklađen s međunarodnim standardima, naročito s ratificiranom Konvencijom o zaštiti pojedinaca u vezi sa automatskom obradom ličnih podataka;
- zahtjevi Konvencije o zaštiti pojedinaca u vezi sa automatskom obradom ličnih podataka u pogledu zaštite podataka adekvatno ugrađeni u zakonski okvir o pristupu informacijama;³⁵
- unaprijeđeni kapaciteti Agencije za zaštitu ličnih podataka u pogledu realizacije zadataka, naročito u pogledu izgradnje svijesti;
- unaprijeđeni kapaciteti uprave i drugih relevantnih aktera da omogućavaju pristup informacijama uz poštivanje principa zaštite ličnih podataka.³⁶

Glavni domaći partneri: Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo pravde (Federacija Bosne i Hercegovine), Federalno ministarstvo obrazovanja i kulture (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine, Agencija za zaštitu ličnih podataka Bosne i Hercegovine, entitetski sudovi, agencije za provođenje zakona, tužilaštva, centri za edukaciju sudija i tužilaca (Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), advokatske komore (Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), civilno društvo, prosvjetni radnici i druge relevantne vlasti.

2.1.2. JEDNAKOST I LJUDSKO DOSTOJANSTVO

Bosna i Hercegovina je 2013. godine ratificirala Konvenciju Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja (Konvencija iz Lanzarotea – CETS, br. 201). Međutim, u ovom trenutku u zemlji ne postoji mehanizam za osiguranje primjene ove Konvencije. Potrebno je razmotriti preliminarnu podršku da se ocijene sistemska pitanja vezana za odgovor na seksualnu eksploataciju i zlostavljanje djece, te da se gradi svijest o prevenciji i borbi protiv seksualne eksploatacije i zlostavljanja djece. Takvim djelovanjem bi se otvorio put za rad u ovoj oblasti u budućnosti. Podrška bi trebala obuhvatiti i jačanje na djecu usmjerene prakse u oblasti pravde, kao i izradu mehanizma međuagencijskog odgovora na nasilje nad djecom.

➤ Rodna jednakost, nasilje nad ženama i nasilje u porodici

Rodna jednakost jedan je od prioriteta Vijeća Evrope i uvođenje rodnog aspekta (*gender mainstreaming*) u sve politike i mjere strateški je cilj *Strategije za ravnopravnost spolova 2018–2023. Plan djelovanja Vijeća Evrope za jačanje sudske nezavisnosti i nepristrasnosti* poziva države članice Vijeća Evrope da uvedu mjere kojima će se otkloniti štetne posljedice stereotipa u sudskim odlukama.

Bosna i Hercegovina ratificirala je u novembru 2013. godine Konvenciju Vijeća Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija). Shodno tome, zemlja je revidirala svoj zakonodavni okvir i uspostavila odgovarajuće mehanizme za pitanja rodne jednakosti i prava žena. Zakon o ravnopravnosti spolova definira, između ostalog, odgovornosti nadležnih vlasti, konkretno Agencije

³² Evropska komisija, *Izveštaj o Bosni i Hercegovini za 2020, op. cit.*, str. 46.

³³ Alessandra Pierucci, predsjedavajuća Komiteta Konvencije 108, Jean-Philippe Walter, Komesar Vijeća Evrope za zaštitu podataka, *Zajednička izjava o praćenju digitalnih ugovora*, Strazbur, 28. 4. 2020, dostupno na: <https://rm.coe.int/covid19-joint-statement-28-april/16809e3fd7>.

³⁴ Kao što je, npr., HELP kurs o privatnosti i zaštiti podataka.

³⁵ Vidjeti Akcioni plan, Poglavlje 2.1.1. Ljudska prava: Efikasna primjena Evropske konvencije o ljudskim pravima: Sloboda izražavanja i mediji.

³⁶ *Ibid.*

za jednakost spolova Bosne i Hercegovine, Gender centra Federacije Bosne i Hercegovine i Centra za jednakost i ravnopravnost polova Republike Srpske. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je u augustu 2019. usvojilo Odluku o uspostavljanju Odbora za praćenje provedbe i izvještavanje po Istanbulskoj konvenciji i femicidu u Bosni i Hercegovini. Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova (Federacija Bosne i Hercegovine) i Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske su u 2017. godini primili 1.487, odnosno 1.102 prijava slučajeva nasilja u porodici.³⁷

Prethodna pomoć Vijeća Evrope bila je usmjerena na stvaranje mreže žena na pozicijama političkog odlučivanja na lokalnom nivou, sa ciljem otklanjanja rodni nejednakosti kroz zagovaranje i lobiranje, te na pomoć u predizbornoj medijskoj kampanji promocije žena u političkom životu³⁸ u kontekstu općih izbora održanih u oktobru 2018. Odgovor prema žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u porodici poboljšan je kroz visokokvalitetne sesije izgradnje kapaciteta iz ljudskih prava za pravnu struku (uključujući i HELP kurseve). Date su i preporuke da se uspostavi funkcionalan sistem metoda i procedura prikupljanja podataka, u skladu sa standardima Istanbulske konvencije.

Kako su to identificirali *Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine 2018–2022*, i VSTV,³⁹ potrebno je nastaviti rad na unapređenju primjene standarda pristupa pravdi onako kako ih definira Istanbulska konvencija, da bi se uklonile prepreke u pristupu žena pravdi, i to kroz sljedeće:

- podrška uspostavljanju funkcionalnog sistema prikupljanja i analize podataka o slučajevima rodno zasnovanog nasilja i femicida;
- osiguravanje aktivnosti za izgradnju kapaciteta za relevantne institucije da bi efikasnije krivično gonile počinioce rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici;
- unapređenje odgovora na rodno zasnovano nasilje;
- primjena efikasnih procedura da bi se na minimum svela sekundarna viktimizacija žrtava, kao i zaštitne mjere.

³⁷ Grupa eksperata za suzbijanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO), *Izveštaj koji je Bosna i Hercegovina podnijela po članu 68, stav 1, Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Početni izveštaj)*, GREVIO/Inf(2020)12, 6. 2. 2020, dostupno na: <https://rm.coe.int/grevioinf-2020-12/pdfa/16809eed4a>.

³⁸ Vidjeti Akcioni plan, Poglavlje 2.3.1. Demokratsko upravljanje: Izbori.

³⁹ GREVIO, *Izveštaj koji je Bosna i Hercegovina podnijela po članu 68, stav 1, Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Početni izveštaj)*, op. cit., str. 36.

Vijeće Evrope spremno je podržati Bosnu i Hercegovinu u odgovoru na preporuke naredne procjene koju će GREVIO obaviti, a čiji se završni izvještaj očekuje 2022. godine, s posebnim fokusom na promociju pristupa žena pravdi. Podrška bi pokrila i stvaranje efikasnog mehanizma osnaživanja žena kao sredstva borbe protiv uzroka trgovine ljudima.⁴⁰ S obzirom na to da će se opći izbori održati 2022, mreža žena na pozicijama političkog odlučivanja mogla bi dobiti dodatnu pomoć. Uz to, Vijeće Evrope može podržati promociju prava žena da se kandidiraju i budu birane, bez obzira na njihovo etničko porijeklo, pod uslovom da se usvoji revidirani zakonski okvir za izbore.⁴¹

Očekivani ishodi

- vlasti, službenici sektora pravde i civilno društvo uvode mjere za unapređenje implementacije standarda Istanbulske konvencije da bi se uklonile prepreke za pristup žena pravdi;
- pravna struka ima unaprijeđeno razumijevanje alata za poticanje i praćenje pristupa žena pravdi, u skladu sa Istanbulsom konvencijom.

Glavni domaći partneri: ministarstva pravde, Odbor za praćenje provedbe i izvještavanje po Istanbulskoj konvenciji i femicidu u Bosni i Hercegovini, Agencija za rodnu jednakost Bosne i Hercegovine (Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice), Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine i Centar za jednakost i ravnopravnost polova Republike Srpske, centri za obuku sudija i tužilaca (Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), pravni fakulteti.

➤ Antidiskriminacija, različitost i inkluzija

Bosna i Hercegovina nema strategije na nivou cijele zemlje za nediskriminaciju ili zaštitu manjina. Izvršenje grupe presuda Evropskog suda za ljudska prava po predmetu *Sejdić i Finci* još uvijek čeka. [ECRI naglašava](#) potrebu da se parnični i upravni zakoni usklade sa [ECRI-jevom Generalnom strateškom preporukom \(GPR\) br. 7](#), da se osiguraju prava povratnika, jednake mogućnosti za nacionalne manjine, uključujući i romsku zajednicu, te jednaka prava i zaštita LGBTI osoba. Uz to, [CM naglašava](#) značaj osiguravanja pristupa stambenom smještaju, zaposlenju i zdravstvenim uslugama za Rome, kao i pojačane napore da se otklone nedostaci s kojima se romska djeca susreću u pristupu obrazovanju. Daljnje preporuke obuhvataju potrebu poduzimanja mjera da se osigura da se manjinski jezici mogu koristiti u kontaktima sa administracijom, u školama, u programima emitera i publikacijama. Ukupno 26% [Preporuke CM/Rec\(2010\)5](#) Komiteta ministara državama članicama o mjerama borbe protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta još uvijek nije provedeno.⁴² Evidentirana su određena nastojanja u pogledu zaštite nacionalnih manjina i manjinskih jezika. Vijeće Evrope spremno je podržati napore vlasti da se osiguraju jednake mogućnosti za nacionalne manjine.

Pomoć koju je Vijeće Evrope pružilo romskoj zajednici po prethodnom Akcionom planu predstavljala je doprinos finalizaciji novog *Akcionog plana za socijalnu inkluziju Roma u Bosni i Hercegovini 2021–2025*.⁴³ Projekti podržani [shemom malih grantova](#) Vijeća Evrope su unaprijedili i proširili predanost, kapacitete, znanja i vještine institucija koje rade na inkluziji Roma. Specifična pomoć je tokom pandemije Covid-19 pružena romskoj zajednici, koju je ovaj izazovni period učinio posebno ranjivom.

Da bi se unaprijedila svijest javnosti o negativnim posljedicama govora mržnje, provedena je [prva kampanja protiv rasizma](#), koja je okupila poznate ličnosti iz cijele Jugoistočne Evrope i koja je poslala poruku jednakosti, borbe protiv diskriminacije i, u konačnici, njegovanja pomirenja u cijeloj regiji.

⁴⁰ Vidjeti Akcioni plan, Poglavlje 2.2.2. Borba protiv kriminala, sigurnost i zaštita građana: Trgovina ljudima.

⁴¹ Vidjeti Akcioni plan, Poglavlje 2.3.1. Demokratsko upravljanje: Izbori.

⁴² Naročito u pogledu mjera za sprečavanje zloupotrebe zakonskih ili administrativnih odredbi sa ciljem ograničenja slobode izražavanja i mirnog okupljanja, prava na poštivanje privatnog i porodičnog života, zaposlenje, zdravstvo i stambeni smještaj. Vijeće Evrope, [Jedinica za seksualnu orijentaciju i rodni identitet, činjenice o zemlji](#).

⁴³ Akcioni plan obuhvata četiri prioritete oblasti: obrazovanje, stambeni smještaj, zapošljavanje i socijalnu inkluziju/anticiganizam.

U širem smislu, pomoć je pružena u stvaranju boljeg mehanizma za praćenje i izvještavanje o preporukama koje su predložila tijela za monitoring Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina i Evropske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima. Da bi se unaprijedila i institucionalizirala koordinacija aktivnosti na polju zaštite i promocije manjina, formirana je prva Koordinacijska grupa za manjine. Podržana je izrada nacionalnog *Akcionog plana za unapređenje stanja ljudskih prava i temeljnih sloboda LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini za period 2021–2023*.⁴⁴

U tom kontekstu se Akcioni plan Vijeća Evrope nadovezuje na gore navedene rezultate u zaštiti prava LGBTI osoba, u borbi protiv netolerancije, mržnje i rasizma (uključujući i prema neregularnim migrantima u zemlji), te u poticanju osnaživanja lokalnih romskih zajednica.

ECRI-jev izvještaj iz 2017. o Bosni i Hercegovini primjećuje potrebu da se izrade politike borbe protiv govora mržnje i u medijima i među političarima, u skladu sa ECRI-jevom Strateškom preporukom [No. 15](#). To podržava i *Rezolucija CM/ResCMN(2019)8* o primjeni Okvirne konvencije o nacionalnim manjinama u Bosni i Hercegovini. ECRI navodi da se govor mržnje uglavnom temelji na etničkim ili povezanim vjerskim identitetima. Ovaj problem je za zemlju posebno zabrinjavajući jer korištenje takve retorike dodatno produbljuje ionako jasno prisutno neprijateljstvo i nepovjerenje među tri najveće etničke grupe (Bošnjaci, Hrvati i Srbi). ECRI-jev izvještaj iz 2017. nadalje elaborira potrebu da vlasti Bosne i Hercegovine izvrše evaluaciju aktivnosti vezanih za obuke iz oblasti zločina iz mržnje da bi se uvela odgovarajuća unapređenja, da bi se obuke proširile i da se osigura da one obuhvataju nasilje nad ranjivim grupama poput povratnika, vjerskih zajednica i LGBTI osoba.

Ni na državnom, ni na entitetskom nivou ne postoji strategija borbe protiv govora mržnje. Regionalna *Komparativna studija o jačanju tijela za jednakost u regiji Zapadnog Balkana u oblasti govora mržnje*, koju je podržalo Vijeće Evrope, sugerira da bi Institucija ombudsmena za ljudska prava u Bosni i Hercegovini trebala izraditi sveobuhvatnu strategiju komunikacije, usvojiti proaktivan stav i pažljivo izgraditi strateški pristup pitanju govora mržnje u Bosni i Hercegovini, te osigurati kontinuiranu obuku svog osoblja na temu različitih aspekata govora mržnje, naročito ECRI-jevih standarda, korištenja jezika temeljenog na ljudskim pravima i kontranarativa. Podrška Vijeća Evrope bila je usmjerena na promociju alata za borbu protiv govora mržnje, te na osiguravanje da agencije za provođenje zakona budu u stanju da odgovore na zločine iz mržnje. Pomoć je pružena i u unapređenju kapaciteta pravne struke i osoblja agencija za provođenje zakona da razumiju i suzbijaju govor mržnje. Kroz različite kampanje je unaprijeđena svijest najšire javnosti o ovom pitanju. Policijski službenici i aktivisti civilnog društva imali su razmjenu stavova s kolegama iz regije Jugoistočne Evrope na temu najbolje prakse u borbi protiv zločina iz mržnje, naročito onih koji su usmjereni protiv LGBTI osoba. Akcioni plan Vijeća Evrope će nastaviti da unapređuje kapacitete vlasti da identifiraju, istraže, krivično gone i sude zločine iz mržnje, uključujući zločine iz mržnje usmjerene ka LGBTI osobama. Pomoći će se nosiocima funkcija da u sklopu svojih mandata bolje odgovaraju na govor mržnje, npr., državnim službenicima, članovima parlamenta i službenicima agencija za provođenje zakona.

Inicijative u ovoj oblasti mogu pomoći i Instituciji ombudsmena za ljudska prava da odgovore na mržnju, rasizam i netoleranciju u društvu, u skladu sa svojim mandatom, a agencijama za provođenje zakona da unaprijede svoj odgovor na mržnju i rasizam.⁴⁵ Mogla bi se razmotriti i podrška na državnom i regionalnom nivou u cilju jačanja implementacije ECRI-jevih strateških preporuka na nivou Institucije ombudsmena.⁴⁶ Regionalna intervencija omogućila bi Instituciji ombudsmena da u ovom smislu razmjenjuje najbolja iskustva sa drugim tijelima za jednakost u cijeloj regiji Jugoistočne Evrope.

⁴⁴ Akcioni plan ima cilj da ojača zaštitu lezbijskih, gej, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih (LGBTI) prava u Bosni i Hercegovini u skladu s preporukama Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI). Do trenutka izrade ovog Akcionog plana takav dokument još nije usvojen.

⁴⁵ Vidjeti Akcioni plan, Poglavlje 2.1.1. Efikasna primjena Evropske konvencije o ljudskim pravima: Unapređenje efikasnosti sistema Evropske konvencije na nacionalnom nivou.

⁴⁶ *Strateška preporuka br. 2* o tijelima za jednakost u borbi protiv rasizma i netolerancije na nacionalnom nivou, *br. 7* o domaćim propisima o borbi protiv rasizma i rasne diskriminacije, *br. 11* o borbi protiv rasizma i rasne diskriminacije u policijskom radu, *br. 15* o borbi protiv govora mržnje i *br. 16* o zaštiti neregularno prisutnih migranata od diskriminacije.

Očekivani ishodi

- ustanovljena strukturirana politika za manjinske jezike;
- institucije u Bosni i Hercegovini osiguravaju provođenje *Akcionog plana za unapređenje stanja ljudskih prava LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini za period 2021–2023.* (koji tek treba da se usvoji), u skladu sa ECRI-jevim standardima i preporukama;
- Institucija ombudsmena za ljudska prava je bolje opremljena za odgovor na diskriminaciju i netoleranciju, u skladu sa svojim mandatom nacionalnog tijela za jednakost;
- ojačani kapaciteti lokalnih vlasti da izrađuju i implementiraju planove, politike rada⁴⁷ i projekte, sa aktivnim mjerama inkluzije kojima se poboljšava integracija Roma;
- Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice u stanju je unaprijediti svijest drugih institucija i organizacija o normativnom okviru vezanom za govor mržnje te izraditi strateški okvir za njegovo suzbijanje;
- policija, tužioci i sudije unapređuju kapacitete za identifikaciju, istragu, krivično gonjenje i suđenje zločina iz mržnje, uključujući zločine usmjerene protiv LGBTI osoba i drugih ranjivih grupa, u skladu sa ECRI-jevim preporukama upućenim direktno Bosni i Hercegovini.

Glavni domaći partneri: *Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike (Federacija Bosne i Hercegovine), Federalno ministarstvo zdravlja (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, ministarstva pravde (Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, Ministarstvo uprave i lokalne samouprave Republike Srpske, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, Ministarstvo za evropske integracije i međunarodnu saradnju Republike Srpske, Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, Parlamentarna komisija za ljudska prava, vijeća nacionalnih manjina (Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), Agencija za rodnu ravnopravnost, gender mehanizmi u oba entiteta, agencije za državnu službu na državnom i entitetskom nivou, Vlada Distrikta Brčko, tužilaštva (Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska, distrikt i kantoni), RAKBiH, Odbor za Rome pri Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, centri za obuku sudija i tužilaca u oba entiteta, Vijeće za štampu Bosne i Hercegovine, općine, druge relevantne vlasti, civilno društvo i mediji.*

2.1.3. SOCIJALNA PRAVA

Bosna i Hercegovina je 7. 10. 2008. ratificirala Revidiranu evropsku socijalnu povelju (CETS, br. 163), prihvativši 51 od 98 odredbi Povelje. U periodu od 2011. do 2020, država je podnijela deset izvještaja o primjeni Povelje. Ponovljeni nedostatak informacija u godišnjim izvještajima Bosne i Hercegovine o primjeni Povelje Komitetu otežava adekvatnu ocjenu njenog poštivanja. Nadalje, zemlja nije prihvatila proceduru kolektivnih pritužbi.⁴⁸ Evropski komitet za socijalna prava utvrdio je kontinuirano nepoštivanje odredbi Povelje u oblastima kao što su: radna prava, zapošljavanje (uključujući zapošljavanje maloljetnih osoba), diskriminacija, platni jaz između muškaraca i žena, prava migranata, zdravstvena zaštita i druge oblasti. U posljednjem nizu [zaključaka](#), Evropski komitet za socijalna prava naročito naglašava potrebu da se domaći zakonodavni i regulatorni okviri i praksa usklade sa evropskim standardima u oblasti zaštite djece, uključujući migrante, te u oblasti zaštite zaposlenih žena tokom trudnoće ili porodijskog odsustva.

⁴⁷ Koje obuhvataju obrazovanje, zapošljavanje, zdravstvenu zaštitu, stambeni smještaj, urbani razvoj i kulturu.

⁴⁸ Dodatni protokol uz Evropsku socijalnu povelju, koji predviđa sistem kolektivnih pritužbi (ETS, br. 158) stupio je na snagu 1. 7. 1998. Ratificiralo ga je 15 država članica. Pet potpisa nije upotunjeno ratifikacijom. Više informacija može se naći na web-stranici Ureda za službene publikacije Vijeća Evrope, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=158>.

Ovaj Akcioni plan ima cilj da se bavi navedenim pitanjima, uz poseban naglasak i na izgradnju svijesti o potrebi zaštite socijalnih prava. Podrška će nastojati unaprijediti zakonski kapacitet države da prikuplja potrebne podatke i dostavlja ih Evropskom komitetu za socijalna prava, te kod donosilaca odluka promovira prihvatanje dodatnih odredbi Povelje.

Očekivani ishodi

- domaći zakoni u oblasti socijalnih i ekonomskih prava usklađeni sa zahtjevima Evropske socijalne povelje;
- ciljne struke (sudije i pravnici) bolje razumiju odluke Evropskog komiteta za socijalna prava i u stanju su primjenjivati ih u praksi.

Glavni domaći partneri: Federalno ministarstvo rada i socijalne politike (Federacija Bosne i Hercegovine), Federalno ministarstvo za raseljene osobe i izbjeglice (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, pravna struka i druge nadležne vlasti (Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska, Distrikt Brčko), šira javnost.

2.2. VLADAVINA ZAKONA

Kada je postala država članica Vijeća Evrope, Bosna i Hercegovina preuzela je obavezu da će nastaviti s reformama usmjerenim ka uspostavljanju profesionalnog i nezavisnog pravosudnog i tužilačkog sistema, te osigurati adekvatno finansiranje pravosuđa sa ciljem jačanja njegove nezavisnosti.⁴⁹ Vijeće Evrope spremno je podržati Bosnu i Hercegovinu u rješavanju, kako izvještaju ukazuju, fragmentacije pravosudnog okvira,⁵⁰ u unapređenju izvršenja sudskih odluka,⁵¹ jačanju pravosudne nezavisnosti,⁵² smanjenju dužine sudskog postupka i u unapređenju upravljanja predmetima, i to da bi se smanjio, kako izvještaji ukazuju, postojeći zaostatak u predmetima.⁵³ Vijeće Evrope će nastojanja Bosne i Hercegovine nastaviti podržavati kroz višeslojnu i sveobuhvatnu pomoć, s fokusom na Ustavni sud, dalje osiguravanje pravne sigurnosti u sudskoj praksi, unapređenje kvaliteta i efikasnosti pravosuđa, te jačanje korištenja alata *cyber* pravosuđa i drugih rješenja temeljenih na informacionim tehnologijama (IT) u pravosudnom sistemu.

Kad složena ustavna konfiguracija već stvara prostor za korupciju,⁵⁴ kriza izazvana Covidom-19, prema navodima, čak i više pogoduje korupciji.⁵⁵ Nadovezujući se na rezultate ranije regionalne inicijative, Vijeće Evrope spremno je pomoći Bosni i Hercegovini u implementaciji preporuka Grupe država protiv korupcije (GRECO) i Komiteta eksperata za evaluaciju mjera protiv pranja novca i finansiranja terorizma (MONEYVAL), kroz specifične, zemlji prilagođene aktivnosti poticanja kulture integriteta.⁵⁶ Podrška u oblasti *cyber* kriminala će se nastaviti.

Podrška u oblasti borbe protiv trgovine ljudima nastoji dati doprinos smanjenju prisustva ove pojave. Nadovezujući se na rezultate prethodnog Akcionog plana (Akcioni plan Vijeća Evrope za period 2018–2021) na polju otkrivanja i identifikacije, podrška Vijeća Evrope će se fokusirati na djelovanje prema ključnim pokretačima, uključujući rodnu nejednakost, siromaštvo i diskriminaciju,⁵⁷ te na osiguravanje pristupa temeljenog na ljudskim pravima.

⁴⁹ Komitet ministara, *Status provedbe obaveza koje je Bosna i Hercegovina preuzela*, 19. izvještaj (maj 2016. – maj 2018), GR-DEM(2018)11-final, 27. 9. 2018, pasus 34.

⁵⁰ Parlamentarna skupština Vijeća Evrope (PACE), *Izvršenje obaveza koje je Bosna i Hercegovina preuzela*, Doc. 14465, 8. 1. 2018, pasus 149, dostupno na: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=24304&lang=en>.

⁵¹ Reinhard Priebe, *Ekspertni izvještaj o pitanjima vladavine zakona u Bosni i Hercegovini*, Brisel, 5. 12. 2019, str. 24, dostupno na: <http://europa.ba/wp-content/uploads/2019/12/ExpertReportonRuleofLawissuesinBosniaandHerzegovina.pdf>.

⁵² *Ibid.*, str. 11 i 24.

⁵³ Grupa država protiv korupcije (GRECO), *Četvrti krug evaluacije, Prevencija korupcije u vezi s članovima parlamenta, sudijama i tužiocima*, Drugi izvještaj o poštivanju obaveza, Bosna i Hercegovina, usvojen na 85. plenarnoj sjednici grupe GRECO (Strazbur, 21–25. 9. 2020), GrecoRC4(2020)6, str. 25–39, dostupno na: <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/1680a0bb7e>.

⁵⁴ Evropska komisija, *Program ekonomskih reformi za Bosnu i Hercegovinu (2021–2023) – Ocjena Komisije*, Brisel, 22. 4. 2021, SWD(2021) 91 final, str. 18, dostupno na: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SWD\(2021\)91&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SWD(2021)91&lang=en).

⁵⁵ Evropska komisija, *Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2020*, op. cit., str. 22.

⁵⁶ Reinhard Priebe, *Ekspertni izvještaj o pitanjima vladavine zakona u Bosni i Hercegovini*, op. cit., pasusi 6 i 101.

⁵⁷ Vidjeti dio Akcionog plana o ljudskim pravima, naročito Poglavlje 2.1.3. Socijalna prava.

Podrška Vijeća Evrope na polju kazneno-popravnog rada ima iza sebe evidentirane uspjehe i rezultate, kako to naglašava i eksterna evaluacija Akcionog plana 2018–2021. Okvir obuka temeljen na kompetencijama iz ljudskih prava za zatvorsko (policija i zatvori) i forenzičko osoblje, ustanovljen u sklopu ranijih inicijativa Vijeća Evrope, mogao bi u sklopu ovog Akcionog plana Vijeća Evrope za period 2022–2025. ići dalje u smjeru ustanovljavanja dinamičnih sigurnosnih protokola. Protokoli bi se temeljili na harmoniziranom, interdisciplinarnom postupanju sa osobama lišenim slobode. Može se pružiti podrška i u oblasti liječenja od droge unutar zatvora.

Pomoć u oblasti falsificiranja medicinskih proizvoda može se razmotriti u svjetlu činjenice da je Bosna i Hercegovina 2020. godine ratificirala Konvenciju Vijeća Evrope o falsificiranju medicinskih proizvoda i sličnih krivičnih djela koja predstavljaju prijetnju javnom zdravlju (Konvencija MEDICRIME) (CETS, br. 211), koja je stupila na snagu 1. 1. 2021.

Ove aktivnosti će dati doprinos i ostvarenju Ciljeva održivog razvoja 3 – o zdravlju i blagostanju (potcilj 5),⁵⁸ 5 – o rodnoj ravnopravnosti (potciljevi 2 i A),⁵⁹ 8 – o uključivom i održivom ekonomskom rastu (potcilj 7)⁶⁰ i 16 – o miru, pravdi i javnim institucijama (naročito potciljevi 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10 i A).⁶¹

2.2.1. INSTITUCIJE KOJE SE TEMELJE NA VLADAVINI ZAKONA

Tehnička saradnja koja će se provoditi u ovoj oblasti koncipirana je tako da uzima u obzir izvještaje i zaključke relevantnih mehanizama za monitoring i ekspertnih savjetodavnih tijela Vijeća Evrope, koja pozivaju Bosnu i Hercegovinu da harmonizira četiri postojeća pravna sistema u zemlji.

➤ Nezavisnost i efikasnost pravosuđa

Kako to naglašava *Parlamentarna skupština Vijeća Evrope (PACE)*, potrebno je kontinuirano ulagati napore u harmonizaciju četiri postojeća pravna sistema u zemlji. Neophodna je reforma Visokog sudskog i tužilačkog vijeća, kako je to u više navrata naglasila Evropska komisija za demokratiju kroz pravo (Venecijanska komisija).⁶² Uz to, neizvršavanje odluka Ustavnog suda umanjuje efikasnost uloge Suda kao lijeka za kršenja ljudskih prava i kao osnovnog tijela implementacije Evropske konvencije o ljudskim pravima na domaćem nivou. Ovo se odnosi i na odluke po pojedinačnim apelacijama i na odluke o ustavnosti zakonskih akata ili prakse.

Unutar šireg konteksta aktivnosti koje Bosni i Hercegovini pomažu da konsolidira svoj pravosudni sistem, sudijama i savjetnicima je pružena pomoć u izgradnji kapaciteta za izradu i pripremu obrazloženja sudskih odluka koje se naslanjaju na Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava. Odjeli za sudsku praksu uspostavljeni su pri vrhovnim sudovima Federacije Bosne i Hercegovine, te pri Apelacionom sudu Distrikta Brčko. Unaprijeđeni su kapaciteti osoblja tih odjela u vezi sa Evropskom konvencijom, kao i u metodologiji upravljanja predmetima. VSTV sad vodi novu bazu podataka sudske prakse s ključnim riječima iz oblasti ljudskih prava, usklađenu s pristupom koji koristi Evropski sud za ljudska prava. Paneli za harmonizaciju ustanovljeni 2014. godine i dalje djeluju, premda u ograničenom obimu. Međutim, svi uspostavljeni mehanizmi tek trebaju dati rezultate i traže daljnje unapređenje. To

⁵⁸ Cilj 3, potcilj 5: Pojačati prevenciju zloupotrebe supstanci i liječenje posljedica takve zloupotrebe, što obuhvata i zloupotrebu opojnih droga i štetnu upotrebu alkohola.

⁵⁹ Cilj 5, potcilj 2: Eliminirati sve oblike nasilja nad ženama i djevojčicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima, odnosno seksualnu eksploataciju i druge oblike eksploatacije. Potcilj A: Provesti reforme kako bi žene dobile jednaka prava na ekonomske resurse, kao i pristup vlasništvu i kontroli nad zemljištem i ostalim oblicima vlasništva, finansijskim uslugama, nasljedstvu i prirodnim resursima, u skladu s nacionalnim zakonima.

⁶⁰ Cilj 8, potcilj 7: Poduzeti neposredne i efikasne mjere za iskorjenjivanje prisilnog rada, okončanje modernog ropstva i trgovine ljudima i osigurati zabranu i uklanjanje najgorih oblika dječijeg rada, uključujući zapošljavanje i korištenje djece vojnika, i do 2025. godine okončati dječiji rad u svim njegovim oblicima.

⁶¹ Cilj 16, potcilj 1: Svugdje značajno smanjiti sve oblike nasilja i s njima povezane stope smrtnih slučajeva. Potcilj 2: Okončati zlostavljanje, eksploataciju, trgovinu i sve oblike nasilja nad djecom i njihovo mučenje. Potcilj 3: Promovirati vladavinu zakona na nacionalnom i međunarodnom nivou i osigurati jednak pristup pravdi za sve. Potcilj 4: Do 2030. značajno smanjiti nezakonite tokove novca i oružja, poboljšati pronalazanje i vraćanje ukradene imovine i boriti se protiv svih oblika organiziranoga kriminala. Potcilj 5: Značajno smanjiti korupciju i podmićivanje u svim njihovim oblicima. Potcilj 6: Razviti efikasne, odgovorne i transparentne institucije na svim nivoima. Potcilj 10: Osigurati javni pristup informacijama i zaštitu osnovnih sloboda, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim ugovorima. Potcilj A: Osnajiti relevantne nacionalne institucije, između ostalog, i preko međunarodne saradnje, za izgradnju kapaciteta na svim nivoima, posebno u zemljama u razvoju, radi sprečavanja nasilja i borbe protiv terorizma i kriminala.

⁶² Evropska komisija za demokratiju kroz pravo (Venecijanska komisija), *Mišljenje o Nacrtu Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću Bosne i Hercegovine*, usvojeno na 98. plenarnoj sjednici Venecijanske komisije (Venecija, 21–22. 3. 2014), dostupno na: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2014\)008-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2014)008-e). Venecijanska komisija, *Mišljenje o nacrtu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću*, usvojeno na 126. plenarnoj sjednici Venecijanske komisije (online, 19–20. 3. 2021), dostupno na: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2021\)015-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2021)015-e).

posebno važi za sudsku praksu o zakonima o kompenzaciji za kršenje razumne dužine postupka, koja tek treba da se izgradi.⁶³

Vlasti su bile u mogućnosti da odgovore na 97% pitanja upitnika koji im je dostavila Evropska komisija za efikasnost pravosuđa (CEPEJ) u sklopu svog *Izveštaja o ocjeni kapaciteta Bosne i Hercegovine da prikuplja, obrađuje i prenosi statističke podatke o pravosuđu*. CEPEJ naglašava da podaci nisu dostavljeni u oblastima budžeta, protoka predmeta, obima besplatne pravne pomoći i izgradnje kapaciteta. Mora se, pak, primijetiti i da je Bosna i Hercegovina među rijetkim jurisdikcijama koje su mogle pružiti kompletne podatke o alternativnom rješavanju sporova. Ocjena zaključuje da bi zemlja mogla postati regionalno referentna za, na podacima temeljeno, objektivno upravljanje sudovima.

Uz to, Vijeće Evrope dalo je podršku unapređenju načina na koji medijski radnici i predstavnici pravosuđa shvataju profesionalne i etičke standarde i obaveze novinara u izvještavanju o zaostavštini rata i suđenjima za ratne zločine. To je posebno relevantno s obzirom na [poziv Komesara Vijeća Evrope za ljudska prava](#) (Komesar) na efikasnu zaštitu i podršku svjedocima u predmetima vezanim za ratne zločine počinjene u ratovima u bivšoj Jugoslaviji tokom devedesetih. U ovoj oblasti se može pružiti daljnja podrška.

U sklopu ovog Akcionog plana, Vijeće Evrope će usvojiti višeslojan i sveobuhvatan pristup, tako što će se fokusirati na sljedeće:

- podrška radu VSTV-a i sudova na unapređenju efikasnosti i kvaliteta pravosudnog sistema, u skladu sa standardima i alatima koje razvija CEPEJ, te u skladu s najboljom evropskom praksom;
- rad na rješavanju pitanja neizvršenja odluka Ustavnog suda kroz promociju dijaloga s parlamentima, aktivniji dijalog sa sudovima opće nadležnosti, pravnicima i civilnim društvom o prirodi odluka Ustavnog suda, unapređenje komunikacije s javnošću time što će se javnost bolje upoznati sa ulogom i nadležnostima Ustavnog suda;
- osiguravanje principa pravne sigurnosti u sudskim postupcima u Bosni i Hercegovini, unapređenje efikasnosti pravosuđa i jačanje domaće primjene ljudskih prava; naročita pažnja će se posvetiti osiguravanju prava na pravično suđenje u razumnom roku, uz efikasan domaći lijek i dosljednu sudsku praksu.

Očekivani ishodi

- osigurana efikasna implementacija presuda Ustavnog suda u oblasti ljudskih prava unutar opsega pojedinačnih apelacija i mehanizama ocjene ustavnosti;
- ojačana efikasnost pravosudnog sistema u skladu sa CEPEJ-ovim standardima i alatima za efikasnost suda (tj. upravljanje predmetima, pravosudna statistika, upravljanje vremenom);
- unaprijeđen kvalitet pravosudnog sistema u skladu sa CEPEJ-ovim standardima i alatima za kvalitet pravosuđa (*cyber* pravosuđe i ankete o zadovoljstvu korisnika usluga suda);
- odjeli za sudsku praksu odabranih sudova⁶⁴ potpuno operativni u skladu s najboljom evropskom praksom;
- unaprijeđeni funkcionalni IT alati⁶⁵ za harmonizaciju sudske prakse i poštivanje presuda Evropskog suda za ljudska prava, kojima operira pravosuđe;
- ojačani kapaciteti pravne struke o temama vezanim za efikasnost i kvalitet pravosuđa u skladu s CEPEJ-ovim standardima i alatima.

Glavni domaći partneri: ministarstva pravde (Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine, Ustavni sud Bosne i Hercegovine, Apelacioni sud Distrikta Brčko, vrhovni sudovi (Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, Narodna skupština Republike Srpske, predsjednici sudova, glavni tužioci, sudije i tužioci, sudski službenici, advokatske komore (Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), centri za obuku sudija i tužilaca (Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), Pravosudna komisija Distrikta Brčko, pravni fakulteti univerziteta u Bosni i Hercegovini.

⁶³ Relevantni zakoni usvojeni su u Distriktu Brčko i Republici Srpskoj, a u toku je njihovo usvajanje u Federaciji Bosne i Hercegovine i na državom nivou. Nedosljednosti još uvijek postoje i mogu se očekivati značajne razlike u sudskim odlukama o dodjeli relevantne kompenzacije.

⁶⁴ Sud Bosne i Hercegovine, Apelacioni sud Distrikta Brčko, vrhovni sudovi Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske.

⁶⁵ Baze podataka, sistemi za upravljanje predmetima itd.

2.2.2. BORBA PROTIV KRIMINALA, SIGURNOST I ZAŠTITA GRAĐANA

➤ Borba protiv korupcije i pranja novca

Bosna i Hercegovina je ostvarila značajan napredak u otklanjanju strateških nedostataka u sistemu AML/CFT (Borba protiv pranja novca / finansiranja terorizma), koje su identificirali MONEYVAL i Radna grupa za finansijske aktivnosti (FATF). Rezultat toga je da zemlja više nije pod FATF-ovim monitoringom u sklopu procesa poštivanja zahtjeva Radne grupe za reviziju međunarodne saradnje (ICRG). Međutim, [MONEYVAL preporučuje](#) da Bosna i Hercegovina ojača efikasnost svog sistema AML/CFT i poduzme dodatne napore da osigura praktičnu primjenu preventivnih mjera.

[GRECO-ov Drugi izvještaj o poštivanju obaveza u sklopu Četvrtog kruga evaluacije Bosne i Hercegovine](#) zaključuje da Bosna i Hercegovina nije na zadovoljavajući način implementirala niti jednu od petnaest preporuka sadržanih u [Izvještaju četvrtog kruga evaluacije](#). Još uvijek postoji jasna potreba da se usvoji Zakon o sukobu interesa. Potrebni su dodatni napor da se implementiraju smjernice o sprečavanju sukoba interesa u pravosuđu, o ocjeni učinka tužilaca, te o planovima za integritet, kao i smjernice o disciplinskim sankcijama koje je usvojio VSTV. [Komesar naglašava](#) potrebu da se osnaži odgovor pravosuđa na velike korupcijske afere kako bi se otklonilo nepovjerenje prema tim institucijama.

U proteklih deset godina nije bilo bilateralne tehničke saradnje između Vijeća Evrope i Bosne i Hercegovine u oblasti borbe protiv ekonomskog kriminala. Bosna i Hercegovina koristila je pomoć na regionalnom nivou.⁶⁶ U sklopu ovog Akcionog plana, Vijeće Evrope želi ojačati pravni i institucionalni okvir Bosne i Hercegovine u nekoliko oblasti, među kojima su: transparentnost finansiranja političkih stranaka, jačanje sistema prijavljivanja imovine i verifikacije prihoda, imovine i interesa javnih zvaničnika i integritet nosilaca javnih funkcija, uključujući i one na najvišem nivou. Nadalje, podrška će se pružiti u unapređenju politika i propisa vezanih za AML/CFT, većom sviješću o rizicima od finansiranja terorizma u neprofitnom sektoru, te kapacitetima nadzornih organa da implementiraju na riziku temeljen nadzor u sektoru određenih imenovanih nefinansijskih firmi i struka. Uz to, Vijeće Evrope namjerava pružiti pomoć unapređenju kapaciteta institucija za finansijske istrage, krivično gonjenje i suđenje u predmetima ekonomskog kriminala, u jačanju zakonskog i institucionalnog okvira za pronalazak i povrat imovine, te u unapređenju transparentnosti vlasništva i pristupa pouzdanim informacijama.

Očekivani ishodi

- zakonski okvir za prevenciju korupcije unaprijeđen, s posebnim fokusom na finansiranje političkih stranaka, verifikaciju imovine i prihoda javnih zvaničnika, etiku, integritet i sukob interesa;
- transparentnost beneficijarnog vlasništva unaprijeđena, a zloupotreba korporativnih tijela ograničena;
- unaprijeđena međuagencijska saradnja i razmjena informacija o slučajevima ekonomskog kriminala, uključujući informacije sadržane u obrascima za prijavu imovine i registrima beneficijarnog vlasništva;
- unaprijeđeni kapaciteti relevantnih vlasti da vode finansijske istrage, da krivično gone i sude predmete korupcije, pranja novca i finansiranja terorizma;
- povećani kapaciteti relevantnih vlasti da ublaže rizik terorizma u sektoru neprofitnih organizacija, te da implementiraju na riziku temeljenu superviziju u finansijskom sektoru i sektoru određenih nefinansijskih firmi i struka.

Glavni domaći partneri: *Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, tužilaštva (Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA) – Finansijsko-obavještajni odjel (FID) i Finansijsko-obavještajna jedinica (FIU) i Centralna banka Bosne i Hercegovine.*

➤ Cyber kriminal

Bosna i Hercegovina je država potpisnica Konvencije Vijeća Evrope o cyber kriminalu (Konvencija iz Budimpešte) (CETS, br. 185), uključujući i njene Dodatne protokole, koji se odnose na inkriminaciju djela rasističke i ksenofobne prirode počinjenih putem kompjuterskih sistema (CETS, br. 189). Prema ocjenama međunarodnih eksperata, propisi Bosne i Hercegovine dijelom su usklađeni sa okvirom koji predviđa Konvencija iz Budimpešte, uz određene nedostatke i praznine, koje treba riješiti. Zemlja je i potpisnica

⁶⁶ Uz fokus na unapređenje mjera za sprečavanje korupcije u javnim nabavkama, razmjenu dobre prakse u vezi s transparentnošću beneficijarnog vlasništva, unapređenje kapaciteta za identifikaciju i upravljanje rizikom finansiranja terorizma u sektoru neprofitnih organizacija.

Konvencije Vijeća Evrope o pranju, traženju, privremenom ili trajnom oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalom i o finansiranju terorizma (Varšavska konvencija). Trenutno je u izradi Strategija o *cyber* sigurnosti, a na raspolaganju su i preliminarna podrška Vijeća Evrope i *Smjernice za strateški okvir za cyber sigurnost u Bosni i Hercegovini*.

Kapaciteti relevantnih institucija u borbi protiv *cyber* kriminala i zaštiti *cyber* sigurnosti su ocijenjeni kao dobri, bez obzira na ponekad mali broj službenika koji se bave ovim poslovima. Vijeće Evrope će nastaviti podržavati sve relevantne institucije u ovoj oblasti kroz aktivnosti na izgradnji kapaciteta da se dalje razvija saradnja vezana za domaće i međunarodne mehanizme.

Vijeće ministara je u martu 2017. usvojilo odluku o formiranju Tima za odgovor na kompjuterske incidente. Nakon podrške Vijeća Evrope, mora se naznačiti napredak u broju "foruma o prevari", sporazuma o saradnji i kontakata s finansijskim institucijama, pružaocima internetskih usluga i drugim akterima, te u broju dolazećih i odlazećih zahtjeva za uzajamnu pravnu pomoć u vezi sa *cyber* kriminalom i elektronskim dokazima. Evidentan je i napredak u jačanju kapaciteta istražitelja koji se bave *cyber* kriminalom i finansijskim istragama, tužilaca, predstavnika Finansijsko-obavještajnog odjela, sudija i savjetnika da se bore protiv *cyber* kriminala, kao i u jačanju međuagencijske i međunarodne saradnje, a i u razmjeni informacija između jedinica za *cyber* kriminal i između vlasti nadležnih za pravosudnu saradnju.

Vijeće Evrope ove rezultate namjerava nadograđivati efikasnijom koordinacijom politika i strategija vezanih za *cyber* kriminal i *cyber* sigurnost. Pomoć će se pružiti i u osiguravanju da procesno-zakonski okviri Bosne i Hercegovine poštuju Konvenciju iz Budimpešte. Vijeće Evrope će podržati vlasti u unapređenju razmjene informacija između javnog i privatnog sektora u vezi sa metodologijom *cyber* kriminala i pranja novca, te u daljnjem jačanju kapaciteta specijalističkih jedinica za istrage da traže, privremeno ili trajno oduzimaju imovinu stečenu kriminalom, da se bore protiv *cyber* kriminala i pribavljaju sigurne elektronske dokaze. Podrška je vezana za [*Drugi dodatni protokol uz Konvenciju iz Budimpešte o cyber kriminalu, o unaprijeđenoj saradnji i dostavljanju elektronskih dokaza*](#) i može doprinijeti tome da Bosna i Hercegovina u budućnosti potpiše ovaj Protokol.

Očekivani ishodi

- izrađene koordinirane politike i strategije o *cyber* kriminalu i *cyber* sigurnosti, koje nadležne vlasti primjenjuju;
- dodatno unaprijeđena međuagencijska saradnja sa ciljem vođenja paralelnih finansijskih istraga vezanih za slučajeve *cyber* kriminala;
- ustanovljene i uhodane mreže unapređenja razmjene informacija i obavještajnih podataka o *cyber* kriminalu između javnog i privatnog sektora;
- unaprijeđena efikasnost i postojeći kapaciteti institucija koje se bave borbom protiv *cyber* kriminala da sarađuju na međunarodnom nivou;
- dodatno unaprijeđeni kapaciteti vlasti da traže, privremeno ili trajno oduzimaju imovinu stečenu *cyber* kriminalom, te da sprečavaju pranje novca na internetu i da pribavljaju elektronske dokaze;
- dodatno ojačani kapaciteti pravosudnih organa da krivično gone i sude djela *cyber* kriminala i razmatraju elektronske dokaze.

Glavni domaći partneri: *Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, SIPA, Agencija za zaštitu ličnih podataka Bosne i Hercegovine, Finansijsko-obavještajni odjel i Finansijsko-obavještajna jedinica, entitetski centri za edukaciju sudija i tužilaca, državni i sektorski timovi za odgovor na kompjuterske/internetske incidente, pravosuđe, privatni sektor (lokalni i multinacionalni pružaoci internetskih usluga, bankarska udruženja i kompanije za internetsku sigurnost).*

➤ Trgovina ljudima

Bosna i Hercegovina još uvijek je prvenstveno zemlja porijekla za žrtve trgovine ljudima koji su predmet eksploatacije u inostranstvu i unutar zemlje. S obzirom na tešku ekonomsku situaciju u Bosni i Hercegovini, sve više ljudi traži zaposlenje u inostranstvu, čime se izlažu riziku da postanu žrtve trgovine ljudima.⁶⁷ Podaci koje su domaće vlasti dostavile Grupi eksperata za suzbijanje trgovine ljudima (GRETA) pokazuju trend ka porastu trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije i trgovine djecom (u svrhu prisilnog prosjačenja, prisilnog kriminala i maloljetničkog braka). U Bosni i Hercegovini djeca čine većinu identificiranih žrtava (59% u 2019,⁶⁸ 50% u 2020⁶⁹). S obzirom na hronično siromaštvo, marginalizaciju i socijalnu diskriminaciju, romska djeca su i dalje posebno ranjiva. Vlasti su u januaru 2020. usvojile novu *Strategiju suprotstavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini (2020–2023)*, koja uzima u obzir brojne preporuke koje je GRETA ranije uputila.⁷⁰

Oslanjajući se na preporuke iz *GRETA-inog Drugog izvještaja o Bosni i Hercegovini*, Vijeće Evrope podržalo je državne vlasti u izgradnji kapaciteta i znanja ključnih aktera⁷¹ da identificiraju, pomažu i podržavaju žrtve trgovine, te u unapređenju krivičnoga gonjenja, s fokusom na trgovinu djece u svrhu radne eksploatacije. Provedene su i informativne kampanje o trgovini u svrhu radne eksploatacije.

⁶⁷ Grupa eksperata za suzbijanje trgovine ljudima (GRETA), *Izvještaj o implementaciji Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini*, Drugi krug evaluacije, GRETA (2017)15, 17. 7. 2017, str. 7, dostupno na: <http://rm.coe.int/greta-2017-15-fgr-bih-en/1680782ac1>.

⁶⁸ Državni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima, *Izvještaj o stanju u oblasti trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini za 2019. godinu*, Sarajevo, mart 2020, dostupno na: http://www.msb.gov.ba/anti_trafficking/dokumenti/godisnji_izvjestaj/default.aspx?id=19181&langTag=en-US.

⁶⁹ Državni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima, *Izvještaj o stanju u oblasti trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini za 2020. godinu*, Sarajevo, mart 2021, dostupno na: <http://msb.gov.ba/PDF/12082021.pdf>.

⁷⁰ Strategija se posebno bavi pitanjem trgovine djecom i trgovine u svrhu radne eksploatacije, te predviđa jačanje prevencije kroz mjere borbe protiv diskriminacije, podršku ekonomskom osnaživanju žena, te unapređenje svijesti o rizicima radne eksploatacije. Isto tako, predviđa osiguranje efikasne primjene principa nekažnjavanja žrtava trgovine ljudima koje su prisiljene na nezakonite aktivnosti.

⁷¹ Inspektori rada, policijski službenici, biro i za zapošljavanje, sindikati i organizacije civilnog društva.

Buduća pomoć planira se kao podrška vlastima u provođenju Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, nadovezujući se na rezultate ranijih aktivnosti, te na analizu trendova i jazova koji će se identificirati kroz GRETA-inu predstojeću treću evaluaciju, koja je tematski fokusirana na pristup pravdi i efikasne lijekove za žrtve trgovine. Pružit će se i pomoć u smislu bolje prevencije trgovine ljudima, zaštite žrtava i jačanja odgovora krivičnog pravnog sistema. Može se predvidjeti i strateška podrška u unapređenju konzistentnosti između borbe protiv trgovine ljudima i aktivnosti na promociji rodne jednakosti, borbe protiv rodno zasnovanog nasilja i nasilja nad djecom.

Očekivani ishodi

- osnažuje se odgovor krivičnog pravnog sistema na trgovinu ljudima, s fokusom na efikasne istrage i krivično gonjenje takvih djela, kao i na bolju zaštitu žrtava prije, tokom i nakon sudskog postupka;
- osnažuju se politike i mjere prevencije koje se bave ključnim uzročnicima trgovine ljudima, s fokusom na podršku osnaživanju žena, na trgovinu djecom i trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije;
- unaprijeđen pristup zasnovan na ljudskim pravima, s fokusom na bolju identifikaciju žrtava i procedure upućivanja, naročito kad su u pitanju djeca žrtve, te na bolji pristup pravdi i efikasne pravne lijekove.

Glavni domaći partneri: *Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Ministarstvo pravde, državni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima, koordinator Republike Srpske za borbu protiv trgovine ljudima, tužilaštvo, SIPA, Granična policija, inspekcija rada, regionalni timovi za monitoring u Banjoj Luci i Sarajevu.*

➤ Zloupotreba droge i ilegalna trgovina

Bosna i Hercegovina je 2015. godine zvanično primljena u Grupu Vijeća Evrope za saradnju u borbi protiv zloupotrebe droge i ilegalne trgovine drogom (Grupa Pompidou). Uz propisima određene aktivnosti, Bosna i Hercegovina učestvuje i u Grupi za saradnju u Jugoistočnoj Evropi u sklopu Grupe Pompidou.⁷² Komponente regionalne saradnje uključuju umrežavanje i zajedničke operacije carine i policije u djelovanju protiv trgovine putem zraka, te pilot-projekt o izradi alata za *online* prevenciju i samoocjenu, u svrhu smanjenja štete izazvane drogom. Podrška Vijeća Evrope na polju rada vezanom za drogu može uključivati daljnje unapređenje operativnih kapaciteta policijskih i carinskih službenika u borbi protiv trgovine drogom.

Kao što pokazuje *Izveštaj Grupe Pompidou za 2017. godinu*, postoji značajna prevalenca korištenja droge među osobama koje borave u zatvorima u regiji Jugoistočne Evrope. Tokom 2020. su članice Grupe Pompidou iz Jugoistočne Evrope, među kojima je i Bosna i Hercegovina, pokrenule novu inicijativu kojom se omogućava direktna saradnja zatvorskih uprava u izradi sveobuhvatnog sistema liječenja od droge u zatvorima.⁷³ Vijeće Evrope je spremno graditi kapacitete zatvorskih uprava u pogledu tretmana i rehabilitacije zatvorenika sa ovisnošću, u sinergiji sa ukupnom podrškom koja se zatvorima daje u okviru ovog Akcionog plana.⁷⁴

Uz to, među sve prisutnijom migrantskom i izbjegličkom populacijom, primijećen je veći rizik od zloupotrebe ilegalnih supstanci i učešća u krivičnim djelima vezanim za drogu. Uslovi prihvata i postupanja sa izbjeglicama i migrantima⁷⁵ naročito djeluju kao faktori visokog rizika koji povećavaju ranjivost u odnosu na korištenje ilegalnih supstanci⁷⁶ i učešće u krivičnim djelima vezanim za drogu. Uz to, ograničeni ljudski i finansijski resursi, te nedostatak određivanja prioriteta u osnovnim potrebama migranata i izbjeglica dovode do ograničenih ulaganja u kapacitete zdravstvene zaštite.⁷⁷ Postoji potreba da osoblje bude u stanju odgovoriti

⁷² Cilj platforme je poticati saradnju između regionalnih vlasti koje se bave borbom protiv droge, unapređenjem dijaloga i razmjene iskustava i znanja, te podrškom razvoju koherentnih politika u vezi s psihoaktivnim supstancama.

⁷³ Ovakav pristup je komplementaran s naporima da se smanji njihova dostupnost u zatvorima, te uključuje farmakološki potpomognuto liječenje, programe smanjenja štete i liječenje bez medikamenata, uz druge oblike psihosocijalne podrške usmjerene ka zadovoljavanju potrebe zatvorenika s poremećajima vezanim za korištenje ilegalnih supstanci za složenim uslugama zdravstvene i socijalne njege.

⁷⁴ Vidjeti Akcioni plan, Poglavlje 2.2.2. Borba protiv kriminala, sigurnost i zaštita građana: Zatvori i policija.

⁷⁵ Vidjeti Akcioni plan, Poglavlje 2.1.1. Efikasna primjena Evropske konvencije: Unapređenje efikasnosti sistema Evropske konvencije na nacionalnom nivou.

⁷⁶ Specijalni predstavnik Generalnog sekretara Vijeća Evrope za migracije i izbjeglice (SRS)G) izveštava da je u Imigracionom centru u Istočnom Sarajevu najčešći profil zadržanih osoba muškarac dobi 20 do 40 godina, porijeklom iz sjeverne Afrike, uz 70% populacije koja prijavljuje problem ovisnosti o drogi. Vidjeti *Izveštaj o stanju na terenu nakon posjete ambasadora Tomáša Bočka, Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara za migracije i izbjeglice, nakon posjete Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj 24–27. 7. i 26–30. 11. 2018, 23. 4. 2019*, str. 18, dostupno na: <https://rm.coe.int/report-of-the-fact-finding-mission-by-ambassador-tomas-bocek-special-r/1680940259>.

⁷⁷ Svjetska zdravstvena organizacija, *Bosna i Hercegovina, Ocjena kapaciteta zdravstvenog sistema da obuhvati veliki priliv izbjeglica i migranata*, Kopenhagen, 2020, str. ix, dostupno na: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331455/9789289054867-eng.pdf>.

na probleme mentalnog zdravlja i bolesti ovisnosti.⁷⁸ U tom kontekstu, Akcioni plan namjerava odgovoriti na izazove vezane za drogu u vezi s migrantskom situacijom u Bosni i Hercegovini.

Očekivani ishodi

- unaprijeđena operativna saradnja na regionalnom nivou, između policijskih i carinskih službenika koji rade na aerodromima, za odgovor na problem trgovine drogom;
- vlasti usvajaju strategije za borbu protiv zloupotrebe ilegalnih supstanci i kriminalnih mreža koje iskorištavaju migrante i izbjeglice;
- zatvorsko osoblje, zdravstveni i socijalni radnici imaju kapacitet da unaprijede pristup zatvorenika kvalitetnom liječenju od ovisnosti o drogi;
- medicinsko i nemedicinsko osoblje koje radi u privremenim objektima za migrante i izbjeglice unapređuje sposobnosti ranog otkrivanja i praćenja korištenja ilegalnih supstanci.

Glavni domaći partneri: ministarstva pravde, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo zdravlja (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Odjel za zdravstvo i ostale usluge Distrikta Brčko, uprave zatvora, zatvorsko osoblje, agencije za provođenje zakona, zdravstvena i psihosocijalna struka, te relevantne nevladine organizacije.

➤ Zatvori i policija

Uz podršku Vijeća Evrope u oblasti provođenja zakona, za svih deset policijskih agencija u Bosni i Hercegovini su izrađene operativne procedure, a izgradnja kapaciteta struktura za obučavanje otvorila je put naprednijem shvatanju pristupa zasnovanog na ljudskim pravima. Daljnja pomoć bila bi korisna za:

- ugradnju okvira i mehanizama za istragu slučajeva zlostavljanja (s fokusom na ulogu jedinice za profesionalne standarde za sva ministarstva unutrašnjih poslova/Ministarstvo civilnih poslova, ljekare u zajednici koji prijavljuju slučajeve navodnog zlostavljanja, te tužioce koji istražuju takve navode);
- izgradnju kapaciteta za nezavisni monitoring i nadzor nad policijskim radom, naročito u pogledu tehnika obavljanja intervjua, onako kako to naglašava [posljednji izvještaj Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja \(CPT\) o Bosni i Hercegovini](#);
- izradu odgovarajućih strateških dokumenata i programa obuke za policiju zaduženu za ličnu sigurnost službenika pravosuđa i sigurnost zajednice;
- izradu protokola policijskih agencija za rad s migrantima u smislu uspostavljanja jasne distinkcije između migranata smještenih u migrantske centre i onih koji su možda izvršili krivično djelo.

Zatvorska populacija iznosi otprilike 1.813 zatvorenika u Federaciji Bosne i Hercegovine i 743 u Republici Srpskoj.⁷⁹ Neki od tih zatvorenika se prebacuju u nedavno otvoreni Državni zatvor Bosne i Hercegovine. Procent osuđenika je otprilike 80% po zatvorskoj jurisdikciji. Uz podršku Vijeća Evrope, pilot-zatvori i vladini centri za upravljanje podacima djelomično su opremljeni za primjenu zatvorskog softvera (Informacioni sistem za integrirano upravljanje zatvorima – IPMIS) kako bi se odmakli od razmjene podataka na papiru. Akcioni plan će dalje podržati prikupljanje, obradu i razmjenu elektronskih podataka vezanih za zatvore među zatvorskim ustanovama. Cilj je da se IPMIS uvede u sve entitetske zatvorske ustanove.

⁷⁸ *Ibid.*, str. 17.

⁷⁹ Vijeće Evrope, Univerzitet u Lozani, *SPACE I – 2020 – Godišnji kazneni statistički izvještaj Vijeća Evrope: Zatvorske populacije*, Strazbur, 2021, str. 33, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/europe-s-imprisonment-rate-continues-to-fall-council-of-europe-s-annual-penal-statistics>.

Aktivnosti unutar ovog Akcionog plana mogu dati i dodatni poticaj ne samo za probacijski rad, već i za ugradnju svijesti o potrebi da se za osuđeničke osiguraju rehabilitativne aktivnosti sa svrsishodnim režimima, kao dio pripreme za puštanje i kasniji probacijski rad s njima. Ovi strateški ciljevi podržani su i u Nacrtu Strategije reforme sektora pravde (2021–2027),⁸⁰ kao i CPT-ovim nalazima i izvještajima iz ranijih posjeta.

U oblasti postupanja s forenzičkim pacijentima, u slijedu su izrađeni osnovni protokoli za uobičajeni dnevni rad s takvim pacijentima, a ciklus izgradnje kapaciteta, koji je obuhvatio kompletno osoblje JZU “Zavod za forenzičku psihijatriju” Sokolac, unaprijedio je njihove kompetencije za rad s forenzičkim pacijentima na siguran način. U skladu s preporukama evaluacije Direkcije Vijeća Evrope za interni nadzor (DIO)⁸¹ i CPT-a, Vijeće Evrope će pružiti podršku daljnjem unapređenju kompetencija osoblja da izrađuju resursne materijale za pružanje humanog i rehabilitativnog tretmana pacijenata, te pružanje posttretmanske podrške u zajednici. Bitno je podržati i uspostavljanje sistema otpusta koji će osigurati da se predotpusni proces provede u najvećoj mogućoj mjeri kroz interdisciplinarni pristup.

Uz to, problem radikalizacije, koja vodi do nasilnog ekstremizma, u protekle dvije decenije postao je naročito značajan.⁸² Prethodno je Vijeće Evrope podržalo jačanje institucionalnih kapaciteta za osiguravanje rehabilitacije nasilnih i ekstremističkih zatvorenika (VEP).⁸³ Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine izdalo je instrukciju kojom se u propise ugrađuje osnovni analitički alat za prepoznavanje znakova radikalizacije, alat za procjenu rizika i potreba, te programi planiranja kazne i tretmana za nasilne i radikalne zatvorenike, koji će se primjenjivati u novootvorenom Državnom zatvoru. Izrada *internetske platforme za saradnju* za međuinstitucionalnu razmjenu znanja i dobre prakse stavljena je na raspolaganje profesionalcima u ovoj oblasti u cijeloj regiji Jugoistočne Evrope. Vijeće Evrope želi dalje osnaživati rad u međuagencijskom okruženju, kroz uspostavljanje pouzdanih mehanizama za razmjenu informacija između zatvora (zatvorske obavještajne jedinice) i vanjskih partnera. Fokus bi trebao biti i na uspostavljanju mehanizama za koordinaciju i održavanje obuka, kao i harmoniziranog programa obuke za zatvorsko osoblje koje radi s nasilnim i ekstremističkim zatvorenicima u sve tri administrativne jurisdikcije u Bosni i Hercegovini, u skladu sa sveobuhvatnim višegodišnjim *Planom za postupanje sa nasilnim zatvorenicima i međuagencijsku saradnju u sklopu Strateškog dokumenta za period 2020–2025.* i Akcionim planom. Podrška u ovoj oblasti će doprinijeti i izvršenju *Zajedničkog akcionog plana za Zapadni Balkan za borbu protiv terorizma* (Evropska unija) i uspostaviti preduslove za praktičnu primjenu Smjernica i *Priručnika Vijeća Evrope za zatvore i probacijske službe u vezi s radikalizacijom i nasilnim ekstremizmom.*

Što se tiče slobode okupljanja, *Venecijanska komisija, zajedno sa Organizacijom za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE)*, naglašava ključnu odgovornost osoblja agencija za provođenje zakona u slučaju rizika koje tokom javnih skupova predstavlja prisustvo kontrademonstracija ili iznenadnih nemira ove vrste. Mora se razmotriti podrška agencijama za provođenje zakona, uključujući novozaposleno osoblje, da bi se izbjeglo pretjerano korištenje sile tokom javnih skupova.

⁸⁰ U vrijeme izrade ovog Akcionog plana Strategija još nije bila usvojena.

⁸¹ Vijeće Evrope, Direkcija za interni nadzor (DIO), *Evaluacija rada Vijeća Evrope pod programskom linijom “zatvori i policija” 2016–2019*, januar 2021, str. 24, dostupno na: <https://rm.coe.int/dio-2021-33-evaluationreportonprisonsandpolice-en-f/1680a22465>.

⁸² Od 2012. do 2015. zemlja je bila suočena s problemom odlaska značajnog broja državljana u Siriju i Irak. Prema izvještajima vlasti, radi se o otprilike 323 osobe (181 muškarac, 61 žena i 81 dijete) (Evropska komisija, *Analitički izvještaj o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji*, Brisel, 29. 5. 2019, str. 63, dostupno na: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-bosnia-and-herzegovina-analytical-report.pdf>), državljana Bosne i Hercegovine, koji su otputovali na strana ratišta. Nakon kolapsa Islamske države, državne sigurnosne agencije najavile su povratak otprilike 178 državljana (49 muškaraca, 49 žena i 80 djece). Od 50 stranih terorističkih boraca koji su se vratili, 25 muškaraca je optuženo, suđeno i osuđeno za djela vezana za terorizam (Evropska komisija, *Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2020*, op. cit., str. 40). U oktobru 2020. u Bosni i Hercegovini je deset zatvorenika bilo na odsluženju zatvorske kazne za krivično djelo terorizma, a tri za ilegalno formiranje i priključivanje stranim paravojnim ili parapolijskim formacijama, što je ukupno trinaest nasilnih ekstremističkih zatvorenika.

⁸³ U tom kontekstu su izrađene *Strateške smjernice za postupanje s nasilnim i ekstremističkim zatvorenicima u Bosni i Hercegovini za period 2020–2025.* i Akcioni plan, kao i *Strategija upravljanja kadrovima za odjeljenja zatvorenog tipa u kojima borave nasilni i ekstremistički zatvorenici.*

Očekivani ishodi

- unaprijeđene vještine relevantnog osoblja za rad na rehabilitaciji i resocijalizaciji forenzičkih pacijenata i drugih ranjivih grupa u pritvoru;
- osoblje sudske policije opskrbljeno strateškim dokumentima i operativnim smjernicama o ličnoj i općoj sigurnosti službenika suda koji rade na borbi protiv organiziranoga kriminala i korupcije;
- u pojedinačnim zatvorima provedeni pilot-projekti probacijske službe, sa ciljem postepenog uspostavljanja probacijskih službi u Bosni i Hercegovini;
- znanja i vještine službenika za provođenje zakona o standardima ljudskih prava ugrađeni u praksu;
- funkcionalne zatvorske obavještajne jedinice, sa zadatkom prikupljanja, analize i razmjene informacija među zatvorima i drugim relevantnim agencijama, zasnovane na principima dinamičke zatvorske sigurnosti, uspostavljene u obje entitetske jurisdikcije;
- obuka zatvorskog osoblja u Bosni i Hercegovini specifično namijenjena radu s nasilnim i ekstremističkim zatvorenici održana usklađeno i održivo, sa ciljem jednoobrazne primjene alata i programa za nasilne i ekstremističke zatvorenike, te za unapređenje korištenja mehanizama međuagencijske saradnje.

Glavni domaći partneri: *Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, ministarstva pravde (Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), Federalno ministarstvo zdravlja (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, SIPA, Granična policija Bosne i Hercegovine, Služba za poslove sa strancima, Policija Distrikta Brčko, sudska policija (Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska, Distrikt Brčko) i JZU "Zavod za forenzičku psihijatriju" Sokolac.*

2.3. DEMOKRATIJA

U [posljednjem izvještaju](#) Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Evrope (Kongres) o Bosni i Hercegovini, izražena je zabrinutost zbog nedostatka napretka u provođenju ustavnih reformi na svim nivoima vlasti, nejasnoća u raspodjeli nadležnosti između različitih nivoa vlasti, nepoštivanja principa supsidijarnosti i nedostatka konsultacija s lokalnim vlastima o svim pitanjima koja ih se direktno tiču. Vijeće Evrope ostaje spremno pomoći vlastima da osiguraju usklađenost izrade i primjene izbornog zakonodavstva i ustavnog okvira zemlje sa evropskim izbornim naslijeđem, naročito u pitanjima vezanim za provođenje grupe presuda *Sejdić i Finci*.

Akcioni plan Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu za period 2022–2025. (Akcioni plan) nastoji podržati unapređenje lokalne demokratije u Bosni i Hercegovini kroz inovativne forme deliberativne demokratije. Cilj ovih novih formi nije da zamijene demokratske izbore i postojeće demokratske mehanizme, već da potaknu veće učešće građana i organizacija civilnog društva (OCD) u donošenju odluka na lokalnom nivou. Učešće građana i građanska savjetovanja omogućuju preraspodjelu vlasti i moći, uspostavljanje mehanizama za identifikaciju interesa i usmjereno djelovanje ka njihovom ostvarenju, osiguranje provođenja odluka, prevazilaženje sukoba, njegovanje pomirenja i depolitizaciju društva. Također će i dalje biti značajno razvijati inicijative za izgradnju povjerenja duž entitetske linije razgraničenja.

Na polju obrazovanja Vijeće Evrope će nastojati podržati vlasti u provođenju [Preporuka za politike djelovanja sa Mapom puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja](#), koje je Vijeće ministara usvojilo u okviru Akcionog plana za period 2018–2021.

Ove inicijative također nastoje doprinijeti ostvarenju Ciljeva održivog razvoja (SDG) i to cilja 4 za kvalitetno obrazovanje (potcilj 7),⁸⁴ cilja 5 za rodnu ravnopravnost (potcilj 1),⁸⁵ cilja 10 za smanjenje nejednakosti (potcilj 2),⁸⁶ cilja 11 za održive gradove i zajednice (potcilj 3)⁸⁷ i cilja 16 za mir, pravdu i snažne institucije (potciljevi 6 i 7).⁸⁸

2.3.1. DEMOKRATSKO UPRAVLJANJE

➤ Izbori

Nakon općih izbora 2018. godine, Izborna posmatračka misija Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PACE) zaključila je, sa drugim partnerima,⁸⁹ da postoji nedostatak povjerenja u izbornu administraciju na svim nivoima i da se dovodi u pitanje njena nepristrasnost, između ostalog, i zbog brojnih vjerodostojnih navoda da su politički subjekti trgovali mjestima kako bi uspostavili kontrolu nad aktivnostima određenih biračkih odbora u Bosni i Hercegovini. Daljinske izborne posmatračke misije Kongresa su po pitanju lokalnih izbora provedenih u Bosni i Hercegovini 15. 11. i zasebno u Mostaru 20. 12. 2020. godine⁹⁰ ustanovile niz problema, kao što su trgovina mjestima u biračkim odborima među političkim strankama, posljedično politiziranje izborne administracije i neujednačeno izvještavanje o predizbornoj kampanji.

Vijeće Evrope je aktivno sarađivalo sa Centralnom izbornom komisijom (CIK) na isporuci bolje kontinuirane obuke za članove izborne administracije i druge učesnike u izbornom procesu. U pripremi za opće izbore 2018. godine sa CIK-om su izrađene smjernice za domaće i međunarodne posmatrače. Utvrđene su nove tehnologije za poboljšanje praktičnosti i efikasnosti izbornog procesa i zagovarana je bolja edukacija birača. Vijeće Evrope promoviralo je političko učešće žena, koje je još uvijek ispod referentnog nivoa (40%) uspostavljanog u relevantnom domaćem zakonodavstvu. U *Studiji o nasilju protiv žena u politici u Bosni i Hercegovini* date su osnove za potencijalne buduće inicijative za izbornu pomoć/saradnju i civilno društvo u Bosni i Hercegovini.

Imajući u vidu opće izbore 2022. godine u Bosni i Hercegovini i nastavljajući se na prethodno pruženu podršku, Akcioni plan će se fokusirati na:

- unapređenje kapaciteta CIK-a Bosne i Hercegovine, predstavnika medija, političkih stranaka i članova biračkih odbora da postanu profesionalniji, inkluzivniji i transparentniji;
- povećanje svijesti opće javnosti kako bi se osiguralo bolje učešće i zastupljenost podzastupljenih grupa.

⁸⁴ Cilj 4, potcilj 7: Do kraja 2030. osigurati da svi učenici/ice steknu znanja i vještine potrebne da se unaprijedi održivi razvoj, između ostalog, i putem obrazovanja za održivi razvoj i održive stilove života, ljudska prava, rodnu ravnopravnost, kao i za promoviranje kulture mira i nenasilja, pripadnosti globalnoj zajednici i poštovanja kulturne raznolikosti i doprinosa kulture održivom razvoju.

⁸⁵ Cilj 5, potcilj 1: Okončati svuda i sve oblike diskriminacije protiv žena i djevojčica.

⁸⁶ Cilj 10, potcilj 2: Do kraja 2030. ojačati i promovirati društvenu, ekonomsku i političku inkluziju svih, bez obzira na starost, spol, invalidnost, rasu, etničku pripadnost, porijeklo, religiju ili ekonomski, odnosno neki drugi status.

⁸⁷ Cilj 11, potcilj 3: Do kraja 2030. u svim zemljama unaprijediti inkluzivnu i održivu urbanizaciju i kapacitete za participativno, integrirano i održivo planiranje naselja i za upravljanje njima.

⁸⁸ Cilj 16, potcilj 6: Razviti efikasne, odgovorne i transparentne institucije na svim nivoima. Potcilj 7: Osigurati odgovorno, uključivo, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim nivoima.

⁸⁹ Evropski parlament, Parlamentarna skupština OSCE-a (Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi), OSCE-ov Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), Parlamentarna skupština Vijeća Evrope (PACE), Parlamentarna skupština Organizacije Sjevernoatlantskog sporazuma (NATO), *Izjava o preliminarnim nalazima i zaključcima, Međunarodna izborna posmatračka misija*, dostupno na: <https://www.nato-pa.int/download-file?filename=/sites/default/files/2018-10/BiH%20General%20elections%20final.pdf>.

⁹⁰ Komitet o poštivanju obaveza i opredjeljenja država članica Evropske povelje o lokalnoj samoupravi (Komitet za monitoring), *Informativni izvještaj o lokalnim izborima održanim u Bosni i Hercegovini* (15. 11. 2020) i u Mostaru (20. 12. 2020), 9. 2. 2021, CG-MON(2021)18-09, dostupan na: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680a15347.

Očekivani ishodi

- medijsko izvještavanje o izbornom periodu je poboljšano u smislu efikasnosti i profesionalizma;
- kapaciteti CIK-a i izbornih komisija su povećani kako bi postale profesionalnije, inkluzivnije i transparentnije;
- u odgovarajućim općinama povećana je svijest o podzastupljenim kategorijama birača (posebno žena i nacionalnih manjina).

Glavni domaći partneri: *CIK, izborna administracija, predstavnici medija, predstavnici političkih stranaka, civilno društvo i drugi izborni akteri.*

➤ **Učešće građana u demokratskom donošenju odluka**

U skladu s naporima na unapređenju demokratskog upravljanja kroz učešće građana, Vijeće Evrope nastoji podržati angažman građana i civilnog društva u političkom donošenju odluka na lokalnom i regionalnom nivou u Bosni i Hercegovini tako što će povećati svijest javnih vlasti, civilnog društva i građana o inovativnim alatima i pristupima za učešće građana. Izgradnjom kapaciteta relevantnih aktera i pružanjem tehničke podrške za uspostavljanje efikasnih dijaloških platformi u općinama i regijama, koje bi trebale konkretno služiti promociji uključivanja mladih, žena i manjina, građani će se u svojim zajednicama i regijama približiti procesima donošenja odluka i politika. Zahvaljujući tome, pružanje javnih usluga efikasnije će odgovoriti na stvarne potrebe i zahtjeve stanovništva, a unaprijeđen otvoreni dijalog između građana i vlasti proizvest će više povjerenja u javnu upravu.

Vijeće Evrope namjerava ponuditi niz inovativnih alata koji omogućuju javnim vlastima na svim nivoima u Bosni i Hercegovini da iskoriste potencijal građana i da njihova znanja i iskustva uključe u donošenje odluka i politika u općinama, kantonima i regijama. Posebna pažnja će biti posvećena povećanju svijesti i unapređenju kapaciteta za učešće djece i mladih kroz uvođenje participativnih alata za primjenu u školama. Vlastima će biti pružena dodatna podrška za unapređenje regulatornog okvira za učešće građana na onim nivoima gdje je potrebno osigurati povoljno okruženje za učešće civilnog društva u procesima reformi/donošenja odluka.

Očekivani ishodi

- regulatorni okvir za učešće građana u općinama i regijama gdje se radi pilotiranje pruža povoljno okruženje za uključivanje građana i civilnog društva u procese reformi/donošenja odluka u njihovim zajednicama i regijama;
- građani i civilno društvo aktivno su uključeni u proces donošenja odluka u općinama i regijama Bosne i Hercegovine gdje se vrši pilotiranje;
- efikasne dijaloške platforme u općinama i regijama gdje se vrši pilotiranje doprinose dinamičnoj interakciji između građana i javnih vlasti.

Glavni domaći partneri: *savezi općina/opština i gradova Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, sva kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, organizacije civilnog društva.*

➤ **Promocija dobrog upravljanja i reformi lokalne vlasti**

Bosna i Hercegovina je ratificirala Evropsku povelju o lokalnom samoupravljanju 12. 7. 2002. godine i potrebno je raditi na njenoj provedbi. [Kongres](#) je naglasio važnost napretka u implementaciji ustavnih reformi kojima se uvodi princip lokalne samouprave. Potrebno je osigurati sistematične konsultacije i koordinaciju sa lokalnim vlastima i između njih samih o svim pitanjima koja ih se tiču. Mogućnosti zajedničkog pružanja javnih usluga i saradnje preko međuentitetske linije razgraničenja trebaju biti propisane zakonom, podržane i promovirane.⁹¹ Pored toga, [PACE snažno zagovara](#) jačanje lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini u skladu s [Preporukom Kongresa 324 \(2012\)](#) i [Preporukom 442 \(2019\)](#).

Nakon značajnog napretka koji je postignut održavanjem lokalnih izbora u Gradu Mostaru,⁹² Vijeće Evrope prilagodilo je svoju pomoć kako bi potaklo građane da se uključe u deliberativni proces i pomoglo u izgradnji

⁹¹ Vidjeti Akcioni plan, poglavlje 2.3.1. Demokratsko upravljanje: Mjere za izgradnju povjerenja.

⁹² Činjenica da lokalni izbori nisu održani od 2008. godine navela je Evropski sud za ljudska prava (ECtHR) da 2019. godine donese presudu ([Baralija protiv Bosne i Hercegovine](#)), prema kojoj je Bosna i Hercegovina prekršila član 1. Protokola br. 12 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima (ECHR). Nakon što je 17. 6. 2020. postignut sporazum između lidera većinski bošnjačke stranke (Stranke demokratske akcije – SDA) i lidera većinski hrvatske stranke (Hrvatske demokratske zajednice Bosne i Hercegovine – HDZBiH), građani

vještina i znanja lokalnih aktera o demokratskim pristupima. Izrađena je metodologija prilagođena deliberativnom procesu u Gradu Mostaru. U nju su uključeni razni važni aspekti kao što je struktura upravljanja deliberacijom, pravilnik i koraci za nasumični odabir građana za učešće i odabir tema za deliberaciju. Prva Skupština građana, koja je održana u julu 2021, ujedno predstavlja i prvu takvu skupštinu u Bosni i Hercegovini i regiji. Pored toga, Centar ekspertize za dobro upravljanje podržao je razvijanje vještina za učešće stanovništva u demokratskom procesu kroz aktivnosti obuke za zvaničnike lokalnih vlasti u Bosni i Hercegovini u cilju da unaprijedi svijest o [12 principa dobrog demokratskog upravljanja](#), izgradi kapacitete za liderstvo, promovira strategije građanskog učešća i razvije prekograničnu i međuentitetsku saradnju na osnovu postojećih alata i najbolje prakse.

Akcioni plan ima za cilj da odgovori na gore navedene izazove na sljedeće načine:

- nastavkom pružanja podrške Gradu Mostaru u implementaciji preporuka koje su proizašle iz prvog deliberativnog procesa Skupštine građana održane u julu 2021. i uvrštavanju deliberativnih procesa u javne politike putem druge Skupštine građana. Ova podrška trebala bi omogućiti implementaciju inovativne demokratske prakse za povećanje učešća građana u donošenju odluka na lokalnom nivou, a to bi Grad Mostar učinilo inspirativnim primjerom za Jugoistočnu Evropu. Mogle bi se ispitati mogućnosti repliciranja deliberativnog modela demokratije i odgovarajuće metodologije u još jednoj općini u Bosni i Hercegovini.
- jačanjem vještina i kapaciteta izabranih predstavnika i javnih zvaničnika na lokalnom nivou u Bosni i Hercegovini, kao i udruženja lokalnih vlasti, u cilju razvoja upravljanja na više nivoa, izgradnje javne etike, povećanja transparentnosti i odgovornosti i zaštite ljudskih prava na lokalnom nivou, naročito u svjetlu socioekonomskih posljedica pandemije Covid-19.

Očekivani ishodi

- vlasti iz Grada Mostara primjenjuju odgovarajuće mjere i politike da ispune preporuke građana i uvrste deliberativne aktivnosti u svoje procese donošenja odluka;
- u odabranim općinama izabrani predstavnici i javni zvaničnici na lokalnom nivou jačaju svoje kapacitete i vještine za uvođenje inovativnih pristupa za saradničko upravljanje, deliberativnu demokratiju i učešće građana;
- lokalne vlasti povećaju svoje kapacitete za izgradnju javne etike, transparentnosti, zagovaranja i zaštite ljudskih prava na lokalnom nivou;
- osnaženi su institucionalni kapaciteti dva glavna saveza općina i gradova;
- međuopćinske i međuentitetske mreže podržane kroz izgradnju kapaciteta i kolegijalno učenje da razviju prekograničnu saradnju prilagođenu datom mjestu.⁹³

Glavni domaći partneri: relevantna ministarstva Republike Srpske nadležna za javnu upravu i lokalnu samoupravu, savezi općina/opština i gradova Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno Republike Srpske, Grad Mostar i lokalne vlasti u Bosni i Hercegovini, OCD kao što je LDA (Agencija lokalne demokratije) Mostar.

Grada Mostara su 20. 12. 2020. glasali na lokalnom nivou prvi put u više od decenije. Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Evrope (Kongres) obavio je daljinsku proceduru posmatranja izbora.

⁹³ Ovaj pristup nastoji prevazići ograničenja teritorijalnih administrativnih struktura kako bi promovirao saradnju i ponudio platformu za partnerstvo i koordinaciju na osnovu geografske bliskosti. "Prekogranična" saradnja podrazumijeva i međuentitetsku i saradnju koja se odvija preko državnih granice.

➤ Mjere za izgradnju povjerenja

Dejtonskim mirovnim sporazumom je 1995. uspostavljena međuentitetska linija kojom su neke općine u Bosni i Hercegovini podijeljene na dvije, a u nekim slučajevima i na četiri nove općine. Linija razgraničenja nije samo podijelila teritoriju općina, već i zajedničku infrastrukturu i pravni sistem, koji se u većini slučajeva razlikuje između Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine. Linija razgraničenja je bivša linija fronta između vojnih formacija i mjesto tragičnih stradanja.

Pomoć Vijeća Evrope za mjere izgradnje povjerenja (engl. *confidence-building measures* – CBM) ima za cilj da unaprijedi međuopćinsku saradnju preko entitetske linije razgraničenja kako bi se podržali naporima ka pomirenju i općenito ka demokratizaciji. Ranije inicijative izgradnje povjerenja služile su kao okvir za unapređenje međuopćinske saradnje u cilju poboljšanja osnovnih znanja i vještina u zajedničkom upravljanju projektima i omogućile su realizaciju praktičnih međuopćinskih projekata preko entitetske linije. Ukupno je 24 para podijeljenih općina imalo koristi od programa malih grantova zahvaljujući kojem su realizirali prijedloge projekata od zajedničkog interesa za njihovo stanovništvo. Projekti su obuhvatali širok spektar područja kao što je saradnja među općinama na obrazovnim i zajedničkim kulturnim aktivnostima za djecu različitog etničkog porijekla, saradnja na zaštiti kulturnog nasljeđa, mali zajednički poljoprivredni projekti i zajednička obuka za vatrogasce dobrovoljce za civilnu zaštitu. Podrška za mlade kao pokretače pomirenja kroz dalekosežne konsultacije pod vodstvom mladih urodila je izradom zajedničke politike za mlade i uspostavljanjem omladinskih udruženja u općinama. Saradnja između žena načelnica rezultirala je potpisivanjem sporazuma o saradnji između sedam općina koje su se uključile kako bi praktično sarađivale, ponajprije na infrastruktura i ohrabrivajući učešća žena u javnom i političkom životu.

Akcioni plan će graditi na temeljima prethodno postignutih rezultata i nastaviti konsolidaciju mreže općina sa obje strane međuentitetske linije i razvoj mreže žena izabраниh na lokalnom i entitetskom nivou. Posebno će se posvetiti pažnja ulozi žena u pomirenju, a naročito žena izabраниh na svim nivoima vlasti. Podrška bi se također mogla fokusirati na druge zajedničke aktivnosti, naročito za mlade u oblasti sporta i kulture.

Očekivani ishodi

- dodatno osnažen međuetnički dijalog na nivou lokalnih zajednica;
- dodatno osnažena saradnja između načelnica;
- mladi iz svih podijeljenih općina učestvuju u novim zajedničkim projektima i dalje se razvija mreža mladih.

Glavni domaći partneri: Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska, lokalne jedinice samouprave, naročito one duž entitetske linije razgraničenja, Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, gender centri, općinske komisije za ravnopravnost spolova, organizacije civilnog društva i druga relevantna tijela i akteri.

2.3.2. DEMOKRATSKO UČEŠĆE

Zbog nedostatka mogućnosti za zapošljavanje i zbog političkih prilika u zemlji, fenomen odljeva mozgova naročito je zabrinjavajući. U proteklih nekoliko godina postignut je izvjestan napredak na polju rada s mladima kroz rad organizacija civilnog društva i vijeća mladih u dva entiteta na pružanju obuke za rad s mladima. Rad s mladima je 2014. prepoznat kao zanimanje u okviru zanimanja na državnom nivou. Vijeće Evrope⁹⁴ podržava razvoj kompetencija profesionalaca u omladinskom sektoru, od državnih službenika zaduženih za provođenje omladinskih politika od državnog do lokalnog nivoa, do omladinskih organizacija civilnog društva koje rade s mladima i pružaju im usluge.

⁹⁴ Putem redovnog budžeta (RB)

➤ Obrazovanje za demokratiju

Uprkos pokušajima reforme i poboljšanja kako vladinih tako i nevladinih aktera, ustrajna segregacija u obrazovnom sistemu pojavljuje se u raznim oblicima i formama, ali nastavlja biti karakteristika koja je prisutna u svakom dijelu obrazovnog sistema (odvojeni nastavni planovi i programi, nacionalna grupa predmeta i pretežno jednoetničke škole) u Bosni i Hercegovini. Nekoliko tijela Vijeća Evrope zaduženih za monitoring (*Komite ministara (CM)*, *Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI)*, *Savjetodavni komitet za Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina (ACFC)*) istaklo je potrebu razvijanja inkluzivnog, integritanog obrazovnog okruženja u svim školama i ukidanje "dvije škole pod jednim krovom" i jednoetničkih škola.

Bosna i Hercegovina je postigla ključnu prekretnicu u jačanju kvalitetnog obrazovanja za sve kada je Vijeće ministara 2020. usvojilo *Preporuke za politike djelovanja sa Mapom puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja*. Ovaj inkluzivni dokument, koji je okrenut budućnosti,⁹⁵ zajedno su 2019, uz podršku Vijeća Evrope, izradila relevantna ministarstva na državnom nivou, entitetska ministarstva obrazovanja i deset kantonalnih ministarstava obrazovanja. Pored toga, pokrenute su aktivnosti na unapređenju nastavnih planova i programa za historiju i geografiju i njihovo usklađivanje sa ishodima učenja iz *Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa*, koje je izradila Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO) i sa *Referentnim okvirom kompetencija za demokratsku kulturu* (engl. Reference Framework of Competences for Democratic Culture – RFCDC). Mreža škola koju podržava Vijeće Evrope, a koja okuplja 29 pilot-škola iz deset kantona, Republike Srpske i Brčko distrikta, dobila je pomoć za razumijevanje RFCDC-a i njegovu primjenu u školama. Pored toga, 2020. Bosna i Hercegovina također se priključila inicijativi za *Evropski kvalifikacijski pasoš za izbjeglice*, koja izbjeglicama omogućava priznavanje kvalifikacija čak i kad ne posjeduju potpunu dokumentaciju.

Uprkos načinjenom napretku, s obzirom na dugoročne prepreke i izazove u obrazovnom sektoru u Bosni i Hercegovini, potrebna je dodatna podrška za implementaciju *Preporuka za politike djelovanja sa Mapom puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja* i za suočavanje s novim izazovima nastalim usljed pandemije Covid-19 koji su zahtijevali prelazak na *online* metode učenja.

Moguće je pružiti dodatnu podršku da se pomogne koordinacija među svim relevantnim ministarstvima i drugim relevantnim akterima za razvijanje obrazovne vizije i ciljeva u Bosni i Hercegovini. To bi podrazumijevalo ciljanu izgradnju kapaciteta glavnih pružalaca obrazovanja, uključujući i kroz podršku bolje strukturiranoj i kontinuiranoj koordinaciji putem Mreže za obrazovne politike. Akcioni plan će dodatno unaprijediti kompetencije nastavnika, rukovodilaca škola i drugog školskog osoblja za implementaciju ciljeva iz *Preporuka za politike djelovanja sa Mapom puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja*. Pilot-škole će postati resursni centri mreže demokratskih škola sa opremljenim digitalnim demokratskim učionicama i promovirat će demokratsku školsku kulturu i inkluzivnost u drugim školama.

Još uvijek je potrebno osnažiti integritet u visokom obrazovanju. Trenutno je na djelu korupcija u obrazovnom sektoru. Mladi ljudi su posebno pogođeni potencijalnim nepriznavanjem diploma iz Bosne i Hercegovine u drugim zemljama zbog pitanja vjerodostojnosti agencija zaduženih za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju. U tom kontekstu, Vijeće Evrope namjerava pružiti podršku rješavanju problema korupcije i pospješivanju integriteta institucija visokog obrazovanja na osnovu platforme Vijeća Evrope za etiku, transparentnost i integritet u obrazovanju (ETINED) i oslanjajući se na sveobuhvatnu analizu početnog stanja provedenu 2020.

Očekivani ishodi

- domaći donosioci odluka i praktičari u obrazovanju dodatno usklađuju obrazovne standarde i pristupe Bosne i Hercegovine sa evropskim standardima, uključujući i po pitanju segregacije u školama;
- institucije visokog obrazovanja primjenjuju mehanizme za sprečavanje korupcije i osnaživanje etike, transparentnosti i integriteta u visokom obrazovanju;

⁹⁵ Ovaj dokument ima za cilj da unaprijedi kvalitet obrazovanja za sve u Bosni i Hercegovini, u skladu sa evropskim standardima i prema viziji kvalitetnog obrazovanja iz Preporuka Komiteta ministara (CM) Vijeća Evrope.

- nastavnici i studenti na institucijama visokog obrazovanja ponašaju se sa integritetom u svojim akademskim poduhvatima u skladu s međunarodnim standardima;
- unaprijeđene su kompetencije nastavnika, rukovodilaca škola i drugog školskog osoblja za implementaciju ciljeva iz *Preporuka za politike djelovanja sa Mapom puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja*;
- povećana je svijest društva o kvalitetnom obrazovanju kao javnom dobru i osnovnom ljudskom pravu.

Glavni domaći partneri: *Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, Ministarstvo za naučnotehnološki razvoj, visoko obrazovanje i informaciono društvo Republike Srpske, APOSO, sva kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje (Vlada Brčko distrikta), institucije i agencije za visoko obrazovanje, osnovne i srednje škole, lokalne zajednice i organizacije civilnog društva.*

DIO III – IMPLEMENTACIJA

3.1. METODOLOGIJA

Ukupna koordinacija tehničke saradnje Vijeća Evrope spada u nadležnost Ureda Generalne direkcije za programe (ODGP), koji rukovodi programiranjem i prikupljanjem sredstava za akcije saradnje i brine se o pravilnom funkcioniranju ureda Vijeća Evrope na terenu.

Projekte iz akcionih planova implementira Glavno administrativno tijelo Vijeća Evrope odgovorno za dato područje ekspertize. U skladu s procesom Vijeća Evrope za decentraliziranu implementaciju tehničke pomoći i saradnje, [Ured Vijeća Evrope u Sarajevu](#) igra ključnu ulogu u koordiniranju i pružanju podrške implementaciji projekata na terenu. Na dan 1. 10. 2021. Ured u Sarajevu imao je 28 zaposlenih.

Implementacija projekata iz Akcionog plana podrazumijeva procjenu potreba, zakonodavnu ekspertizu, izgradnju kapaciteta, povećanje svijesti i kolegijalne provjere, u zavisnosti od potreba. U skladu s [Metodologijom upravljanja projektima Vijeća Evrope](#) (PMM), metodologija implementacije nastoji osnažiti osjećaj vlasništva kod domaćih aktera i osigurati održivost ishoda. PMM, koji je postao obavezan 2017. godine, pomaže unapređenju kvaliteta implementacije projekata u smislu planiranja i praćenja, ekonomičnosti i učinkovitosti. Također osigurava bolju procjenu rizika, uvrštavanje pristupa zasnovanog na ljudskim pravima i više pažnje posvećuje dimenziji rodne ravnopravnosti.

Osim toga, saradnja koju je osmislio Vijeće Evrope vodi se "višeinstitucionalnim pristupom", koji omogućuje različitim institucijama i tijelima Vijeća Evrope da ciljano rade s vladinim akterima, parlamentima, nezavisnim upravnim institucijama, kao što je Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, kao i sa lokalnim i regionalnim vlastima. Na ovaj način postiže se jedinstvena snaga za sveobuhvatne, inkluzivne, uspješne i održive reforme.

Vijeće Evrope također daje prioritet pristupu utemeljenom na ljudskim pravima na svim nivoima i u svim fazama svojih aktivnosti. Zahvaljujući svom *acquisu*, koji, između ostalog, obuhvata pravne instrumente i institucije Vijeća Evrope zajedno s principima učešća i inkluzije (uključujući rodno uravnoteženo učešće i saradnju sa civilnim društvom), jednakosti i nediskriminacije, odgovornosti, transparentnosti i pristupa informacijama, aktivnosti Vijeća Evrope donose dodatnu vrijednost. Očekuje se da će [Praktični vodič za projekte saradnje s pristupom utemeljenim na ljudskim pravima](#) Vijeća Evrope doprinijeti unaprijeđenoj primjeni pristupa utemeljenog na ljudskim pravima u upravljanju projektima i aktivnostima saradnje.

Jedna od komponenata ovog pristupa utemeljenog na ljudskim pravima koju Vijeće Evrope ističe podrazumijeva uvođenje rodno aspekta u sve projektne aktivnosti (*gender mainstreaming*) u skladu sa [Strategijom za ravnopravnost spolova 2018–2023](#). Očekuje se da će upotreba [Kompleta alata Vijeća Evrope za uvođenje rodno aspekta u projekte saradnje](#), koji pruža smjernice za uvrštavanje aspekata rodne ravnopravnosti u izradu projekata, njihovu implementaciju i izvještavanje o njima, unaprijediti implementaciju dimenzije rodne ravnopravnosti u aktivnostima saradnje unutar Vijeća Evrope i među domaćim partnerima. Pristup uvođenju rodno aspekta će biti definiran u toku izrade aktivnosti vezanih za Akcioni plan Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu 2022–2025. (Akcioni plan). Primjenjivat će se na sve aktivnosti bez obzira na polje saradnje. Naprimjer, standardi rodne ravnopravnosti i ženskih prava uzimat će se u obzir pri revidiranju različitih zakona i domaćih pravnih okvira u svjetlu evropskih standarda. Pitanje rodne ravnopravnosti također će biti uvršteno u aktivnosti i programe obuke. Pri osmišljavanju i provođenju projekata vršit će se analiza uticaja pitanja roda. Pored uvođenja rodno aspekta, razmatrat će se i specifične aktivnosti za promociju rodne ravnopravnosti.

Slično tome, Vijeće Evrope promovira aktivno učešće civilnog društva u projektnim aktivnostima. Inkluzivnosti se pristupa u skladu sa [Smjernicama o učešću organizacija civilnog društva u aktivnostima saradnje Vijeća Evrope](#).

Akcioni plan će nastaviti uzimati u obzir specifične potrebe ranjivih grupa u Bosni i Hercegovini kroz implementaciju projekata za osnaživanje njihovih prava i unapređenje njihovih uslova života. Ovi projekti će, između ostalog, biti usmjereni na žene, djecu i mlade i na borbu protiv diskriminacije i govora mržnje, kao i na promociju integracije i raznolikosti, naročito kroz obrazovanje. Posebno će se voditi računa o transverzalnoj prirodi inkluzije tako što će se osigurati uravnotežena rodna zastupljenost i usmjerenje na sve regije zemlje.

Uz to, učešće civilnog društva će biti osigurano i na druge načine kroz cijeli Akcioni plan, a u cilju jačanja uloge civilnog društva u zemlji kroz promociju dijaloga s vlastima i kroz izgradnju kapaciteta civilnog društva. Shodno tome, planirano je, naprimjer, uključivanje aktera iz civilnog društva u relevantne aktivnosti određenih projekata i implementacija projekata koji su konkretno njima namijenjeni.

Vijeće Evrope je posvećeno zaštiti djece i osiguranju da pravo djece na zaštitu bude u potpunosti ostvareno u skladu s njegovom Strategijom za prava djeteta 2022–2027. Djelokrug postojeće politike zaštite djece se proširuje, a uvode se i izmjene mehanizma za izvještavanje kako bi ova politika bila usklađena s politikom Vijeća Evrope za progovaranje (engl. Speak Up Policy).

Još jedna transverzalna dimenzija koju treba spomenuti je zaštita klime i okoliša. Razvojna saradnja za ljudska prava, vladavinu zakona i demokratiju sama po sebi doprinosi rješavanju mnogih političkih, pravnih i društvenih problema koji pogoršavaju klimatske promjene. Vijeće Evrope je provelo pojednostavljenu okolišnu procjenu kako bi identificiralo glavne šanse za pozitivan uticaj i rizike u vidu okolišnih ranjivosti, kao i moguće daljnje aktivnosti. Preliminarni zaključci pokazuju da saradnja Vijeća Evrope ima indirektni pozitivni uticaj na okoliš tako što zemlje podržava u osnaživanju struktura dobrog upravljanja i tako im omogućuje da učinkovitije odgovaraju na okolišne izazove i ciljeve. Ipak, još uvijek postoji potreba da sektor saradnje Vijeća Evrope poveća svoju usmjerenost ka klimatski neutralnoj tehničkoj pomoći. U Vijeću Evrope se trenutno razmatraju naredni koraci.

Ovaj Akcioni plan također uzima u obzir i relevantne preporuke iz Vanjske evaluacije Akcionog plana 2018–2021. i pouke iz implementacije akcionih planova za period 2015–2017. i 2018–2021, uključujući i sljedeće:

- pristup saradnji utemeljen na ljudskim pravima, koji koristi standarde i principe Vijeća Evrope i kao sredstva i kao ciljeve tehničke saradnje, može značajno doprinijeti ostvarenju tih prava;
- potrebna je bliska koordinacija s partnerima u Bosni i Hercegovini na svim nivoima i u svim fazama izrade i implementacije programa kako bi se osigurala optimalna implementacija i usmjerenost djelovanja, čime se pomaže stvaranju osjećaja zajedničkog vlasništva za dugoročnu saradnju na Akcionom planu među vlastima;

- učinkovita koordinacija projekata od ključnog je značaja s obzirom na veliki broj međunarodnih donatora i raznolikost domaćih aktera uključenih u nove aktivnosti, a učinkoviti mehanizmi koordinacije kako s međunarodnim tako i sa domaćim partnerima također su potrebni radi izbjegavanja nepotrebnih preklapanja intervencija;
- ciljani programi zasnovani na preporukama monitoringa pokazali su se kao dodatna vrijednost saradnje, sposobni da odgovore na specifične potrebe zemlje kroz pomoć koja je usmjerena i usklađena sa standardima Vijeća Evrope i *acquisom* Evropske unije u kontekstu procesa proširenja;
- izgradnja lokalnih kapaciteta i dalje je važna komponenta programa tehničke pomoći;
- regionalni programi i regionalna dimenzija projekata za pojedinačnu zemlju pružaju značajne prilike institucijama, organizacijama civilnog društva i drugim akterima da razmijene iskustva i dobru praksu sa susjednim korisnicima koji se suočavaju sa sličnim izazovima i da razvijaju zajedničke politike u skladu sa evropskim standardima;
- s obzirom na decentralizaciju procesa donošenja zakona i odluka u Bosni i Hercegovini, za postizanje željenih ishoda neophodni su dugoročni popratni projekti i aktivnosti;
- diversifikacija izvora finansiranja od ključnog je značaja, a i dalje ostaje izazov za Akcioni plan u Bosni i Hercegovini;
- fleksibilnost Akcionog plana Vijeća Evrope u velikoj mjeri je omogućila prilagođavanje planova i metoda rada krizi s pandemijom Covid-19. U jednu ruku, ograničenja usljed pandemije pokrenula su ili ubrzala inovacije na određenim poljima, a naročito u oblasti IT-rješenja. Prikupljena iskustva mogu se prenijeti na buduću praksu implementacije. Sa druge strane, za neke aktivnosti, naročito studijske posjete i gostovanja, izvjesne aktivnosti obuke i politički osjetljiva područja, još nisu nađena adekvatna alternativna rješenja.

Vijeće Evrope zbog prirode svog mandata ponekad mora djelovati u složenim i nestabilnim okruženjima gdje je izloženo rizicima. Analiza rizika koji se odnose na implementaciju Akcionog plana, kao i moguće strategije njihovog ublažavanja dati su u Prilogu II ovog Akcionog plana, a vode se [Smjernicama za upravljanje rizikom](#) i [Politikom upravljanja rizikom](#) Vijeća Evrope iz juna 2016. Svi projekti koji se provode u okviru Akcionog plana imaju vlastite aranžmane procjene i ublažavanja rizika. ODPG je 2021. pokrenuo vježbu upravljanja rizikom kako bi popunio Registar organizacijskih rizika, o kojem se periodično obavještavaju Generalni sekretar i Viša rukovodna grupa. Rezultate će analizirati interna revizija, eksterna revizija i Savjetodavni nadzorni odbor.

3.2. DOPRINOS CILJEVIMA ODRŽIVOG RAZVOJA UJEDINJENIH NACIJA

Akcioni plan će podržati napore vlasti u Bosni i Hercegovini da postignu Ciljeve održivog razvoja (SDG) Ujedinjenih nacija, posebno ciljeve 3, 4, 5, 8, 10, 11 i 16, kako slijedi:

Cilj 3: Osigurati zdrav život i promovirati blagostanje svih ljudi, svih životnih dobi

Aktivnosti za borbu protiv zloupotrebe droga i povećan pristup kvalitetnom liječenju od ovisnosti za zatvorenike i migrante direktno će doprinijeti postizanju cilja 3, potcilj 5,⁹⁶ o jačanju prevencije zloupotrebe supstanci i liječenju posljedica takve zloupotrebe.

Cilj 4: Osigurati uključivo i kvalitetno obrazovanje, te promovirati mogućnosti cjeloživotnog učenja za sve

Nekoliko aktivnosti predviđenih ovim Akcionim planom, kao što su aktivnosti za kvalitetno obrazovanje za sve i za borbu protiv govora mržnje i diskriminacije, direktno će doprinijeti postizanju cilja 4, potcilj 7,⁹⁷ o osiguranju da relevantni akteri i učenici steknu znanja i vještine potrebne da se unaprijedi održivi razvoj. Evropski program obrazovanja o ljudskim pravima za pravnu struku (HELP) ima potencijal da se obrati univerzitetima, a naročito pravnim fakultetima, kako bi oni uvrstili izučavanje ljudskih prava u svoje nastavne planove i programe. Ovaj program također nudi cjeloživotno obrazovanje o ljudskim pravima za pravnike i na taj način direktno doprinosi ostvarenju ovog cilja.

⁹⁶Cilj 3, potcilj 5: Pojačati prevenciju zloupotrebe supstanci i liječenje posljedica takve zloupotrebe, što obuhvata i zloupotrebu opojnih droga i štetnu upotrebu alkohola.

⁹⁷ Cilj 4, potcilj 7: Do kraja 2030. osigurati da svi učenici/ice steknu znanja i vještine potrebne da se unaprijedi održivi razvoj, između ostalog, i putem obrazovanja za održivi razvoj i održive stilove života, ljudska prava, rodnu ravnopravnost, kao i za promoviranje kulture mira i nenasilja, pripadnosti globalnoj zajednici i poštovanja kulturne raznolikosti i doprinosa kulture održivom razvoju.

Cilj 5: Postići rodnu ravnopravnost i osnaživati sve žene i djevojčice

Niz instrumenata Vijeća Evrope, kao što su Konvencija o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) i Konvencija o zaštiti djece od seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja (Konvencija iz Lanzarotea), ima za cilj promovirati rodnu ravnopravnost i borbu protiv nasilja nad ženama i djecom. Pored toga, Konvencija Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima specifično se bavi ovom vrstom nasilja. Tehnička saradnja sa Bosnom i Hercegovinom će pomoći njenim vlastima da provode ove konvencije, kojima je Bosna i Hercegovina pristupila. Također će ojačati kapacitete relevantnih stručnjaka i agencija za eliminaciju svih oblika nasilja nad ženama i djevojčicama – uključujući trgovinu ljudima, seksualno i drugo iskorištavanje – i za borbu protiv rodne diskriminacije, doprinoseći na taj način ostvarenju cilja 5, potciljevi 1,⁹⁸ 2,⁹⁹ A¹⁰⁰ i C.¹⁰¹

Uvrštavanje aspekata roda (*gender mainstreaming*) u sve politike i mjere, kao i u samu implementaciju projekata, predstavlja prioritet Akcionog plana, što također doprinosi ostvarenju ovog cilja.

Cilj 8: Promovirati uključiv i održiv ekonomski rast, zaposlenost i dostojanstven rad za sve

Aktivnosti Vijeća Evrope usmjerene na suzbijanje trgovine ljudima jasno će doprinijeti ostvarenju cilja 8, potcilj 7.¹⁰² Zapravo će trgovina u svrhu iskorištavanja za rad i iskorištavanje djece za rad biti među glavnim fokusima aktivnosti saradnje u ovoj oblasti. Izgradnjom kapaciteta i povećanjem svijesti među relevantnim akterima, Vijeće Evrope nastoji omogućiti otkrivanje i identifikaciju žrtava trgovine ljudima i pojačati pomoć koja im se pruža. Slično tome, rad na smanjivanju faktora koji pokreću trgovinu ljudima osmišljen je kako bi doprinio postepenom smanjivanju broja žrtava.

Štaviše, Evropska socijalna povelja (ESC) garantira prava na rad bez diskriminacije, na pravedne uslove rada, na sigurne i zdrave radne uslove i na pravednu naknadu. Aktivnosti usmjerene na osiguranje socijalnih prava i primjenu Povelje će stoga doprinijeti ostvarenju SDG-a 8, potcilj 8.¹⁰³

Cilj 10: Smanjiti nejednakost unutar država i među državama

Doprinos Akcionog plana borbi protiv diskriminacije, govora mržnje i zločina iz mržnje podržat će napore vlasti Bosne i Hercegovine da se približe ostvarenju cilja 10, potcilj 3,¹⁰⁴ o osiguranju jednakih mogućnosti i smanjenju nejednakosti. Implementacija Akcionog plana trebala bi rezultirati povećanim kapacitetom vlasti, Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine i organizacija civilnog društva da vrše praćenje i rješavanje predmeta diskriminacije, s posebnim naglaskom na zaštitu prava nacionalnih manjina i lezbijki, gej, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih (LGBTI) osoba u skladu sa evropskim standardima. Pored podrške promociji odgovarajućeg zakonodavstva, politika i aktivnosti (potciljevi 3 i 4),¹⁰⁵ projekti u oblasti ljudskih prava, vladavine zakona (naročito u oblasti borbe protiv trgovine ljudima) i demokratije također će se značajno fokusirati na osnaživanje nacionalnih manjina i ranjivih grupa i na promociju socijalne, ekonomske i političke inkluzije za sve (potcilj 2).¹⁰⁶ Podrška usklađivanju domaćeg zakonodavstva u oblasti socijalnih i ekonomskih prava sa zahtjevima iz ESC-a također je vezana za ostvarenje ovog cilja.

Vlastima će biti pružena podrška da riješe eventualne nedostatke u zakonodavstvu i praksi po pitanju prihvata, azila i uslova pritvora vezanih za ostvarenje potcilja 7.¹⁰⁷

Cilj 11: Učiniti gradove i naselja inkluzivnim, sigurnim, izdržljivim i održivim

⁹⁸ Cilj 5, potcilj 1: Okončati svuda i sve oblike diskriminacije protiv žena i djevojčica.

⁹⁹ Cilj 5, potcilj 2: Eliminirati sve oblike nasilja nad ženama i djevojčicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima, odnosno seksualno iskorištavanje i druge oblike iskorištavanja.

¹⁰⁰ Cilj 5, potcilj A: Provesti reforme kako bi žene dobile jednaka prava na ekonomske resurse, kao i pristup vlasništvu i kontroli nad zemljištem i ostalim oblicima vlasništva, finansijskim uslugama, nasljedstvu i prirodnim resursima, u skladu s nacionalnim zakonima.

¹⁰¹ Cilj 5, potcilj C: Usvojiti i osnažiti dobre politike i izvršno zakonodavstvo za promoviranje rodne ravnopravnosti i osnaživanje svih žena i djevojčica na svim nivoima.

¹⁰² Cilj 8, potcilj 7: Poduzeti neposredne i učinkovite mjere za iskorjenjivanje prisilnog rada, okončanje modernog ropstva i trgovine ljudima i osigurati zabranu i uklanjanje najgorih oblika dječijeg rada, uključujući zapošljavanje i korištenje djece vojnika, i do 2025. godine okončati dječiji rad u svim njegovim oblicima.

¹⁰³ Cilj 8, potcilj 8: Zaštititi radna prava i promovirati sigurno radno okruženje za sve radnike, uključujući radnike migrante, a posebno žene migrante i one koji rade na nesigurnim radnim mjestima.

¹⁰⁴ Cilj 10, potcilj 3: Osigurati jednake mogućnosti i smanjiti nejednakosti u ishodima, između ostalog, i tako što će se eliminirati diskriminirajući zakoni, politike i prakse i što će se u tom pogledu promovirati prikladno zakonodavstvo, politike i aktivnosti.

¹⁰⁵ Cilj 10, potcilj 4: Usvojiti politike, posebno fiskalnu politiku i politike u području plaća i socijalne zaštite, i progresivno postići veću ravnopravnost.

¹⁰⁶ Cilj 10, potcilj 2: Do kraja 2030. osnažiti i promovirati društvenu, ekonomsku i političku inkluziju svih, bez obzira na starost, spol, invalidnost, rasu, etničku pripadnost, porijeklo, religiju ili ekonomski, odnosno neki drugi status.

¹⁰⁷ Cilj 10, potcilj 7: Omogućiti uređenu, sigurnu, regularnu i odgovornu migraciju i mobilnost ljudi, između ostalog, i kroz primjenu planiranih i dobro vođenih migracijskih politika.

Jedan od ciljeva Akcionog plana je promocija dobrog upravljanja kroz lokalnu samoupravu. Aktivnosti na ovom polju doprinose ostvarenju cilja 11, potcilj 3,¹⁰⁸ koji je usmjeren na unapređenje inkluzivne i održive urbanizacije i kapaciteta za participativno, integrirano i održivo planiranje naselja i za upravljanje njima. Pomoću Akcionog plana će se u tom pogledu razviti učinkovitija saradnja među vladama u Bosni i Hercegovini i institucijama na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou i razvijati dijalog između podijeljenih općina. Također će se doprinijeti osnaživanju nacionalnih manjina na lokalnom nivou, naročito Roma.

Cilj 16: Promovirati miroljubiva i uključiva društva za održivi razvoj, osigurati pristup pravdi za sve i izgraditi učinkovite, odgovorne i uključive institucije na svim nivoima

Ovaj SDG je kamen temeljac vladavine zakona u Agendi za 2030. Zbog prirode mandata Vijeća Evrope, njegove aktivnosti tehničke saradnje značajno doprinose ostvarenju SDG-a 16. Zapravo, sve predviđene aktivnosti na neki način doprinose ostvarenju ovog SDG-a.

Potcilj 1¹⁰⁹ nastoji smanjiti sve oblike nasilja i s njima povezane stope smrtnih slučajeva. Aktivnosti na sprečavanju i suzbijanju nasilja nad djecom stoga jasno doprinose ostvarenju ovog potcilja. Rad na sprečavanju lošeg postupanja prema osobama lišenim slobode i izgradnja kapaciteta agencija za provođenje zakona, policijskih službenika i zdravstvenih službi za zatvorenike u zaštiti ljudskih prava također bi trebala doprinijeti ostvarenju ovog potcilja.

Sprečavanje i suzbijanje trgovine ljudima, a naročito djecom, također je prioritet u ovom Akcionom planu. Kroz njega će se graditi kapaciteti relevantnih aktera za identificiranje i krivično gonjenje počinitelja takvih djela, čime se doprinosi naporima na ostvarenju cilja 16, potcilj 2.¹¹⁰

Promoviranje vladavine zakona jedan je od glavnih ciljeva Vijeća Evrope, a njegove aktivnosti stoga direktno doprinose ostvarenju potcilja 3.¹¹¹ Putem HELP programa i drugih aktivnosti izgradnje kapaciteta pravne struke predviđenih Akcionim planom, osigurava se unaprijeđena primjena evropskih standarda i poboljšava se pravna sigurnost u Bosni i Hercegovini. Slično tome, promocija pristupa pravosuđu za žene povezana je sa ovim ciljem.

Akcioni plan također radi na suzbijanju ekonomskog kriminala i *cyber* kriminala. Osnažit će saradnju među akterima na različitim nivoima kako bi odgovorio na ove oblike kriminala i pomogao vlastima da učinkovitije primjenjuju Konvenciju Vijeća Evrope o *cyber* kriminalu (Konvenciju iz Budimpešte) i da provode preporuke tijela Vijeća Evrope za monitoring u ovoj oblasti. Cilj je značajno smanjiti nezakonite finansijske tokove i trgovinu oružjem, osnažiti pronalaženje i povrat ukradene imovine i doprinijeti suzbijanju svih oblika organiziranog kriminala u skladu sa ciljem 16, potcilj 4.¹¹² Osim toga, Akcioni plan nastoji doprinijeti borbi protiv korupcije u skladu s preporukama Grupe država protiv korupcije (GRECO) i na taj način doprinosi ostvarenju SDG-a 16, potcilj 5,¹¹³ o značajnom smanjenju korupcije i podmićivanja.

Akcioni plan predviđa ulaganje značajnih napora u razvijanje kapaciteta javnih i pravosudnih vlasti i tijela za provođenje zakona kako bi učinkovitije i etički izvršavali svoje dužnosti. Unapređenje kapaciteta osoblja institucija za implementaciju reformi kroz unaprijeđene vještine i osiguranje odgovarajuće koordinacije među relevantnim institucijama doprinosi ostvarenju cilja 16, potcilj 6,¹¹⁴ o razvijanju efikasnih, odgovornih i transparentnih institucija na svim nivoima.

Akcioni plan daje prioritet razvoju lokalne samouprave, povećanju učešća građana, uključujući manjine i žene, na svim nivoima i poboljšanju dijaloga različitih nivoa vlasti međusobno i sa civilnim društvom, čime se direktno doprinosi ostvarenju cilja 16, potcilj 7,¹¹⁵ o osiguranju odgovornog, uključivog, participativnog i reprezentativnog donošenja odluka na svim nivoima. Unapređenje izbornog zakonodavstva u cilju suzbijanja diskriminatorne prakse i njegovo usklađivanje s međunarodnim standardima i sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava (ECtHR) također doprinosi ostvarenju ovog potcilja.

¹⁰⁸ Cilj 11, potcilj 3: Do kraja 2030. u svim zemljama unaprijediti inkluzivnu i održivu urbanizaciju i kapacitete za participativno, integrirano i održivo planiranje naselja i za upravljanje njima.

¹⁰⁹ Cilj 16, potcilj 1: Svugdje značajno smanjiti sve oblike nasilja i s njima povezane stope smrtnih slučajeva.

¹¹⁰ Cilj 16, potcilj 2 Okončati zloupotrebu i iskorištavanje djece, trgovinu djecom i sve oblike nasilja i torture nad djecom.

¹¹¹ Cilj 16, potcilj 3: Promovirati vladavinu zakona na nacionalnom i međunarodnom nivou i osigurati jednak pristup pravdi za sve.

¹¹² Cilj 16, potcilj 4: Do 2030. značajno smanjiti nezakonite tokove novca i oružja, poboljšati pronalaženje i vraćanje ukradene imovine i boriti se protiv svih oblika organiziranoga kriminala.

¹¹³ Cilj 16, potcilj 5: Značajno smanjiti korupciju i podmićivanje u svim njihovim oblicima.

¹¹⁴ Cilj 16, potcilj 6: Razviti efikasne, odgovorne i transparentne institucije na svim nivoima.

¹¹⁵ Cilj 16, potcilj 7: Osigurati odgovorno, uključivo, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim nivoima.

Akcioni plan predviđa sveobuhvatne aktivnosti na osnaživanju slobode izražavanja, slobode medija i pristupa informacijama, koji će doprinijeti ostvarenju cilja 16, potcilj 10,¹¹⁶ o osiguranju pristupa javnosti informacijama i zaštite osnovnih sloboda.

Aktivnosti za povećanje kapaciteta i vještina relevantnih institucija za praćenje i suzbijanje diskriminacije, zločina iz mržnje i govora mržnje direktno doprinose ostvarenju cilja 16, potcilj A,¹¹⁷ o izgradnji kapaciteta radi sprečavanja nasilja i borbe protiv terorizma i kriminala. Pored toga, podrška koja će se pružiti usvajanju nediskriminatornih politika doprinosi ostvarenju SDG-a 16, potcilj B.¹¹⁸

3.3. KOORDINACIJA

Kako bi se osigurala učinkovita upotreba resursa i relevantnost aktivnosti Vijeća Evrope, koordinacija se vrši na različitim nivoima i u različitim forumima, uključujući i Komitet ministara Vijeća Evrope (CM).

Aktivnosti Vijeća Evrope utvrđuju se i provode na način da su usmjerene na područja gdje ova organizacija ima snažnu ekspertizu i donosi dodatnu vrijednost. Zajednička saradnja s vlastima Bosne i Hercegovine razvija se na osnovu detaljne analize ciljeva drugih međunarodnih organizacija i aktera na terenu i njihovog rada – implementiranog i/ili planiranog – na ostvarenju tih ciljeva.

Kako bi osiguralo relevantnost svojih aktivnosti, Vijeće Evrope blisko sarađuje s relevantnim međunarodnim partnerima, naročito Evropskom unijom, a konkretno Delegacijom Evropske unije u Bosni i Hercegovini. Ovaj Akcioni plan će se implementirati u kontekstu vladinog programa za proces evropskih integracija i u skladu s odredbama Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

Bosna i Hercegovina je od 2016. godine učestvovala u dvije faze zajedničkog programa Evropske unije/Vijeća Evrope pod nazivom "Horizontalni instrument za Zapadni Balkan i Tursku", koji je usmjeren na osiguranje pravde; borbu protiv korupcije i ekonomskog kriminala; borbu protiv diskriminacije i zaštitu prava ranjivih grupa i na osnaživanje slobode izražavanja i slobode medija.

Također je osigurana koordinacija sa Ujedinjenim nacijama (UN), Uredom Visokog predstavnika (OHR), Međunarodnom organizacijom za migracije (IOM) i Organizacijom za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE). Po potrebi se sa drugim međunarodnim organizacijama uspostavljaju platforme za koordinaciju i poduzimaju zajedničke aktivnosti.

U svrhu osiguranja učinkovitosti i izbjegavanja preklapanja aktivnosti, Vijeće Evrope također ima koordinaciju s razvojnim agencijama i ambasadama država članica Vijeća Evrope i država sa statusom posmatrača, kao što su Sjedinjene Države.

3.4. FINANSIRANJE

Ukupni budžet Akcionog plana iznosi približno 19,1 milion eura. Finansiranje iznosi 2,9 miliona eura (15% ukupnog budžeta).

Projekti iz Akcionog plana će se finansirati iz više izvora. Finansiranje će uglavnom biti iz dobrovoljnih doprinosa zemalja donatora i međunarodnih organizacija, uključujući zajedničke programe Evropske unije/Vijeća Evrope, poput "Horizontalnog instrumenta za Zapadni Balkan i Tursku", kao i iz redovnog budžeta (OB) Vijeća Evrope.

Koordinacija implementacije Akcionog plana podrazumijeva troškove općeg upravljanja, koji čine ne više od 7% direktnih troškova Akcionog plana.

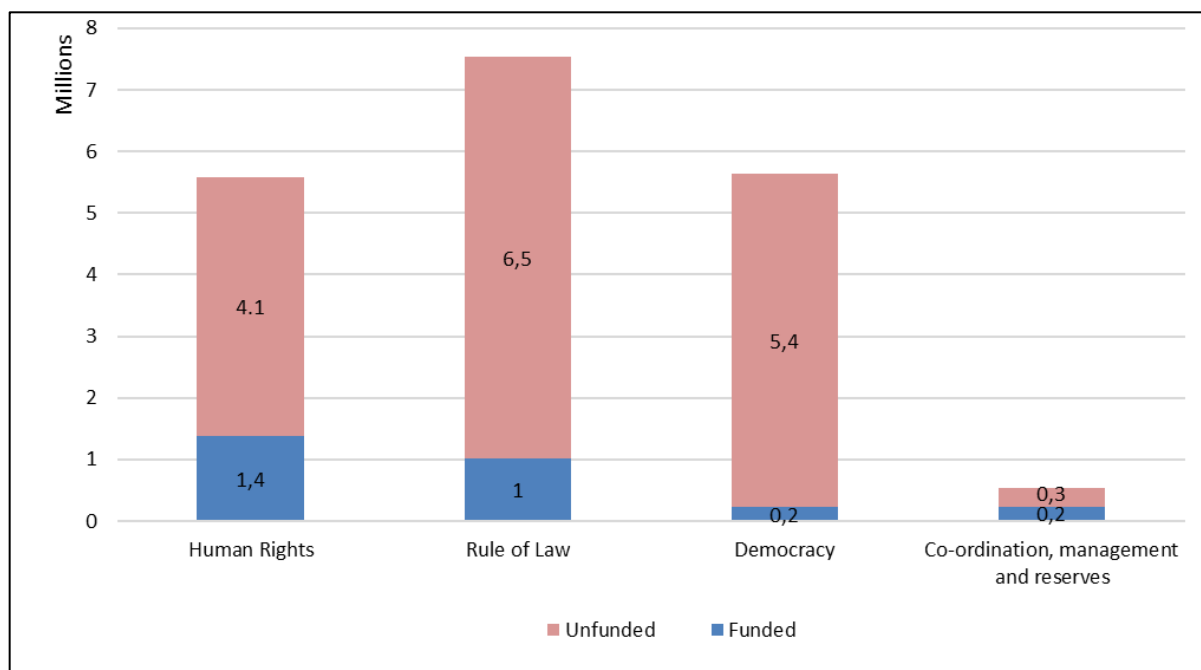
U skladu sa strategijom mobilizacije resursa Vijeća Evrope, naponi prikupljanja sredstava pod koordinacijom ODGP-a usredotočeni su na Akcioni plan u cijelosti. Finansiranje na nivou Akcionog plana omogućava fleksibilnost u raspodjeli sredstava tamo gdje su najpotrebnija i gdje je najvjerovatnije da će doprinijeti održivosti ključnih političkih i institucionalnih reformi.

Struktura ovog Akcionog plana usklađena je sa strukturom Programa i Budžeta Vijeća Evrope i njegova dva dvogodišnja ciklusa kako bi se povećala dosljednost, komplementarnost i koordinacija.

¹¹⁶ Cilj 16, potcilj 10: Osigurati javni pristup informacijama i zaštitu osnovnih sloboda, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim ugovorima.

¹¹⁷ Cilj 16, potcilj A: Osnažiti relevantne nacionalne institucije, između ostalog, i preko međunarodne saradnje, za izgradnju kapaciteta na svim nivoima, posebno u zemljama u razvoju, radi sprečavanja nasilja i borbe protiv terorizma i kriminala.

¹¹⁸ Cilj 16, potcilj B: Promovirati i provoditi nediskriminatorne zakone i politike za održiv razvoj.

Slika 2: Procijenjeni budžet po temi Akcionog plana Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu 2022–2025. (u eurima)

3.5. UPRAVLJANJE

Komitet ministara procjenjuje ukupne rezultate Akcionog plana putem svoje Grupe izvijestilaca o demokratiji (GR-DEM).

Vijeće Evrope će redovno izvještavati o napretku i ishodima Akcionog plana. U tu svrhu će ODGP podnositi privremene i konačne izvještaje CM-u kako slijedi:

- usmeni izvještaj 12 mjeseci i 36 mjeseci nakon usvajanja Akcionog plana da predstavi stanje napredovanja nakon njegovog zvaničnog pokretanja;
- sveobuhvatan izvještaj o pregledu napretka na sredini programskog razdoblja, 24 mjeseca nakon usvajanja Akcionog plana;
- konačni izvještaj o pregledu napretka na kraju implementacije Akcionog plana.

Napredak u okviru Akcionog plana također će zajednički procijeniti Vijeće Evrope i vlasti Bosne i Hercegovine, uz blisku koordinaciju Ministarstva vanjskih poslova i u saradnji sa drugim vladinim akterima, parlamentima, civilnim društvom i nezavisnim upravnim institucijama, kao što je Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine i lokalne i regionalne vlasti.

Pored toga, ODGP će o Akcionom planu godišnje izvještavati donatore koji doprinose finansiranju na nivou Akcionog plana, u skladu sa obavezama izvještavanja.

Kontakti za Akcioni plan

Ured Generalne direkcije za programe (ODGP)

Vijeće Evrope

F-67075 Strasbourg Cedex

Tel: + 33 (0)3 90 21 56 54

Fax: + 33 (0)3 90 21 46 31

E-mail: odgp@coe.int

www.coe.int/programmes

Ured Vijeća Evrope u Sarajevu

Zmaja od Bosne 11

71000 Sarajevo

Bosna i Hercegovina

E-mail: coe.sarajevo@coe.int

www.coe.int/sarajevo

DODATAK I: LOGIČKI OKVIR

Transverzalne dimenzije kao što su **ravnopravnost spolova, uvođenje rodnog aspekta (gender mainstreaming) i učešće civilnog društva** predstavljaju ključne komponente pristupa Vijeća Evrope zasnovanog na ljudskim pravima:

- **Ravnopravnost spolova** uvrštava se u sve projekte Vijeća Evrope u skladu sa *Strategijom Vijeća Evrope za ravnopravnost spolova* i uz pomoć *Kompleta alata Vijeća Evrope za uvođenje rodnog aspekta u projekte saradnje*, uz druge dostupne alate;
- **Građansko učešće** je nešto što Vijeće Evrope promovira u skladu sa *Smjernicama o učešću organizacija civilnog društva u aktivnostima saradnje Vijeća Evrope*.

Ukupni cilj: osigurati uspješne reforme u Bosni i Hercegovini koje će njeno zakonodavstvo, institucije i praksu još više uskladiti sa evropskim standardima u oblastima ljudskih prava, vladavine zakona i demokratije te na taj način podržati napore zemlje da ispuni svoje obaveze kao država članica Vijeća Evrope.

Ljudska prava
Tematski ishod: Zaštita ljudskih prava, ravnopravnost i ljudsko dostojanstvo unaprijeđeni su kroz dobro strukturiranu i koordiniranu implementaciju standarda ljudskih prava, uključujući i standarde rodne ravnopravnosti, slobode izražavanja i slobode medija te kroz poboljšanu učinkovitost sistema Evropske konvencije o ljudskim pravima (ECHR).
Aktivnosti u ovoj oblasti doprinose ostvarenju Ciljeva održivog razvoja (SDG) Ujedinjenih nacija: br. 4 (potcijl 7), ¹¹⁹ (konkretno, potcijljevi 1, 2 i C), ¹²⁰ 8 (potcijl 8), ¹²¹ 10 (potcijljevi 2, 3, 4 i 7), ¹²² 11 (potcijl 3) ¹²³ i 16 (potcijljevi 3, 7, 10 i B). ¹²⁴

¹¹⁹ Cilj 4, potcijl 7: Do kraja 2030. osigurati da svi učenici/ice steknu znanja i vještine potrebne da se unaprijedi održivi razvoj, između ostalog, i putem obrazovanja za održivi razvoj i održive stilove života, ljudska prava, rodnu ravnopravnost, kao i za promoviranje kulture mira i nenasilja, pripadnosti globalnoj zajednici i poštovanja kulturne raznolikosti te doprinosa kulture održivom razvoju.

¹²⁰ Cilj 5, potcijl 1: Okončati svuda i sve oblike diskriminacije protiv žena i djevojčica. Potcijl 2: Eliminirati sve oblike nasilja nad ženama i djevojčicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima, odnosno seksualno iskorištavanje i druge oblike iskorištavanja. Potcijl C: Usvojiti i osnažiti dobre politike i izvršno zakonodavstvo za promoviranje rodne ravnopravnosti i osnaživanje svih žena i djevojčica na svim nivoima.

¹²¹ Cilj 8, potcijl 8: Zaštiti radna prava i promovirati sigurno radno okruženje za sve radnike, uključujući radnike migrante, a posebno žene migrante i one koji rade na nesigurnim radnim mjestima.

¹²² Cilj 10, potcijl 2: Do kraja 2030. osnažiti i promovirati društvenu, ekonomsku i političku inkluziju svih, bez obzira na starost, spol, invalidnost, rasu, etničku pripadnost, porijeklo, religiju ili ekonomski, odnosno neki drugi status. Potcijl 3: Osigurati jednake mogućnosti i smanjiti nejednakosti u ishodima, između ostalog, i tako što će se eliminirati diskriminirajući zakoni, politike i prakse i što će se u tom pogledu promovirati prikladno zakonodavstvo, politike i aktivnosti. Potcijl 4: Usvojiti politike, posebno fiskalnu politiku i politike u području plaća i socijalne zaštite, i progresivno postići veću ravnopravnost. Potcijl 7: Omogućiti uređenu, sigurnu, regularnu i odgovornu migraciju i mobilnost ljudi, između ostalog, i kroz primjenu planiranih i dobro vođenih migracijskih politika.

¹²³ Cilj 11, potcijl 3: Do kraja 2030. u svim zemljama unaprijediti inkluzivnu i održivu urbanizaciju i kapacitete za participativno, integrirano i održivo planiranje naselja i za upravljanje njima.

¹²⁴ Cilj 16, potcijl 2: Okončati zloupotrebu i iskorištavanje djece, trgovinu djecom i sve oblike nasilja i torture nad djecom. Potcijl 3: Promovirati vladavinu zakona na nacionalnom i međunarodnom nivou i osigurati jednak pristup pravdi za sve. Potcijl 7: Osigurati odgovorno, uključivo, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim nivoima. Potcijl 10: Osigurati javni pristup informacijama i zaštitu osnovnih sloboda, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim ugovorima. Potcijl B: Promovirati i provoditi nediskriminatorne zakone i politike za održiv razvoj.

Ishodi	Indikatori
o Efikasna primjena ECHR-a <i>Unapređenje efikasnosti sistema ECHR-a na nacionalnom nivou</i> - Bosna i Hercegovina ima podršku pri ostvarivanju potpunog i efikasnog izvršenja presuda koje se bave izvršenjem domaćih sudskih odluka; - usvojen Nacrt Zakona o ombudsmenu za ljudska prava u Bosni i Hercegovini; - ojačani institucionalni kapaciteti Institucije ombudsmena za ljudska prava za efikasno izvršavanje mandata; - izrađen sveobuhvatan okvir politike rada na promociji i ostvarivanju ljudskih prava; - vedeno sistemsko obrazovanje iz ljudskih prava za pravnu struku i na pravnim fakultetima; - unaprijeđen digitalni obuhvat institucija za pravosudnu obuku; - domaći zakoni o zaštiti ljudskih prava izbjeglica, migranata i tražilaca azila usklađeni s relevantnim evropskim i međunarodnim standardima; - pojačane specifične zaštitne mjere za ranjive osobe u kontekstu migracija i azila; - izrađene i primijenjene efikasne alternative detenciji imigranata; - sistemi i procedure za zaštitu djece pojačani u kontekstu migracija, uključujući i kroz promociju zbrinjavanja u porodici za djecu bez roditeljske pratnje.	<i>Unapređenje efikasnosti sistema ECHR-a na nacionalnom nivou</i> - broj presuda Evropskog suda za ljudska prava (ECtHR) koje se tiču Bosne i Hercegovine pod nadzorom Komiteta ministara Vijeća Evrope (CM); - broj zatvorenih predmeta koji se tiču Bosne i Hercegovine; - postotak osoblja iz Institucije ombudsmena za ljudska prava čiji su kapaciteti unaprijeđeni; - postotak preporuka Institucije ombudsmena za ljudska prava koje su provele javne i privatne institucije; - broj mjera poduzetih na izradi sveobuhvatnog okvira politika za promociju i primjenu ljudskih prava u skladu sa evropskim standardima; - broj modula o ljudskim pravima uvrštenih u obuku Centra za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine i Centra za edukaciju sudija i tužilaca Republike Srpske i na pravnim fakultetima; - broj mjera uvedenih za unapređenje i moderniziranje ustanova za obuku sudija i tužilaca; - postotak pravnika i studenata prava koji su učestvovali u aktivnostima izgradnje kapaciteta za ljudska prava Vijeća Evrope i koji su unaprijedili svoja znanja o ovoj temi; - postotak preporuka Vijeća Evrope uzetih u obzir u usvojenim zakonima i propisima o zaštiti ljudskih prava izbjeglica, migranata i tražilaca azila; - broj izrađenih alternativnih mjera za pritvor imigranata; - broj mjera poduzetih kako bi se osiguralo da djeca bez pratnje i razdvojena djeca budu ponovo spojena sa svojim primarnim skrbnicima ili da im se pruži zbrinjavanje u porodici/alternativno zbrinjavanje.
<i>Sloboda izražavanja i sloboda medija</i> - propisi kojima se osigurava transparentnost vlasništva nad medijskim kućama i propisi o pristupu informacijama usklađeni s relevantnim standardima Vijeća Evrope; - dodatno unaprijeđen i objedinjen sistem javnih emitera i upravljanje na nivou države; - povećani kapaciteti Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice i drugih institucija da organiziraju i vode participativne procese izrade tekstova zakona i propisa o slobodi izražavanja i slobodi medija, pristupu	<i>Sloboda izražavanja i sloboda medija</i> - Postotak odredbi o usvojenom/izmijenjenom zakonodavstvu, propisima i dokumentima politike o regulaciji medija, pristupu informacijama i medijskoj pismenosti koje uzimaju u obzir standarde i preporuke Vijeća Evrope; - broj prijavljenih upozorenja i postotak upozorenja koja se tiču Bosne i Hercegovine na platformi Vijeća Evrope za promociju zaštite novinarstva i sigurnosti novinara koja su riješena ili zatvorena uz odgovor države; - broj učinkovitih istraga napada na novinare;

informacijama i medijskoj pismenosti, te za praćenje njihove implementacije; • unaprijeđeni kapaciteti agencija za provođenje zakona da se bave pitanjima zaštite novinara; • ojačani kapaciteti pravosuđa za primjenu prava i obaveza medijskih aktera u skladu sa evropskim standardima; • značaj slobodnog, kvalitetnog i sigurnog novinarstva dodatno promoviran među svim medijskim akterima i u javnosti, s posebnim naglaskom na sigurnost novinarki; • unaprijeđena primjena prava i obaveza vezanih za pristup informacijama. Zaštita podataka • zakonski okvir o zaštiti podataka usklađen s međunarodnim standardima, naročito s ratificiranom Konvencijom o zaštiti pojedinaca u vezi sa automatskom obradom ličnih podataka; • zahtjevi Konvencije o zaštiti pojedinaca u vezi sa automatskom obradom ličnih podataka u pogledu zaštite podataka adekvatno ugrađeni u zakonski okvir o pristupu informacijama; • unaprijeđeni kapaciteti Agencije za zaštitu ličnih podataka u pogledu realizacije zadataka, naročito u pogledu izgradnje svijesti; • unaprijeđeni kapaciteti uprave i drugih relevantnih aktera da omogućavaju pristup informacijama uz poštivanje principa zaštite ličnih podataka.	• postotak presuda o pitanjima koja se tiču medija, a koje su usklađene sa evropskim standardima (uključujući sudsku praksu ECtHR-a); • postotak medija koji učestvuju u aktivnostima Vijeća Evrope i pokazuju povećanu svijest o važnosti slobodnog, kvalitetnog i sigurnog novinarstva; • broj efikasnih odgovora/reakcija na pritužbe o zahtjevima za slobodan pristup informacijama; • broj izrađenih materijala za povećanje svijesti o slobodnom, kvalitetnom i sigurnom novinarstvu i broj instanci gdje su ti materijali podijeljeni. Zaštita podataka • postotak odredbi u usvojenom/izmijenjenom zakonodavstvu (uključujući i zakonodavstvo o pristupu informacijama) koje uzimaju u obzir standarde i preporuke Vijeća Evrope; • postotak osoblja Agencije za zaštitu ličnih podataka koje pokazuje unaprijeđene kapacitete za realizaciju zadataka, a naročito u pogledu izgradnje svijesti; • broj procedura koje provede Agencija za zaštitu ličnih podataka po službenoj dužnosti; • broj stručnih mišljenja koje pripremi Agencija za zaštitu ličnih podataka; • postotak obučenog osoblja iz uprave koje pokazuje unaprijeđene kapacitete za omogućavanje pristupa informacijama uz poštivanje principa zaštite ličnih podataka.
1.1. Jednakost i ljudsko dostojanstvo <i>Rodna jednakost, nasilje nad ženama i nasilje u porodici</i> • Vlasti, službenici sektora pravde i civilno društvo uvode mjere za unapređenje implementacije standarda Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) da bi se uklonile prepreke za pristup žena pravdi. • Pravna struka ima unaprijeđeno razumijevanje alata za poticanje i praćenje pristupa žena pravdi, u skladu sa Istanbulskom konvencijom. <i>Antidiskriminacija, različitost i inkluzija</i> • uspostavljena strukturirana politika za manjinske jezike;	<i>Rodna jednakost, nasilje nad ženama i nasilje u porodici</i> • broj mjera uvedenih za unapređenje implementacije standarda Istanbulske konvencije da bi se uklonile prepreke za pristup žena pravdi; • postotak obučenih pravnika koji pokazuju unaprijeđen kapacitet za poticanje i praćenje pristupa žena pravdi, u skladu sa Istanbulskom konvencijom; • postotak podizanja optužnica nakon krivične prijave nasilja u porodici; • postotak odraslih osoba optuženih za krivično djelo nasilja u porodici koje su proglašene krivim. <i>Antidiskriminacija, različitost i inkluzija</i> • broj mjera poduzetih na izradi politike za manjinske jezike u skladu sa evropskim standardima;

• institucije u Bosni i Hercegovini osiguravaju provođenje Akcionog plana za <i>unapređenje stanja ljudskih prava LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini za period 2021–2023.</i> (koji tek treba da se usvoji), u skladu sa standardima i preporukama Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI); • Institucija ombudsmena za ljudska prava je bolje opremljena za odgovor na diskriminaciju i netoleranciju, u skladu sa svojim mandatom nacionalnog tijela za jednakost; • ojačani kapaciteti lokalnih vlasti da izrađuju i implementiraju planove, politike rada i projekte, sa aktivnim mjerama inkluzije, kojima se poboljšava integracija Roma; • Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice u stanju je unaprijediti svijest drugih institucija i organizacija o normativnom okviru vezanom za govor mržnje te izraditi strateški okvir za njegovo suzbijanje; • policija, tužioci i sudije unapređuju kapacitete za identifikaciju, istragu, krivično gonjenje i suđenje zločina iz mržnje, uključujući zločine usmjerene protiv LGBTI osoba i drugih ranjivih grupa, u skladu sa ECRI-jevim preporukama upućenim direktno Bosni i Hercegovini.	• broj mjera koje poduzmu vlasti u skladu sa <i>Akcionim planom za unapređenje stanja ljudskih prava LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini za period 2021–2023.</i> (koji tek treba da se usvoji); • postotak implementiranih odredbi iz Preporuke CM/Rec(2010)5 Komiteta ministara država članicama o mjerama za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta; • rezultat koji postigne Bosna i Hercegovina po pitanju ljudskih prava LGBTI osoba na Rainbow Europe indeksu;¹²⁵ • postotak preporuka Institucije ombudsmena za ljudska prava o borbi protiv diskriminacije koje su provele javne i privatne institucije; • postotak obučenog osoblja za borbu protiv diskriminacije u Instituciji ombudsmena za ljudska prava koje pokazuje unaprijeđene kapacitete za odgovor na diskriminaciju i netolerantnost; • broj lokalnih politika i inicijativa uspostavljenih i implementiranih za unapređenje integracije Roma; • broj općinskih službenika koji su obučeni i rade na mjerama namijenjenim rješavanju potreba romskih zajednica u odabranim općinama; • postotak državnih službenika i osoblja javne uprave koji su prošli obuku Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice i pokazuju povećanu svijest o normativnom okviru vezanom za govor mržnje i sposobnost za izradu strateškog okvira za njegovo suzbijanje; • postotak obučених službenika policije, tužilaca i sudija koji pokazuju unaprijeđene kapacitete za identifikaciju, istragu, krivično gonjenje i suđenje zločina iz mržnje, uključujući zločine usmjerene protiv LGBTI osoba i drugih ranjivih grupa.
1.2. Socijalna prava • domaći zakoni u oblasti socijalnih i ekonomskih prava usklađeni sa zahtjevima Evropske socijalne povelje; • ciljne struke (sudije i pravnici) bolje razumiju odluke Evropskog komiteta za socijalna prava i u stanju su da ih primjenjuju u praksi	• postotak odredbi u usvojenom/izmijenjenom zakonodavstvu koji uzima u obzir standarde i preporuke Vijeća Evrope o socijalnim pravima; • broj odredbi ESC-a za koje je utvrđena neusklađenost za Bosnu i Hercegovinu; • postotak obučених sudija i pravnika koji pokazuju bolje razumijevanje sudske prakse ECSR-a; • broj pozivanja na ESC u domaćim presudama i pravnim zahtjevima.

¹²⁵ Rainbow Europe – alat za referentne vrijednosti ILGA-Europe – sastoji se od Rainbow mape i [indeksa](#) te nacionalnih preporuka. Organizacija ILGA-Europe izrađuje Rainbow indeks od 2009. i koristi ga za ilustraciju pravnog stanja i stanja politika za lezbijke, gej, biseksualne, transrodne i interseksualne (LGBTI) osobe u Evropi. Rainbow indeks rangira evropske zemlje i teritorije prema njihovim pravnim praksama i praksama politike za LGBTI osobe na ljestvici od 0 do 100%.

Vladavina zakona Tematski ishodi: Demokratska sigurnost je povećana kroz unaprijeđenu implementaciju postojećeg zakonodavstva i evropskih standarda, izradu podražavajućeg pravnog i institucionalnog okvira za demokratsko društvo i poboljšan kvalitet pravosuđa i učinkovitost u suzbijanju korupcije, cyber kriminala i nezakonite trgovine.	
Aktivnosti u ovoj oblasti će doprinijeti postizanju SDG-a 3 (potcijlji 5), ¹²⁶ 5 (potcijlji 7), ¹²⁷ 8 (potcijlji 7) ¹²⁸ i 16 (posebno potcijljeva 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10 i A). ¹²⁹	
Ishodi	Indikatori
2.1. Institucije koje se temelje na vladavini zakona <i>Nezavisnost i učinkovitost pravosuđa</i> - osigurana efikasna implementacija presuda Ustavnog suda u oblasti ljudskih prava unutar opsega pojedinačnih apelacija i mehanizama ocjene ustavnosti; - osnažena efikasnost pravosudnog sistema u skladu sa standardima Evropske komisije za učinkovitost pravosuđa (CEPEJ) i njenim alatima za efikasnost suda (tj. upravljanje predmetima, pravosudna statistika, upravljanje vremenom); - unaprijeđen kvalitet pravosudnog sistema u skladu sa CEPEJ-ovim standardima i alatima za kvalitet pravosuđa (<i>cyber</i> pravosuđe i ankete o zadovoljstvu korisnika usluga suda); - odjeli za sudsku praksu odabranih sudova potpuno operativni u skladu s najboljom evropskom praksom; - unaprijeđeni funkcionalni IT-alati za harmonizaciju sudske prakse i poštivanje presuda Evropskog suda za ljudska prava, kojima operira pravosuđe; - osnaženi kapaciteti pravne struke o temama vezanim za efikasnost i kvalitet pravosuđa u skladu sa CEPEJ-ovim standardima i alatima.	<i>Nezavisnost i učinkovitost pravosuđa</i> - postotak domaćih presuda usklađenih s presudama Ustavnog suda u oblasti ljudskih prava unutar opsega pojedinačnih apelacija i mehanizama ocjene ustavnosti; - broj CEPEJ-evih indikatora i alata za efikasnost sudova (upravljanje predmetima, upravljanje vremenom, sudska statistika) i kvalitet pravosuđa (proaktivno upravljanje predmetima, javne komunikacije i odnosi s medijima, ankete o zadovoljstvu korisnika, alati za <i>cyber</i> pravosuđe) koje koriste Visoko sudsko i tužilačko vijeće (VSTV) i sudovi; - CEPEJ-evi ključni indikatori uspješnosti (engl. <i>Key Performance Indicators</i> – KPI) i kontrolna ploča (<i>dashboard</i>); - postotak izabranih sudova koji imaju u potpunosti operativne odjele za sudsku praksu; - broj IT-alata za harmonizaciju sudske prakse i poštovanje presuda Evropskog suda za ljudska prava, kojima operira pravosuđe; - postotak obučanih pravnika koji pokazuju unaprijeđeno poznavanje CEPEJ-evih alata i metodologija.

¹²⁶ Cilj 3, potcijlji 5: Pojačati prevenciju zloupotrebe supstanci i liječenje posljedica takve zloupotrebe, što obuhvata i zloupotrebu opojnih droga i štetnu upotrebu alkohola.

¹²⁷ Cilj 5, potcijlji 2: Eliminirati sve oblike nasilja nad ženama i djevočicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima, odnosno seksualno iskorištavanje i druge oblike iskorištavanja. Potcijlji A: Provesti reforme kako bi žene dobile jednaka prava na ekonomske resurse, kao i pristup vlasništvu i kontroli nad zemljištem i ostalim oblicima vlasništva, finansijskim uslugama, naslijeđstvu i prirodnim resursima, u skladu s nacionalnim zakonima.

¹²⁸ Cilj 8, potcijlji 7: Poduzeti neposredne i učinkovite mjere za iskorjenjivanje prisilnog rada, okončanje modernog ropstva i trgovine ljudima i osiguranje najgorih oblika dječijeg rada, uključujući zapošljavanje i korištenje djece vojnika, i do 2025. godine okončati dječiji rad u svim njegovim oblicima.

¹²⁹ Cilj 16, potcijlji 1: Svuđje značajno smanjiti sve oblike nasilja i s njima povezane stope smrtnih slučajeva. Potcijlji 2: Okončati zloupotrebu i iskorištavanje djece, trgovinu djetom i sve oblike nasilja i torture nad djecom. Potcijlji 3: Promovirati vladavinu zakona na nacionalnom i međunarodnom nivou i osigurati jednak pristup pravdi za sve. Potcijlji 4: Do 2030. značajno smanjiti nezakonite tokove novca i oružja, poboljšati pronalazaženje i vraćanje ukradene imovine i boriti se protiv svih oblika organiziranoga kriminala. Potcijlji 5: Značajno smanjiti korupciju i podmićivanje u svim njihovim oblicima.

Potcijlji 6: Razviti efikasne, odgovorne i transparentne institucije na svim nivoima. Potcijlji 10: Osigurati javni pristup informacijama i zaštitu osnovnih sloboda, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim ugovorima. Potcijlji A: Osnažiti relevantne nacionalne institucije, između ostalog, i preko međunarodne saradnje, za izgradnju kapaciteta na svim nivoima, posebno u zemljama u razvoju, radi sprečavanja nasilja i borbe protiv terorizma i kriminala.

2.2. Borba protiv kriminala, sigurnost i zaštita građana

Borba protiv korupcije i pranja novca

- zakonski okvir za prevenciju korupcije unaprijeđen, s posebnim fokusom na finansiranje političkih stranaka, verifikaciju imovine i prihoda javnih zvaničnika, etiku, integritet i sukob interesa;
- transparentnost benefcijarnog vlasništva unaprijeđena, a zloupotreba korporativnih tijela ograničena;
- unaprijeđena međuağencijska saradnja i razmjena informacija o slučajevima ekonomskog kriminala, uključujući informacije sadržane u obrascima za prijavu imovine i registrima benefcijarnog vlasništva;
- unaprijeđeni kapaciteti relevantnih vlasti da vode finansijske istrage, da krivično gone i sude predmete korupcije, pranja novca i finansiranja terorizma;
- povećani kapaciteti relevantnih vlasti da ublaže rizik terorizma u sektoru neprofitnih organizacija, te da implementiraju na riziku temeljenu superviziju u finansijskom sektoru i sektoru određenih nefinansijskih firmi i struka.

Borba protiv korupcije i pranja novca

- postotak odredbi u usvojenom/izmijenjenom zakonodavstvu o sprečavanju korupcije koje uzimaju u obzir standarde i preporuke Vijeća Evrope;
- broj poduzetih mjera za izradu Registra stvarnih vlasnika u skladu s preporukama/standardima Vijeća Evrope;
- broj pravnih osoba i zakonskih rješenja koja mogu ponuditi tačne i ažurne informacije o benefcijarnom vlasništvu za potrebe Registra stvarnih vlasnika, koji će biti uspostavljen;
- broj mjera poduzetih za podupiranje razmjene informacija između relevantnih agencija u predmetima ekonomskog kriminala;
- postotak obučenog relevantnog osoblja koje pokazuje unaprijeđene kapacitete za provođenje finansijskih istraga, krivično gonjenje i suđenje u predmetima korupcije, pranja novca i finansiranja terorizma;
- postotak obučenog osoblja koje pokazuje unaprijeđene kapacitete za ublažavanje rizika od terorizma u sektoru neprofitnih organizacija i za implementaciju na riziku temeljene supervizije u sektoru i sektoru određenih nefinansijskih firmi i struka;
- broj okončanih istraga o korupciji koje pokreće Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA);
- broj istraga u oblasti pranja novca;
- Indeks percepcije korupcije.¹³⁰

Cyber kriminal

- izrađene koordinirane politike i strategije o cyber kriminalu i cyber sigurnosti i nadležne vlasti ih primjenjuju;
- dodatno unaprijeđena međuağencijska saradnja sa ciljem vođenja paralelnih finansijskih istraga vezanih za slučajeve cyber kriminala;
- ustanovljene i uhodane mreže unapređenja razmjene informacija i obavještajnih podataka o cyber kriminalu između javnog i privatnog sektora;

Cyber kriminal

- broj mjera poduzetih na koordinaciji politika za cyber kriminal i cyber sigurnost;
- broj zahtjeva za dostavljanje informacija o korisniku koji se šalju multinacionalnim pružiocima usluga;
- broj istraga cyber kriminala praćenih paralelnim finansijskim istragama i obratno;

¹³⁰ Od njegovog pokretanja 1995. godine, [Indeks percepcije korupcije](#), vodeći istraživački proizvod organizacije Transparency International, postao je vodeći globalni pokazatelj korupcije u javnom sektoru. Ovaj indeks nudi godišnji pregled relativnog stepena korupcije tako što rangira zemlje i teritorije širom svijeta. Organizacija Transparency International je 2012. revidirala metodologiju za izgradnju indeksa kako bi omogućila poređenje rezultata iz godine u godinu. Mjerenje se bilježi na ljestvici od 0 ("izuzetno korumpirano") do 100 ("vrlo čisto").

• unaprijeđene efikasnost i postojeći kapaciteti institucija koje se bave borbom protiv <i>cyber</i> kriminala da sarađuju na međunarodnom nivou; • dodatno unaprijeđeni kapaciteti vlasti da traže, privremeno ili trajno oduzimaju imovinu stečenu <i>cyber</i> kriminalom, te da sprečavaju pranje novca na internetu i da pribavljaju elektronske dokaze; • dodatno ojačani kapaciteti pravosudnih organa da krivično gone i sude djela <i>cyber</i> kriminala i razmatraju elektronske dokaze.	• broj modula za obuku o <i>cyber</i> kriminalu i elektronskim dokazima uvrštenih u redovni kurikulum ustanova za obuku sudija i tužilaca; • broj predmeta u kojima su korišteni obrasci Komiteta Konvencije o <i>cyber</i> kriminalu (T-CY) za očuvanje dokaza i zahtjeve za uzajamnu pravnu pomoć (MLA); • postotak obučenog osoblja uključenog u borbu protiv <i>cyber</i> kriminala koje pokazuje povećane kapacitete za pretres, privremeno i trajno oduzimanje imovine stečene <i>cyber</i> kriminalom, za sprečavanje pranja novca na internetu i za pribavljanje elektronskih dokaza; • postotak obučenih sudija i tužilaca uključenih u borbu protiv <i>cyber</i> kriminala koji pokazuju povećane kapacitete za krivično gonjenje i suđenje djela <i>cyber</i> kriminala i za razmatranje elektronskih dokaza; • broj istraga <i>cyber</i> kriminala; • broj presuda za djela <i>cyber</i> kriminala.
<i>Trgovina ljudima</i> • Osnauje se odgovor krivičnogpravnog sistema na trgovinu ljudima, s fokusom na efikasne istrage i krivično gonjenje takvih djela, kao i na bolju zaštitu žrtava prije, tokom i nakon sudskog postupka. • Osnauju se politike i mjere prevencije koje se bave ključnim uzročnicima trgovine ljudima, s fokusom na podršku osnaživanju žena, na trgovinu djecom i trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije. • Unaprijeđen je pristup zasnovan na ljudskim pravima, s fokusom na bolju identifikaciju žrtava i procedure upućivanja, naročito kada su u pitanju djeca žrtve, te na bolji pristup pravdi i efikasne pravne lijekove.	<i>Trgovina ljudima</i> • broj otkrivenih, identificiranih i potpomognutih žrtava trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije; • broj otkrivenih, identificiranih i potpomognutih žrtava trgovine djecom; • broj potencijalnih žrtava kojima je pružena pomoć u sigurnim kućama/skloništima; • broj istraga u predmetima trgovine ljudima; • broj krivičnih gonjenja u predmetima trgovine ljudima; • broj osuđenih počinitelja; • broj mjera poduzetih kako bi se osiguralo uspostavljanje politika prevencije i mjera koje se odnose na ključne uzročnike trgovine ljudima; • postotak obučenog osoblja koje pokazuje unaprijeđene kapacitete za identifikaciju žrtava (uključujući i među djecom, migrantima, izbjeglicama i tražiocima azila); • broj žrtava koje su dobile obeštećenje.
<i>Zloupotreba droge i ilegalna trgovina drogom</i> • unaprijeđena operativna saradnja na regionalnom nivou, između policijskih i carinskih službenika koji rade na aerodromima, za odgovor na problem trgovine drogom; • vlasti usvajaju strategije za borbu protiv zloupotrebe ilegalnih supstanci i kriminalnih mreža koje iskorištavaju migrante i izbjeglice;	<i>Zloupotreba droge i ilegalna trgovina drogom</i> • broj mjera poduzetih za potporu razmjene informacija među policijskim i carinskim službenicima na aerodromima za potrebe suzbijanja trgovine drogom; • broj mjera uspostavljenih za prevenciju zloupotrebe ilegalnih supstanci i iskorištavanja migranata i izbjeglica u kriminalnim mrežama; • postotak obučenog zatvorskog osoblja, zdravstvenih radnika i socijalnih

• zatvorsko osoblje, zdravstveni i socijalni radnici imaju kapacitet da unaprijede pristup zatvorenika kvalitetnom liječenju od ovisnosti o drogi; • medicinsko i nemedicinsko osoblje koje radi u privremenim objektima za migrante i izbjeglice unapređuje sposobnosti ranog otkrivanja i praćenja korištenja ilegalnih supstanci. Zatvori i policija • unaprijeđene vještine relevantnog osoblja za rad na rehabilitaciji i resocijalizaciji forenzičkih pacijenata i drugih ranjivih grupa u pritvoru; • osoblje sudske policije opskrbljeno strateškim dokumentima i operativnim smjernicama o ličnoj i općoj sigurnosti službenika suda koji rade na borbi protiv organiziranoga kriminala i korupcije; • u pojedinačnim zatvorima provedeni pilot-projekti probacijske službe sa ciljem postepenog uspostavljanja probacijskih službi u Bosni i Hercegovini; • znanja i vještine službenika za provođenje zakona o standardima ljudskih prava ugrađeni u praksu; • funkcionalne zatvorske obavještajne jedinice (ZOJ), sa zadatkom prikupljanja, analize i razmjene informacija među zatvorima i drugim relevantnim agencijama, zasnovane na principima dinamičke zatvorske sigurnosti, uspostavljene u obje entitetske jurisdikcije; • obuka zatvorskog osoblja u Bosni i Hercegovini specifično namijenjena radu s nasilnim i ekstremističkim zatvorenicima održana usklađeno i održivo sa ciljem jednoobrazne primjene alata i programa za nasilne i ekstremističke zatvorenike, te za unapređenje korištenja mehanizama međuagencijske saradnje.	radnika koji pokazuju unaprijeđene kapacitete za pružanje kvalitetnog liječenja od ovisnosti o drogi za zatvorenike; • postotak obučenog medicinskog i nemedicinskog osoblja u privremenim objektima za migrante i izbjeglice koje pokazuje unaprijeđene sposobnosti ranog otkrivanja i praćenja korištenja ilegalnih supstanci. Zatvori i policija • postotak obučenog relevantnog osoblja koje pokazuje unaprijeđene vještine za rehabilitaciju i resocijalizaciju forenzičkih pacijenata i drugih ranjivih grupa zatvorenika; • postotak usvojenih/izmijenjenih dokumenata politika i operativnih smjernica o zaštiti i sigurnosti službenika suda koji rade na borbi protiv organiziranoga kriminala i korupcije, u kojima se uzimaju u obzir standardi i preporuke Vijeća Evrope; • broj zatvorenika obuhvaćenih probacijskim službama u pojedinačnim zatvorima gdje se provode pilot-projekti; • postotak službenika za provođenje zakona obučenih o standardima ljudskih prava koji potvrđuju da primjenjuju unaprijeđena znanja i vještine u svom svakodnevnom radu; • broj funkcionalnih zatvorskih obavještajnih jedinica (ZOJ), sa zadatkom prikupljanja, analize i razmjene informacija među zatvorima i drugim relevantnim agencijama, uspostavljenih u obje entitetske jurisdikcije; • postotak sličnosti između kurikuluma za obuku zatvorskog osoblja koje radi sa nasilnim i ekstremističkim zatvorenicima i alata i programa rehabilitacije za nasilne i ekstremističke zatvorenike u sve tri administrativne jurisdikcije; • broj saradničkih platformi za učenje, razmjenu prakse i informacija; bBroj zatvora gdje su izrađeni alati i programi primijenjeni u praksi.
---	--

• Vlasti Grada Mostar primjenjuju odgovarajuće mjere i politike da ispune preporuke građana i uvrste deliberativne aktivnosti u svoje procese donošenja odluka. • U odabranim općinama izabrani predstavnici i javni zvaničnici na lokalnom nivou jačaju svoje kapacitete i vještine za uvođenje inovativnih pristupa za saradničko upravljanje, deliberativnu demokratiju i učešće građana. • Lokalne vlasti imaju povećane kapacitete za izgradnju javne etike, transparentnosti, zagovaranja i zaštite ljudskih prava na lokalnom nivou. • Osaženi su institucionalni kapaciteti dva glavna saveza općina i gradova.- • Međuopćinske i međuentitetske mreže podržane su kroz izgradnju kapaciteta i kolegijalno učenje da razviju prekograničnu saradnju prilagođenu datom mjestu. <i>Mjere za izgradnju povjerenja</i> • dodatno osnažen međuetnički dijalog na nivou lokalnih zajednica; • dodatno osnažena saradnja između načelnica; • mladi iz svih podijeljenih općina učestvuju u novim zajedničkim projektima i dalje se razvija mreža mladih.	• broj mjera koje vlasti Grada Mostar usvoje kao odgovor na preporuke građana; • postotak obučanih lokalnih izabranih predstavnika i javnih zvaničnika koji pokazuju unaprijeđene kapacitete i vještine za uvrštavanje inovativnih pristupa saradničkom upravljanju i angažmanu građana i za izgradnju javne etike, transparentnosti i zagovaranja u svrhu zaštite ljudskih prava; • broj mjera poduzetih na jačanju institucionalnih kapaciteta saveza općina za izvršenje njihovog mandata; • broj obučenog osoblja iz međuopćinskih i međuentitetskih mreža za izgradnju prekogranične saradnja zasnovane na datom mjestu. <i>Mjere za izgradnju povjerenja</i> • broj implementiranih međuopćinskih projekata; • broj učesnika (uzimajući u obzir i rodnu perspektivu) u međuopćinskim projektima; • broj zajednički organiziranih aktivnosti mreže načelnica; • broj zajednički organiziranih aktivnosti mreže mladih.
3.2. Demokratsko učešće <i>Obrazovanje za demokratiju</i> • domaći donosioci odluka i praktičari u obrazovanju dodatno uskladili obrazovne standarde i pristupe Bosne i Hercegovine sa evropskim standardima, uključujući i po pitanju segregacije u školama; • institucije visokog obrazovanja primjenjuju mehanizme za sprečavanje korupcije i osnaživanje etike, transparentnosti i integriteta u visokom obrazovanju; • nastavnici i studenti na institucijama visokog obrazovanja ponašaju se sa integritetom u svojim akademskim poduhvatima u skladu s međunarodnim standardima; • unaprijeđene su kompetencije nastavnika, rukovodilaca škola i drugog školskog osoblja za implementaciju ciljeva iz <i>Preporuka za politike djelovanja sa Mapom puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja</i>;	<i>Obrazovanje za demokratiju</i> • broj mjera uspostavljenih za daljnje usklađivanje obrazovnih standarda i pristupa Bosne i Hercegovine sa evropskim standardima, uključujući i po pitanju segregacije u školama; • broj mjera uspostavljenih za sprečavanje korupcije i za osnaživanje etike, transparentnosti i integriteta u visokom obrazovanju; • postotak obučanih nastavnika i studenata na institucijama visokog obrazovanja koji pokazuju povećano znanje o principu integriteta u obrazovanju; • Model zrelosti akademskog integriteta (engl. Academic Integrity Maturity Model, AIMM)¹³⁶ za Bosnu i Hercegovinu; • broj domaćih inicijativa za podršku akademskog integriteta i transparentnosti;

¹³⁶ Model zrelosti akademskog integriteta (AIMM) izračunava profil zrelosti zemlje na osnovu devet mjerila izračunatih iz anketnih podataka. Vidi Platformu Vijeća Evrope o etici, transparentnosti i integritetu u obrazovanju (ETINED). Tom 5. *Projekat u Jugoistočnoj Evropi o političkama akademskog integriteta*, januar 2018, str. 61, dostupno na: <http://rm.coe.int/prems-016918-gbr-2512-etined-vol-5-couv-texte-recadre-8482-bat-16x24-w/168078499c>.

• povećana je svijest društva o kvalitetnom obrazovanju kao javnom dobru i osnovnom ljudskom pravu.	• postotak obučениh nastavnika, rukovodilaca škola i drugog školskog osoblja koje pokazuje unaprijeđene kapacitete za implementaciju ciljeva iz <i>Preporuka za politike djelovanja sa Mapom puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja</i>; • broj pilot-škola koje koriste demokratsku školsku kulturu da osnaže učešće učenika u životu škole; • broj pojedinaca iz šire javnosti do kojih su doprle kampanje povećanja svijesti o kvalitetnom obrazovanju kao javnom dobru i osnovnom ljudskom pravu.
---	--

DODATAK II: REGISTAR RIZIKA

Opis rizika	Aktivnosti za ublažavanje
Rizici vezani za politiku	
Scenarij u najboljem slučaju – povećana podrška i spremnost za rad na neophodnim reformama rezultiraju povećanim obimom i tempom reformi: • konsenzus o reformama je postignut u širokom političkom spektru; • reforme se učinkovito provode i uživaju podršku građana.	• Diskusije koje će se održati o mogućem proširenju obima aktivnosti rezultiraju; • povećanjem svijesti ciljanih grupa (uključujući građane) o uključenosti Vijeća Evrope u procese reformi; • proširenim aktivnostima izgradnje kapaciteta, posebno za partnere koji promoviraju standarde Vijeća Evrope; • snažnijom podrškom institucijama Bosne i Hercegovine i drugim partnerima.
Osnovni scenarij – trajna politička stabilnost: • početak i/ili djelomična implementacija reformi i odsustvo protivljenja njihovoj implementaciji u određenim društvenim grupama; • djelomična podrška političkih snaga za reforme u toku; • društveni pritisak za brzo provođenje reformi.	• podrška domaćim vlastima kako bi se osigurala usklađenost zakonodavnih i regulatornih okvira sa standardima Vijeća Evrope; • daljnja izgradnja kapaciteta institucija za implementaciju ovih standarda uz osiguranje domaćeg vlasništva nad procesom, povećanje svijesti stanovništva o ovim standardima; • omogućavanje kontakata i saradnje među podržavaocima reformi iz različitih grana vlasti i iz civilnog društva; • podrška vladinim naporima za povećanje svijesti stanovništva o dinamici reformi.
Scenarij u najgorem slučaju – povećanje političke nestabilnosti/izostanak reformi: • povećanje polarizacije društva; • reformski proces se usporava ili zaustavlja; • nedostatak političke volje za implementaciju reformi; • nedostatak konsenzusa među entitetima i političkim strankama na vlasti; • demokratsko nazadovanje, koje dovodi do slabljenja institucija i pogoršanja situacije za određene društvene grupe.	• povećati svijest ciljanih grupa o važnosti primjene standarda Vijeća Evrope; • pozivati se na relevantnost preporuka tijela Vijeća Evrope za monitoring; • omogućavanje kontakata i saradnje među podržavaocima reformi iz različitih grana vlasti i iz civilnog društva i promoviranje dijaloga između vlasti i civilnog društva o primjeni standarda; • osloniti se na ovlasti izvršnih tijela Vijeća Evrope da donose odluke i na kapacitete za kontakte i široku komunikaciju Ureda Vijeća Evrope u Sarajevu za potrebe podrške dijalogu; • povećati usmjerenost na zaštitu prava ranjivih grupa; • povećati usmjerenost na aktivnosti izgradnje kapaciteta za koje je manje vjerovatno da će biti pogođene stranačkim opredjeljenjima;¹³⁷ • razmotriti zajedničke strategije ublažavanja s međunarodnim partnerima (naročito Evropskom unijom).

¹³⁷ The London School of Economics and Political Science, *Progress Review and Final Evaluation of the Council of Europe Action Plan for Bosnia and Herzegovina 2018–2021*. [Pregled napretka i konačna evaluacija Akcionog plana Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu 2018–2021], konačni izvještaj, april 2021., str. 9, dostupno na: <https://rm.coe.int/final-ap-bih-evaluation-report-2021-04-27-pdf/1680a2cbb3>.

Rizici vezani za realizaciju projekta/programa

• nedostatak finansijskih sredstava za implementaciju Akcionog plana	• povećati redovne napore za mobilizaciju resursa na koordiniran način u najranijoj mogućoj fazi unutar zemlje i iz centralnog ureda; • finansiranje dodijeliti programima sa snažnim potencijalom za međusobnu sinergiju, pri čemu se resursi raspodjeljuju na najučinkovitiji način; • povećati i unaprijediti komunikaciju rezultata ranijih i aktuelnih aktivnosti u zemlji; • nastaviti uzimati u obzir povratne informacije od partnera i donatora kako bi se unaprijedio dizajn projekata, implementacija, praćenje na osnovu rezultata i praksa izvještavanja u svrhu privlačenja i održavanja interesa donatora.
• poremećaji procesa implementacije usljed visoke stope fluktuacije zaposlenika u partnerskim institucijama	• Implementirati procedure za podršku dugoročnom institucionalnom pamćenju u partnerskim institucijama; • osigurati održivost akumulacije znanja u partnerskim institucijama.
• nedostatak učinkovitih mehanizama koordinacije sa domaćim i međunarodnim partnerima kako bi se izbjegla preklapanja i osigurale sinergije između programa	• povećati broj zajedničkih aktivnosti s međunarodnim partnerima s kojima je već ostvarena koordinacija planova kako bi se ojačala zajednička poruka, ostvarila ekonomičnost i povećala prihvaćenost reformi; • pri osmišljavanju intervencija uzimati u obzir potrebe i prioritete zemlje i usmjeriti se na jasne ciljeve; • nastaviti učešće na koordinacijskim platformama međunarodne zajednice i dijeliti naučene lekcije; • nastaviti uključivanje širokog spektra aktera na sastancima upravnih odbora projekata; • nastaviti osiguravati redovnu komunikaciju projektnog osoblja iz centralnog ureda s lokalnim osobljem; • održati komunikaciju sa donatorskom zajednicom; • održati komunikaciju s Ministarstvom vanjskih poslova Bosne i Hercegovina kao ulaznom tačkom; • osloniti se na kapacitete za kontakte i širu komunikaciju Ureda Vijeća Evrope u Sarajevu.
• nedostatak predvidljivosti i održivosti rezultata zbog složenosti i sukobljenih ciljeva reformskog procesa	• interaktivno praćenje programa za potrebe mjerenja unapređenja pravnih okvira, institucionalnih okruženja i politika; osiguranje relevantnih statističkih podataka; • osigurati redovno preispitivanje potreba i, u skladu s tim, prilagođavati intervencije promjenama u okruženju i novim prioritetima; • ocijeniti nivo javne svijesti i, po potrebi, ostaviti vremena za prilagođavanje implementacije;

	• usvojiti multidisciplinarni pristup s više aktera, naročito kroz uključivanje lokalnih institucija i civilnog društva; • podržati umrežavanje programa, domaćih i međunarodnih partnera, uz postepeni i realni pristup podržavanju pozitivnih promjena koje nastaju. • dodatne konsultacije sa domaćim akterima i transparentan i podroban proces odabira partnera u OCD-u; • detaljno i redovno praćenje aktivnosti koje provode OCD-ovi kako bi se omogućilo brzo ispravljanje i odgovaranje na izazove uz pomoć aktivnosti izgradnje kapaciteta i povećanja svijesti; • nastaviti dodjeljivati nepovratna sredstva za dodatno osnaživanje OCD-ova.
• nedostatak kapaciteta u organizacijama civilnog društva (OCD) da budu aktivni partneri u implementaciji aktivnosti	• unaprijed procijeniti domaće kapacitete kako bi se osiguralo da se postupci nabavke mogu provesti unutar usaglašenih rokova; • uspostaviti zaštitne mjere u slučaju da domaći proces nabavke probije rokove; • ispitati mogućnost dodjele nepovratnih sredstava korisnicima za provođenje nabavki.
• dugotrajan i složen domaći proces nabavki, koji uzrokuje kašnjenje u implementaciji projekata	• rodno osjetljiva komunikacija i procjena materijala projekata kako bi se predložile odgovarajuće formulacije; • provesti kampanje povećanja svijesti; • podržati izgradnju kapaciteta domaćih partnera za prikupljanje, analizu i korištenje relevantnih informacija, poduzimanje mjera za povećanje svijesti o neravnopravnosti spolova i uvođenju rodnog aspekta (<i>gender mainstreaming</i>) među akterima, saradnja sa OCD-ovima koji rade na ravnopravnosti spolova i ženskim pravima, osnaživanje kapaciteta branilaca ljudskih prava, naročito žena.
• Rodni stereotipi negativno utiču na implementaciju projekta. • Nedostatak znanja i vještina za uvođenje rodnog aspekta (<i>gender mainstreaming</i>) među domaćim partnerima, uključujući i za provođenje rodne analize.	

Rizici vezani za komunikaciju	
• nedostatak znanja i svijesti među glavnim međunarodnim i domaćim partnerima, ciljanim grupama i u široj javnosti o doprinosu Vijeća Evrope reformama u zemlji; • nedostatak razumijevanja među ciljanim grupama o koristima reformi u relevantnim oblastima za kvalitet života građana; • nedostatak prikupljanja podataka o brojevima korisnika ili odbijanje štampanih medija i televizijskih kanala da ustupe te podatke, čime se onemogućuje evaluacija uticaja vidljivosti aktivnosti.	• izraditi komunikacijsku strategiju za programe kako bi se gajio interes za proces reformi i aktivnosti Vijeća Evrope u tom pogledu među glavnim akterima, a za dobrobit građana; • povećati svijest šire i stručne javnosti o doprinosu Vijeća Evrope reformama; • povećati brzinu razmjene informacija, posebno uz pomoć platformi društvenih medija; • povećati komunikaciju na lokalnom jeziku kako bi se osigurao što širi obuhvat javnih komunikacija; • usvojiti pristup komunikaciji usmjeren na rezultate i lokalni nivo kako bi se doprlo do različitih ciljanih grupa s jasnom porukom o doprinosu Vijeća Evrope promjenama u svakodnevnom životu građana; • koristiti raznolike kanale komunikacije za dopiranje do šire publike i omogućavanje pristupa informacijama o doprinosu Vijeća Evrope reformama i o konkretnim promjenama u svakodnevnom životu građana. Društveni mediji se koriste kao direktan i mjerljiv kanal komunikacije sa širom javnosti.
Rizici vezani za zdravstvenu situaciju	
• nemogućnost organizacije događaja zbog pravila socijalnog distanciranja i ograničenja okupljanja	• osloniti se na prethodno iskustvo i ranije implementirane mjere (npr. za vrijeme pandemije Covid-19); • osloniti se na alternativne metode organizacije sastanaka i obuka (videokonferencije, webinar); • detaljno pratiti zdravstvenu situaciju kako bi se događaji koji se zbog osjetljivosti teme ne mogu održati <i>online</i> održali uz fizičko prisustvo učesnika čim to bude moguće (uz potpuno poštivanje mjera socijalnog distanciranja).
• promjene u prioritetima domaćih partnera zbog nepredviđenih okolnosti	• održati blisku komunikaciju sa domaćim vlastima i odgovarati na promjene potreba kako bi se na najbolji način odgovorilo na potrebe korisnika uz održavanje usmjerenosti na suštinske vrijednosti Vijeća Evrope; • prevesti i podijeliti standarde i specifične preporuke Vijeća Evrope kako bi se osiguralo da zaštita ljudskih prava, vladavina zakona i demokratija ostanu među prioritetima na agendi vlasti.

• nemogućnost provođenja aktivnosti na terenu zbog ograničenja međunarodnih i lokalnih putovanja	• osloniti se na prethodno iskustvo i ranije implementirane mjere (<i>npr.</i> za vrijeme pandemije Covid-19); - usmjeriti se na aktivnosti koje se mogu realizirati daljinski do prestanka ograničenja, kao što su istraživanje i uredski poslovi u kratkom roku; - redovno revidirati planove rada (uz moguću preraspodjelu sredstava) kako bi bili usklađeni s primjenjivim ograničenjima; - ispitati alternativne metode rada: videokonferencije, <i>online</i> obuke i ankete itd.
--	--

DODATAK III: FINANSIJSKA TABELA

Sektori	Ukupni budžet (iznosi u eurima)
Ljudska prava	5.462.157
1. Efikasna primjena ECHR-a	4.125.356
2. Jednakost i ljudsko dostojanstvo	936.801
3. Socijalna prava	400.000
Vladavina zakona	7.493.231
1. Institucije koje se temelje na vladavini zakona	1.837.805
2. Borba protiv kriminala, sigurnost i zaštita građana	5.655.426
Demokratija	5.643.256
1. Demokratsko upravljanje	3.320.000
2. Demokratsko učešće	2.323.256
Koordinacija, upravljanje i rezerve	539.003
UKUPNO	19.137.647

DODATAK IV: IZVORI/RELEVANTNI DOKUMENTI**Dokumenti Vijeća Evrope****1. Tehnička saradnja sa Bosnom i Hercegovinom**

- Akcioni plan Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu za period 2018–2021.
- Eksterna evaluacija Akcionog plana za period 2018–2021.
- Izvještaj o pregledu napretka po Akcionom planu za period 2018–2021.

2. Generalni sekretar Vijeća Evrope

- Multilateralizam 2020, Godišnji izvještaj Generalnog sekretara
- Sigurnost novinara, informativni dokumenti, SG/Inf(2021)2, 4. 2. 2021.
- Stanje demokratije, ljudskih prava i vladavine zakona: Demokratska obnova Evrope, Izvještaj Generalnog sekretara Vijeća Evrope, 2021.

3. Evropski sud za ljudska prava (ECtHR)

- Odjel za izvršenje presuda Evropskog suda – informativni list o Bosni i Hercegovini
- Praksa Evropskog suda u odnosu na Bosnu i Hercegovinu

4. Komesar za ljudska prava Vijeća Evrope (Komesar)

- Zaključci Radionice o implementaciji i uticaju domaćih akcionih planova za ljudska prava koju je organizirao Nils Muižnieks, (bivši) komesar - 2. 6. 2017.
- Izjave Komesara Vijeća Evrope – odjeljak za Bosnu i Hercegovinu
- Pismo Komesara predsjedavajućem Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i ministru sigurnosti Bosne i Hercegovine – 7. 12. 2020.
- Izvještaj Nilsa Muižnieksa, (bivšeg) komesara, nakon posjete Bosni i Hercegovini od 12. do 16. 6. 2017.

5. Komitet ministara Vijeća Evrope (CM)

- 13. godišnji izvještaj Komiteta ministara o nadzoru nad izvršenjem presuda i odluka Evropskog suda za 2019.
- Preporuka CM/Rec(2010)5 Komiteta ministara državama članicama o mjerama za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta
- Preporuka CM/Rec(2016)4 Komiteta ministara državama članicama o ravnopravnosti spolova i medijima
- Preporuka CM/Rec(2018) 1 [1] Komiteta ministara državama članicama o medijskom pluralizmu i transparentnosti vlasništva nad medijima
- Preporuka CM/Rec(2019)5 Komiteta ministara o sistemu Evropske konvencije o ljudskim pravima u univerzitetskom obrazovanju i stručnom usavršavanju
- Preporuka CM/RecChL(2016)4 Komiteta ministara o primjeni Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima (ECRML) u Bosni i Hercegovini
- Izvještaj o Bosni i Hercegovini, Usklađenost sa obavezama i opredjeljenjima, 19. izvještaj (maj 2016. – maj 2018)

- Rezolucija CM/ResCMN(2019)8 o primjeni Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina (FCNM) u Bosni i Hercegovini (četvrti ciklus)

6. Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Evrope (Kongres)

- Izvještaj o doprinosu Kongresa ponovnom održavanju lokalnih izbora u Mostaru s obzirom na opće izbore u Bosni i Hercegovini u oktobru 2020. (CPL38(2020)02prov – 19. 2. 2020)

- Komitet o poštivanju obaveza i opredjeljenja država članica Evropske povelje o lokalnoj samoupravi (Komitet za monitoring), Informativni izvještaj o lokalnim izborima održanim u Bosni i Hercegovini (15. 11. 2020) i u Mostaru (20. 12. 2020), 9. 2. 2021, CG-MON(2021)18-09

- Preporuka 442 (2019) o lokalnoj i regionalnoj demokratiji u Bosni i Hercegovini (442 (2019))

7. Parlamentarna skupština Vijeća Evrope (PACE)

- Rezolucija 2201 (2018) Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope o poštivanju obaveza i opredjeljenja Bosne i Hercegovine

8. Tijela za monitoring i stručna savjetodavna tijela Vijeća Evrope

- Savjetodavni komitet o Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina (ACFC) – Četvrto mišljenje o Bosni i Hercegovini - 9. 11. 2017.

- Komitet stručnjaka za procjenu mjera protiv pranja novca i finansiranja terorizma (MONEYVAL) – Treći redovni naknadni izvještaj o Bosni i Hercegovini – Zahtjev se uklanja iz redovnog naknadnog procesa – Napomena Sekretarijata – 7. 9. 2020.

- Komitet članica Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, Preporuka CP (2017)27 o primjeni Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini – 13. 10. 2017.

- COP Konvencija 198 – Izvještaj o monitoringu (čl. 11. i čl. 25, st. 2–3) – 2019.

- Izvještaj o Bosni i Hercegovini Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI) – peti krug monitoringa - 2017.

- Zaključci ECRI-ja o primjeni preporuka koje se tiču Bosne i Hercegovine i podliježu privremenom monitoringu – objavljeni 19. 3. 2020.

- Evropska komisija za demokratiju kroz pravo (Venecijanska komisija) – Mišljenje o Nacrtu Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine – Venecija, 23–24. 10. 2015. (CDL-AD(2015)034-e)

- Venecijanska komisija, Izvještaj prijatelja suda (*amicus curiae*) za Ustavni sud Bosne i Hercegovine o načinu izbora delegata u Dom naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine – Venecija, 14–15. 10. 2016. (CDL-AD (2016)024)

- Venecijanska komisija, Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), Zajedničko mišljenje¹³⁸ o pravnom okviru kojim se uređuje sloboda mirnog okupljanja u Bosni i Hercegovini, u njena dva entiteta i u distriktu Brčko - Venecija, 6-7. 12. 2019. (CDL-AD (2019)026)

- Venecijanska komisija, Mišljenje o Nacrtu Zakona o izmjenama Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću Bosne i Hercegovine – *online* plenarna sjednica, 19–20. 3. 2021.

- Venecijanska komisija, Mišljenje o Nacrtu Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću Bosne i Hercegovine – Venecija, 21–22. 3. 2014.

- Venecijanska komisija, Mišljenje o Nacrtu Zakona o sprečavanju sukoba interesa u institucijama Bosne i Hercegovine – 1–2. 7. 2021.

- Grupa stručnjaka za borbu protiv trgovine ljudima (GRETA), Drugi krug evaluacije – Izvještaj o primjeni Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini – 17. 7. 2017.

- Grupa država protiv korupcije (GRECO), četvrti krug evaluacije – Sprečavanje korupcije među članovima parlamenta, sudijama i tužiocima – Izvještaj o evaluaciji za Bosnu i Hercegovinu 2016.

¹³⁸ Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE)/Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR)

- GRECO, četvrti krug evaluacije – Sprečavanje korupcije među članovima parlamenta, sudijama i tužiocima
- Izvještaj o usklađenosti Bosne i Hercegovine 2018.
- GRECO, četvrti krug evaluacije – Sprečavanje korupcije među članovima parlamenta, sudijama i tužiocima
- Drugi izvještaj o usklađenosti Bosne i Hercegovine 2020.
- Platforma za promociju zaštite novinarstva i sigurnosti novinara, Godišnji izvještaj za 2021. partnerskih organizacija platforme Vijeća Evrope za promociju zaštite novinarstva i sigurnosti novinara “Traži se! Stvarna akcija za slobodu medija u Evropi”
- Izvještaji Evropskog komiteta za socijalna prava (ECSR)
- Izvještaj Vladi Bosne i Hercegovine o posjeti Bosni i Hercegovini Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) od 29. 9. do 9. 10. 2015. godine, 2016.

9. Specijalni predstavnik Generalnog sekretara Vijeća Evrope za migracije i izbjeglice

- Izvještaj ambasadora Drahoslava Štefáneka o stanju na terenu nakon posjete Bosni i Hercegovini 24–30. 1. 2021 (28. 6. 2021)
- Izvještaj ambasadora Tomáša Bočka o stanju na terenu nakon posjete Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj 24–27. 7. i 26–30. 11. 2018 (23. 4. 2019)

10. Grupa Vijeća Evrope za saradnju u borbi protiv zloupotrebe opojnih droga i nezakonite trgovine opojnim drogama (Pompidou grupa)

- Studija “Sistemi liječenja od ovisnosti o opojnim drogama u Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi” – 2017.

11. Direkcija na interni nadzor

- Evaluacija rada Vijeća Evrope pod programskom linijom “Zatvori i policija” 2016–2019. (januar 2021).

12. Smjernice/Strategije

- *Komplet alata Vijeća Evrope za uvođenje rodnog aspekta u projekte saradnje*
- *Priručnik Vijeća Evrope za zatvorske i probacijske službe o radikalizaciji i nasilnom ekstremizmu*
- *Akcioni plan Vijeća Evrope “Jačanje sudske nezavisnosti i nepristrasnosti”*
- *Metodologija Vijeća Evrope za upravljanje projektima*
- *Metodologija Vijeća Evrope za politiku upravljanja rizicima*
- *Smjernice Vijeća Evrope za upravljanje rizicima*
- *Strategija za ravnopravnost spolova 2018–2023.*
- *Smjernice za učešće građana u političkom donošenju odluka*
- *Smjernice o učešću organizacija civilnog društva u aktivnostima saradnje Vijeća Evrope*
- *Praktični vodič pristupa utemeljenog na ljudskim pravima za projekte saradnje*
- *Strategija za prava djeteta 2022–2027.*

13. Dokumenti koje su dostavile vlasti Bosne i Hercegovine

- Izvještaj Bosne i Hercegovine prema članu 68, stav 1, Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Temeljni izvještaj) podnesen Grupi stručnjaka za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO) 6. 2. 2020. GREVIO/Inf (2020)12
- Izvještaj vlasti BiH o mjerama poduzetim za usklađivanje s Preporukom CP(2017)27 Komiteta članica o primjeni Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, drugi krug evaluacije, podnesen 8. 10. 2018.
- Odgovor Bosne i Hercegovine na Upitnik za evaluaciju primjene Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima u članicama – 7. 9. 2020.

14. Ostalo (radni dokumenti)

- Ocjena kapaciteta Bosne i Hercegovine za prikupljanje, obradu i prenos pravosudnih statističkih podataka
- Izvještaj Evropske komisije za učinkovitost pravosuđa (CEPEJ) u okviru akcije Horizontalnog instrumenta “Ka boljoj evaluaciji rezultata napora za reformu pravosuđa na Zapadnom Balkanu – Kontrolna ploča za Zapadni Balkan”
- Horizontalni instrument II – Eksterna srednjoročna evaluacija

- Zajednički program Evropske unije/Vijeća Evrope o *cyber* kriminalu: Konačni izvještaj Projekta identificiranja imovine proistekle iz krivičnih djela na internetu u Jugoistočnoj Evropi i Turskoj
- Regionalna komparativna studija o osnaživanju tijela za jednakost na Zapadnom Balkanu u oblasti govora mržnje u okviru akcije Horizontalnog instrumenta o promoviranju raznolikosti i jednakosti na Zapadnom Balkanu
- SPACE I – 2020 – Godišnja zatvorska statistika Vijeća Evrope: Zatvorske populacije, Strasbourg, 2021.

Domaći dokumenti politike Bosne i Hercegovine (usvojeni ili u proceduri za usvajanje)

- Akcioni plan za unapređenje stanja ljudskih prava i osnovnih sloboda LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini za period 2021–2023.
- Strategija Bosne i Hercegovine za migracije i azil (2021–2026)
- Zajednička jezgra nastavnih planova i programa Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO)
- Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine 2018–2022.
- Strategija reforme pravosuđa (2021–2027)
- Operativna strategija Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine za period 2016–2021.
- Preporuke za politike djelovanja sa mapom puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja
- Prioriteti za razvoj visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini u periodu 2016–2026.
- Akcioni plan Republike Srpske za borbu protiv dječije pornografije 2020–2022.
- Akcioni plan Republike Srpske za borbu protiv sajber-kriminala 2020–2022.
- Akcioni plan Republike Srpske za digitalnu forenziku 2020–2022.
- Strategija Republika Srpske za borbu protiv sajber-kriminala za period 2020–2024.
- Dokument strateške politike, Plan za postupanje s nasilnim zatvoreniciima i za međuagencijsku saradnju (2020–2025)
- Strategija za borbu protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini 2020–2023.

Vijeće Evrope
Ured Generalne direkcije za programe

Avenue de l'Europe
F-67075 Strasbourg Cedex
E-mail: odgp@coe.int
www.coe.int/programmes

Vijeće Evrope
Ured u Sarajevu

Zmaja od Bosne 11
71000 Sarajevo
Bosnia and Herzegovina
E-mail: coe.sarajevo@coe.int
www.coe.int/sarajevo

www.coe.int

Vijeće Evrope je vodeća organizacija ljudskih prava na evropskom kontinentu. Čini je 47 država članica, uključujući i sve države članice Evropske unije. Sve države članice Vijeća Evrope pristupile su Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, koja je osmišljena da štiti ljudska prava, demokratiju i vladavinu zakona. Evropski sud za ljudska prava nadzire provođenje Konvencije u državama članicama.